

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YILDIZ SARAYI
YAVERLER DAİRESİ**

Mimar Töre SEÇİLMİŞLER

**F.B.E Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve Restorasyon Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. İsmet AĞARYILMAZ (Y.T.Ü)

Doç.Dr. Tegan KATMA

M. K. K.

prof. İsmet Ağaryılmaz

Y. Doç. Dr. F. Tuncer

Y. Doç. Dr. F. Tuncer

Y. Faruk Tuncer

İSTANBUL, 2004

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİL LİSTESİ.....	i
RESİM LİSTESİ.....	iii
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
1 GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı.....	1
1.2 Çalışmanın kapsamı ve Yöntemi	1
2 İSTANBUL SARAYLARI	2
2.1 Klasik Dönem Osmanlı Sarayları	2
2.1.1 Topkapı Sarayı	2
2.2 Batılılaşma Etkisindeki Osmanlı Sarayları	7
2.2.1 Çırağan Sarayı.....	9
2.2.2 Dolmabahçe Sarayı	12
3 YILDIZ SARAYI	15
3.1 Tarihçe	16
3.2 Yerleşim Özellikleri.....	20
3.3 Biçimsel Özellikler ve Üslup	23
3.3.1 Yapıların Günümüzdeki Kullanımı.....	23
4 YAVERLER DAİRESİ	26
4.1 Tarihçe	26
4.1.1 Yapının Tarihi Gelişim Süreci	26
4.1.2 Yapının İzlerine Göre Evreleri.....	28
4.1.2.1 Birinci Evre	28
4.1.2.1.1 Mimari Özellikleri	30
4.1.2.1.1.1 Bodrum Kat planı.....	35
4.1.2.1.1.2 Zemin Kat planı	37
4.1.2.1.1.3 Birinci Kat planı	39
4.1.2.1.2 İkinci Kat planı	41
4.1.2.1.2 Cephe Özellikleri	43
4.1.2.1.2.1 Batı Cephesi	43
4.1.2.1.2.2 Kuzey Cephesi	46
4.1.2.1.2.3 Doğu Cephesi	47
4.1.2.1.2.4 Güney Cephesi	50

4.1.2.2	İkinci Evre.....	53
4.1.2.2.1	Mimari Özellikleri	55
4.1.2.2.1.1	Bodrum Kat planı.....	56
4.1.2.2.1.2	Zemin Kat planı	58
4.1.2.2.1.3	Birinci Kat planı.....	62
4.1.2.2.2.4	İkinci Kat planı	66
4.1.2.2.2	Cephe Özellikleri	68
4.1.2.2.2.1	Batı Cephesi	68
4.1.2.2.2.2	Kuzey Cephesi	75
4.1.2.2.2.3	Doğu Cephesi	77
4.1.2.2.2.4	Güney Cephesi	82
4.1.3	Yapının Taşıyıcı Sistem ve Yapısal Özellikleri	84
4.1.4	İç Mekan Düzenlemesi.....	87
4.2	Koruma ve Restorasyon Önerileri.....	93
5	DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	95
KAYNAKLAR		97
EKLER.....		99
Ek 1	Yıldız Sarayı, Yaverler Dairesi rölöve-analiz-restorasyon projeleri paftaları (11 adet)	100
ÖZGEÇMİŞ		112

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Topkapı Sarayı yerleşim planı (Müller-Wiener,1977)	4
Şekil 2.2 (17-18.yy) Topkapı Sarayı Dış Avlusu ile Dış Bahçeler' deki yapılar (Akdeniz, 1995).....	5
Şekil 2.3 (17-18.yy) Topkapı Sarayı Dış Avlusu ile Dış Bahçeler' deki yapılar (Akdeniz, 1995).....	6
Şekil 2.4 Boğaziçi Sahil Sarayları' nın yerleşim planı (Binan, 1984)	8
Şekil 2.5 Antuan Perpinyani' nin 1905 tarihli Çırağan Sarayı Vaziyet Planı (Seçkin,1998)...	10
Şekil 2.6 Yıldız Sarayı' nın sahil saraylar ile ilişkisi (Binan, 1984)	11
Şekil 2.7 Dolmabahçe Sarayı' nın zemin kat planı (Batur, 1994)	13
Şekil 2.8 Mim. Lemi Meray tarafından çizilen Dolmabahçe Sarayı özgün vaziyet planı (Eren, 1998)	14
Şekil 3.1 Yıldız Sarayı' nın sahil saraylar ile ilişkisi (Binan, 1984)	18
Şekil 3.2 Yıldız Sarayı yerleşim planı (Batur, 1994)	22
Şekil 3.3 Yıldız Sarayı günümüz yerleşim planı (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	25
Şekil 4.1 Yapının ilk mekansal oluşum evresini çevresi ile birlikte gösteren restitüsyon çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER).....	29
Şekil 4.2 Deutsches Syndikat für Stædbauliche Arbeiten,1913-1914 haritaları	31
Şekil 4.3 Pervetitch Haritası, 1922	32
Şekil 4.4 Yıldız Sarayı Vaziyet planı. (Eldem, 1940).....	33
Şekil 4.5 Bodrum Kat restitüsyon ve analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	36
Şekil 4.6 Zemin Kat restitüsyon ve analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	38
Şekil 4.7 Birinci Kat restitüsyon ve analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	40
Şekil 4.8 İkinci Kat restitüsyon ve analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	42
Şekil 4.9 Batı Cephesi restitüsyon ve analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	44
Şekil 4.10 Kuzey Cephesi restitüsyon ve analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	46
Şekil 4.11 Doğu Cephesi restitüsyon ve analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	49
Şekil 4.12 Güney Cephesi restitüsyon ve analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	50
Şekil 4.13 Cuma Selamlığı merasimi krokisi (Ezgü, 1962)	51
Şekil 4.14 Yapının ikinci mekansal oluşum evresini çevresi ile birlikte gösteren rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	54
Şekil 4.15 Bodrum Kat analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	57
Şekil 4.16 Zemin Kat analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	60

Şekil 4.17 Birinci Kat analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	64
Şekil 4.18 İkinci Kat analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER).....	67
Şekil 4.19 Batı Cephesi rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	69
Şekil 4.20 Kuzey Cephesi rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER).....	75
Şekil 4.21 Doğu Cephesi rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER).....	78
Şekil 4.22 Güney Cephesi rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	82
Şekil 4.23 Yapının strüktürünü anlatan analitik rölöve çizimi (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	85
Şekil 4.23 1 11-1 17 arası mekanların tavan ahşap çıta görünüşü (Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)	92

RESİM LİSTESİ

Resim 2.1 Melling' in Topkapı Sarayı gravürü (Batur, 1994).....	3
Resim 2.2 Topkapı Sarayı hava fotoğrafı (Batur, 1994)	3
Resim 2.3 Melling' in çizgileriyle Topkapı Sarayı (Batur, 1994)	3
Resim 2.4 Çırağan Sarayı (Cezar, 1993).....	11
Resim 2.5 Dolmabahçe Sarayı ve İstable-i Âmire (Batur, 1994).....	13
Resim 3.1 Yıldız Sarayı yapıları hava görünüşü (Ezgü, 1962).....	15
Resim 3.2 III. Selim tarafından yaptırılan köşk (Tuğlacı, 1993)	16
Resim 3.3 III. Selim tarafından yaptırılan çeşme (Tuğlacı, 1993)	17
Resim 3.4 Yıldız Sarayı, Hamidiye Camii ve Cuma Selamlığı (Cengiz Kahraman arşivi).....	19
Resim 4.1 Yaverler Dairesi (Ezgü, 1962)	27
Resim 4.2 Sağırlar Okulu (Cezar, 1983)	27
Resim 4.3 Hv. Kd. Bşç Salih ALKAN arşivi (1935-1940).....	34
Resim 4.4 Batı Cephesi aksına yerleştirilen çeşmenin görünüşü.....	45
Resim 4.5 Hv. Kd. Bşç Salih ALKAN arşivi (1935-1940).....	47
Resim 4.6 Cuma Selamlığı, Yaverler Dairesi ve Seyirdim Köşkü (1900 yılı)	52
Resim 4.7 Z 01 no' lu mekandaki merdiven	61
Resim 4.8 Z 08 no' lu mekandaki çeşme	61
Resim 4.9 Z 31 no' lu mekanda kolon başlığı	61
Resim 4.10 1. kat idari bölümün kullandığı bütünsel mekandaki tavan süslemesi.....	65
Resim 4.11 1. kat idari bölümün kullandığı bütünsel mekandaki tavan süslemesi.....	65
Resim 4.12 Batı Cephesi giriş bölümü	70
Resim 4.13 Batı Cephesi, rüzgarlık giriş kapısı	70
Resim 4.14 Batı Cephesi aksına yerleştirilen çeşmenin görünüşü.....	71
Resim 4.15 Batı Cephesi kafeterya bölümü	72
Resim 4.16 Batı Cephesi batı bölümü görünüşü	72
Resim 4.17 Batı Cephesi YTÜ Sosyal Tesisleri restoran bölümü	73
Resim 4.18 Batı Cephesi YTÜ Sosyal Tesisleri restoran bölümü	73
Resim 4.19 Batı Cephesi, güney bölümü	74
Resim 4.20 Günümüz Batı Bölümü bahçe düzenlemesinden bir kesit	74
Resim 4.21 Kuzey Cephesi	76
Resim 4.22 Kuzey Cephesi	76
Resim 4.23 Doğu Cephesi	79
Resim 4.24 Doğu Cephesi girişi.....	79
Resim 4.25 Doğu Cephesi Prof. İsmet AĞARYILMAZ tarafından tespit edilen kapının izi. .80	
Resim 4.26 Doğu Cephesi' nden bir görünüş.....	80
Resim 4.27 Doğu Cephesi – güney bölümü	81
Resim 4.28 Doğu Cephesi süslemeli penceresinden bir görünüş	81
Resim 4.29 Doğu Cephesi süslemeli penceresinden bir görünüş	81
Resim 4.30 Güney Cephesi	83
Resim 4.31 Güney Cephesi	83

Resim 4.32 Sağırılar Okulu (Cezar, 1983)	83
Resim 4.33 1 01 no' lu mekandaki düşey sirkülasyon elamanı.	86
Resim 4.34 Z 08 no' lu mekanda volta döşeme	86
Resim 4.35 Z 14 no' lu mekandaki mermer süs havuzu	88
Resim 4.36 Z 14 no' lu mekandaki ahşap merdiven	88
Resim 4.37 Z 14 no' lu mekandaki ahşap merdiven basamak detayı	89
Resim 4.38 Z 14 no' lu mekandaki ahşap merdiven basamak + küpeşte + korkuluk detayı ...	89
Resim 4.39 Z 14 no' lu mekandaki ahşap merdiven çıtalı tavan kaplaması	90
Resim 4.40 1. kat idari bölümün kullandığı bütünsel mekandaki tavan süslemesi.....	91
Resim 4.41 1. kat idari bölümün kullandığı bütünsel mekandaki tavan süslemesi.....	91

ÖNSÖZ

Bugün Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi Bilimler Fakültesi olarak kullanılan Yaverler Dairesi, Yıldız Sarayı yerleşiminin yapım sürecinin son safhasında inşa edilmiştir. Belgelere göre 1900 yılında inşa edildiği saptanan yapı, günümüze kadar özgün işlevi dışında sadece eğitim amaçlı kullanılmıştır. Ancak yapının birbirinden bağımsız eğitim kurumları tarafından kullanılması nedeniyle; yapıda bir asırı aşan sürede çok sayıda müdahale meydana gelmiştir. Zaman içerisinde yapıya yapılan bu müdahalelerin, yapıyı özgün durumundan uzaklaştırdığı görülmektedir.

Yıldız Sarayı'na ait olup, Yıldız Teknik Üniversitesi'nin kullanımına tahsis edilen yapılar günümüzde, üstlendikleri yeni fonksiyona bağlı olarak onarım geçirmektedir. Yaverler Dairesi'nin mevcut durumu da, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin kullanım amacına bağlı olarak gerçekleştirilen bir tadilat sonucunda oluşmuştur. Ayrıca tarihi sürece yönelik araştırmaların da şu ana kadar yapılmamış olması bu çalışmaya yön vermiştir.

Yaverler Dairesi konulu bu çalışmanın gerçekleşmesi için beni yönlendiren ve destekleyen Sn. Prof. İsmet Ağaryılmaz'a; çalışma sırasında göstermiş oldukları kolaylıklardan dolayı İktisadi Bilimler Fakültesi Öğretim elmanlarına ve dekanı Sn . Prof. Dr. Murat Demircioğlu'na; bu çalışmada bilgi ve birikimlerini bana aktaran Rölöve Restorasyon Ana Bilim Dalı öğretim üyeleri Sn. Doç. Dr. Can Binan'a, Doç. Dr. Cengiz Can'a, Yrd. Doç. Dr. Faruk Tuncer'e ve Dr. Gül Ünal'a; bugüne kadar yapmış olduğum her çalışmamda benden hiçbir yardımı esirgemeyen ve her zaman destekleyen sevgili annem Tülin Seçilmişler'e, babam Talha Seçilmişler'e ve ablam Tüba Seçilmişler'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu'nun son saray yerleşmesi olan Yıldız Sarayı, gerek aynı dönemde yapılan yapılardan farklı olması, gerek oluşum süreci ve günümüzde saraya ait yapıların değişik fonksiyonlarla kullanılması nedeni ile koruma ilkeleri açısından önemle üzerinde durulması gereken bir yapılar bütünüdür. Bu bütün içerisinde hanedan tarafından kullanılan yapıların önemi tartışılmaz. Ancak, saray içinde yer alan ve hizmet fonksiyonları üstlenen yapılarla birlikte bir bütün olmuştur. Bu hizmet yapılarından biri olan Yaverler Dairesi, tezin ana konusunu oluşturmaktadır.

Giriş bölümünde; çalışmada izlenen yöntem ve elde edilen veriler ortaya konmuştur. İkinci bölümde; İstanbul'da yer alan diğer saray yapıları ve Osmanlı'daki batılılaşma süreci kısaca anlatılmıştır. Üçüncü bölümde, yapının içinde yer aldığı Yıldız Sarayı'nın tarihsel gelişimi ile mimari özellikleri ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde; yapının, bilimsel belgeleme yöntemleri kullanılarak ayrıntılı hazırlanan mevcut durum analizi, literatür çalışması sonucu ortaya çıkan yorumlar ve yapı ile ilgili gözlemler sonucu elde edilen saptamalar ele alınmıştır. Tüm bu çalışmaların sonucunda koruma ilkelerine sadık kalınarak, koruma ve değerlendirme önerisini ortaya koyan bir restorasyon projesi hazırlanmıştır.

Beşinci bölümde ise; çalışmanın değerlendirmesi ve çıkan sonuç ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yaverler Dairesi, Yıldız Sarayı, YTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ABSTRACT

Yıldız Palace was the last palace location in Ottoman Empire which had some differences from other palaces in the same century period. The reason of both constitution time till today, the buildings which had many architectural functions and the principles of preservation, have to make us to take real care about the whole buildings in Yıldız Palace. The buildings which were used by the noble family, were certainly the most important parts in the whole complex. Some buildings which had service functions in the place, had less value in the whole. The main subject of this thesis is, one of the building which had the service function, called “Aide-de-camp House”

In the introduction part of this study, readers are given some information about the ways that have been followed so far and knowledge. Through this information, in the second part of this study, in order to estimate the construction time of this building which was built in 1900, the other İstanbul Palaces and the period in the Otoman Empire were narrated. In the third part, historical, architectural, and geographical characteristics of the complex which Aide-de-camp House was placed, were also discussed.

In the fourth part, present situation analyse of the building was narrated by using the scientific methods. Some commentaries which were the results of the research and the determinations by observing the building also placed in this part. In whole this study, according to the principles of preservation, a restoration project was made.

In the fifth part, the evaluation of the study and the information about the results of the study were given.

Keywords: Aide-de-Camp House, Yıldız Palace, the Faculty of Economics and Administration Sciences in YTU

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı

Osmanlı İmparatorluğu'nun son saray yerleşmesi olan Yıldız Sarayı'nın yapım sürecinin son dönemlerinde, saraya ek olarak yapılan Yaverler Dairesi, Yıldız Sarayı içerisindeki diğer yapılarla karşılaştırıldığında, fazla dikkat çekmeyen bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, Yaverler Dairesi ile ilgili yazılı, çizili ve görsel belgeler neredeyse yok denecek kadar azdır. Ayrıca, yapı ile ilgili kapsamlı bir araştırma, bulunmamaktadır. Konu ile ilgili olarak YTÜ Yapı İşleri Daire Başkanlığı'nın 2001 yılında YTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin kullanımı için hazırlamış olduğu 1/100 ölçekli bir tadilat projesi yapılmıştır. Bu proje, fakültenin ihtiyacına yönelik olarak hazırlanmış bir çalışmadır. Bu nedenle çalışmada yapının geçmişine yönelik bir analiz çalışmasına yer verilmemiştir.

Tüm bunların sonucu olarak araştırma, yapı hakkında detaylı bir çalışma olması gerekliliği üzerine kurgulanmıştır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Yaverler Dairesi, özgün fonksiyonunun dışında sadece eğitim fonksiyonunu üstlenmiştir. Ancak bu fonksiyonu amaç edinen birbirinden farklı kurumların (Sağırılar Okulu, Üniversite) yapıyı kullanmış olmaları, yapının üzerindeki izlerin çoğunun, yok olmasına neden olmuştur.

Bu araştırmanın konusu, saraya hizmet eden kişilerin ve muhafızların (Dragon Süvari Alayı) ikamet ettikleri yapıdır. Yapının fonksiyonu ile ilgili olarak Topkapı, Çırağan ve Dolmabahçe Sarayları incelenmiştir.

Bu çalışmada yapılan literatür ve saha çalışmalarına göre elde edilen bilgiler, kronolojik sıra içerisinde tüm ayrıntıları ile ele alınmıştır.

2. İSTANBUL SARAYLARI

Osmanlı Hanedanı, 19.yy'da batılılaşma süreci içerisinde; bilim ve teknolojiye ilerlemiş olan ülkelerin yöneticilerinin kullandığı saray yapılarını model alarak, yüksek maliyetle birçok saray yaptırmıştır. Ancak bu süreç içerisinde; batı tarzında geleneksel olarak inşa edilen Yıldız Sarayı, diğer saraylardan farklılaşmaktadır. Çalışma konusunu içinde barındıran Yıldız Sarayı'nı anlamamız açısından klasik dönem ve batılılaşma dönemi içerisinde yapılan İstanbul Sarayları aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır.

- Geleneksel plan dokusunu yansıtan saray tipi; Topkapı Sarayı
- Batılılaşma Dönemi'nin etkisinde gelişen saray tipi; Çırağan Sarayı, Dolmabahçe, vb. (Sahil Saraylar)
- Batılılaşma Dönemi'nin etkisinde geleneksel plan oluşumunu yansıtan saray tipi; Yıldız Sarayı.

2.1 Klasik Dönem Osmanlı Sarayları

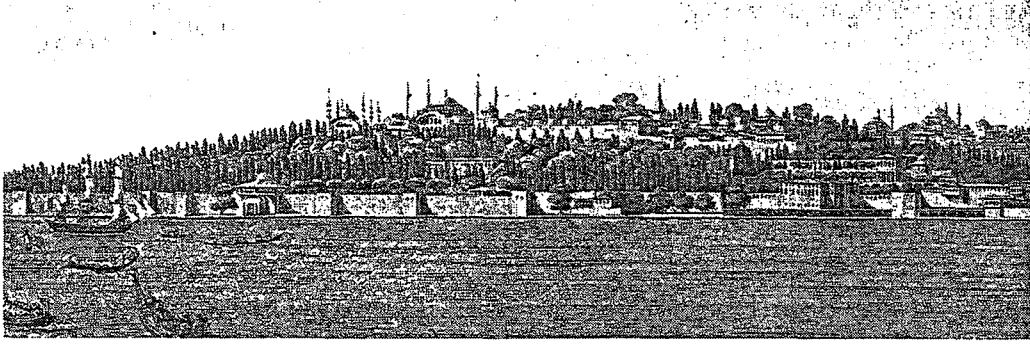
Osmanlı İmparatorluğu batılılaşma dönemi öncesi yönetim anlayışı ve mensubu oldukları dinin öğretileri doğrultusunda; batılı devletler gibi saraylarını değil, ibadet ettikleri mekanları görkemli kılarak, devletin yönetim merkezi ve yöneticilerinin ikamet ettikleri yapı gurubunu inşa etmişlerdir (Cezar, 1993).

2.1.1 Topkapı Sarayı (15.yy-19.yy)

Osmanlı İmparatorluğu'nun politik yapısının gelişerek değiştiği bir dönemde inşa edilen Topkapı Sarayı, hazırlık dönemi bir ölçüde Edirne Sarayı'nda oluşturulan, Osmanlı saray örgütlenmesinin tanımlanmış mimari şemaya yansıtıldığı bir yapılar bütünüdür (Seçkin, 1990) (Resim 2.3). Topkapı Sarayı'nda bu anlayışın bir ürünü olarak meydana gelmiştir (Resim 2.2). İstanbul'un fethinden 19. yy'da yapılan Dolmabahçe Sarayı'nın inşasına kadar saray Osmanlı İmparatorluğu'na hizmet etmiştir.

Yaşam felsefesindeki yalınlık mimariye de yansımış olup cephe ve plan açısından oldukça sade işlevselliğin ön plana çıktığı bir anlayış hakimdir. Saray içinde yaşanıldığı süreç içerisinde yapılan eklerle, köşk ve pavyonlarla, yapılan değişik işlevli yapılarla ve nüfus yoğunluğu ile birlikte süreç içerisinde kendiliğinden gelişen bir saray görünümüne ulaşmıştır

(Seçkin, 1990). Her ne kadar bu şekilde bir gelişim süreci yani ihtiyaca yönelik eklerin yapılması ile genişleyerek yaşantı devam ettirilse de 19. yy'da kullanımı büyük ölçüde sonlandırılmıştır. Sarayın genel yerleşme prensibi, genelden özele doğru bir sıralama göz önüne alınarak; doğrusal olarak birbiri ardına sıralanmış üç kapı ile girilen üç ayrı avlu ve üçüncü avlunun farklı kottaki terası olan dördüncü avludan meydana gelmiştir.

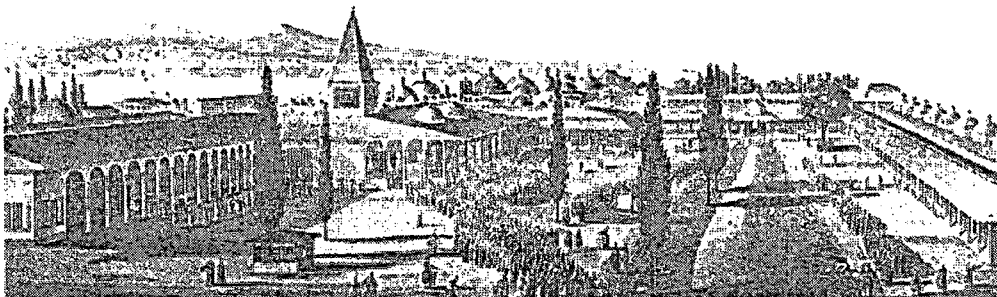

Resim 2.1 Melling'in Topkapı Sarayı gravürü (Batur, 1994)

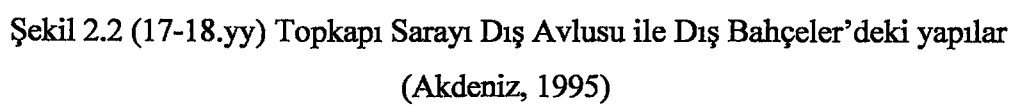
Topkapı Sarayı'nın havadan görünüşü.

Resim 2.2 Topkapı Sarayı hava fotoğrafı (Batur, 1994)

Resim 2.3 Melling'in çizgileriyle Topkapı Sarayı (Batur, 1994)

Şekil 2.1 Topkapı Sarayı yerleşim planı (Müller-Wiener, 1977)

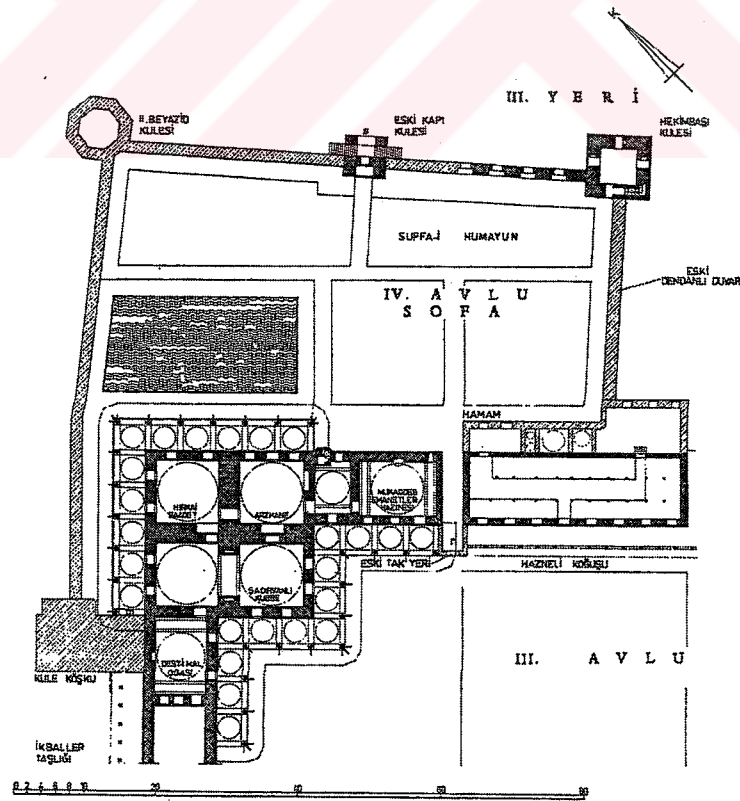

Bâb-1 Hûmayun'dan geçip birinci avluya ulaşıldığında sarayın dış bahçeleri ile buluşan içinde çeşitli işlevleri barındıran yapıların bulunduğu bir kent meydanı gibi ancak duvarlar arasında kalmış içe dönük kullanımı olan bir mekana girilmiş olur. Sarayın bu bölümüne halk da girebilirdi.

Bâbüsselam 'dan geçtikten sonra sultan ile devlet idaresinin kesiştiği ikinci avluya ulaşılır. Resmi işlevli yapıların bulunduğu bu avluya da halk girebilirdi.

Bâbüssaade'den geçilmesi ile üçüncü avluya, iç saraya ulaşılır. Enderun'un da bulunduğu avlu etrafını çevreleyen pavyonlar sultana ait özel bölümler olarak gelişmişti. Bu bölümde ve bu bölümün terası durumundaki dördüncü avlu ve harem bölümü saray halkının kullanımına aitti. Saray halkı ve önemli ziyaretçilerin dışında kimse bu bölüme alınmazdı (Batur, 1994).

Topkapı Sarayı'nda Yaverler Dairesi fonksiyonunu üstlenen bir yapı yoktur. Batılılaşma süreci içerisinde padişahın emir subayı olarak görevlendirilen kişiler Yaver olarak adlandırılmaktaydı. Topkapı Sarayı'nda bu görevi Enderun'un dört büyük ağasından biri olan Silahdar Ağa üstlenmiştir. Silahdar Ağa, Topkapı Sarayı'nın III. Avlu'sunun içerisinde yer alan ve padişahın gününü geçirdiği yapı olan Has Oda'da yer almaktadır (Şekil 2.3). Bu yapı Yıldız Sarayı içerisinde yer alan Yaveran Dairesi ile eş fonksiyonludur.

Has Oda Binası ve IV Bahçe Avlusu'nun eski durumu Eldem - Akozan 1982

Şekil 2.3 Has Oda planı. (Akdeniz, 1995)

2.2 Batılılaşma Etkisindeki Osmanlı Sarayları

Osmanlı İmparatorluğu Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) devrinden sonra duraklama dönemini yaşamaya başlamış daha sonraları da çöküş dönemine girmiştir. Bu süre içerisinde batılı devletler özellikle bilim, sanat ve askeri alanda ilerleme kaydetmişlerdi. Bu nedenle Osmanlı, batılı devletlerin bu gelişimlerini izlemeye ve uygulamaya karar verdi. Özellikle Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin Fransa'ya elçi olarak gönderilmesi, dönüşünde saraya Avrupa'nın askeri, siyasi ve teknoloji alanlarındaki durumunu içeren raporu sunması ile başlayan ilgi, bu sürecin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Seçkin, 1998). Bu süreç fiziksel çevreye de yansımış, batılılaşmanın etkisi kent görünümünü değiştirecek yeni imar faaliyetleriyle hız kazanmıştır. Asırlardır devlet yönetiminin idare edildiği ve saray halkının yaşadığı Topkapı Sarayı terk edilip 17.yy'da Sultan III. Ahmet Dönemi'nden itibaren yazlık olarak kullanılan Boğaziçi'ne geçilmeye başlanmıştır. Bu durum 19.yy'da sultanların sürekli kalacakları yeni saraylar yaptırmaları ile sonuçlanmıştır. (Seçkin, 1998)

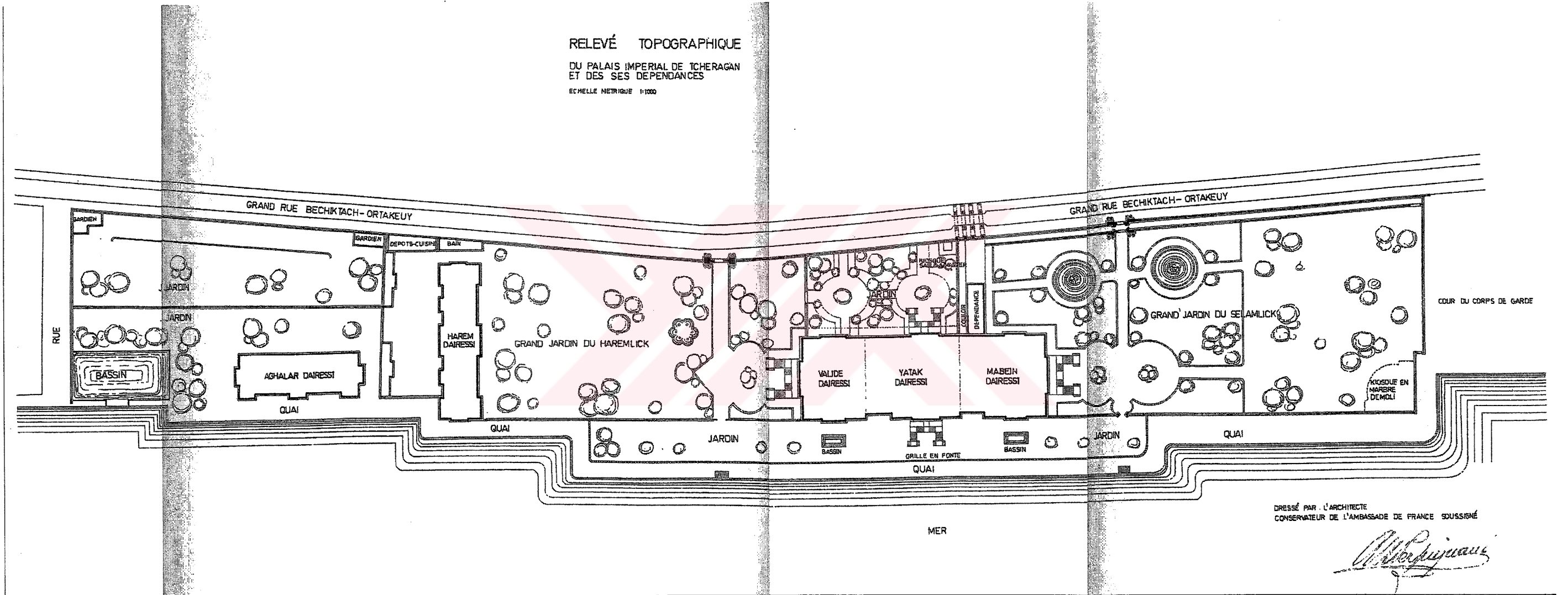
Osmanlı Sultanları batıdaki emsallerinin yaşadığı sarayların benzeri yapılarda yaşama istekleri sonucunda yapılan ilk saray Beşiktaş Sarayı'dır. Eski Çırağan Sarayı, Dolmabahçe ve yazlık olarak kullanılan Beylerbeyi Sarayları vb. bu amaçla yapılmış saraylar olup kentin dokusunda yeni, büyük ölçekli yapılar olarak yerlerini almışlardır (Arslan, 1994). Saray, ana işlevleri tek bir yapı bloğu çevresinde hizmet birimlerinin yer aldığı yapılar, bahçe düzeni ile birlikte tasarlanmıştır (Cezar, 1993). Geleneksel saray anlayışından uzaklaşmış olursa da yapının ana cephesinin deniz tarafında, harem bölümleri arka tarafta kalması gibi bazı geleneksel tavrılara da uygun çözümler aranmıştır. Boğaziçi'nde yapılmış olan bu saraylara Sahil Sarayları adı verilmektedir (Arslan, 1994) (Şekil 2.4).

2.2.1 Çırağan Sarayı

Beşiktaş ile Ortaköy arasında kalan kıyıdadır. Bu kıyılardaki ilk yerleşme 1600'lü yıllarda başladığı ancak IV. Murad 17. yy içerisinde çevreyi ve içindeki mülkleri kendi toprakları içine katmıştır. Bu kıyılar Lâle Devri'nden itibaren eğlencelere sahne olmuştur. III. Selim zamanında bölge tekrar elden geçirilerek kız kardeşi Beyhan Sultan'a verilmiştir. II. Mahmut devrine kadar saray olacak yapı yapılmamış kısmen yeni pavyonlar, köşkler eklenerek ve eski yapılar onararak kullanılmaya devam edilmiştir. II. Mahmut Topkapı Sarayı yerine Boğaziçi'nde kışlık bir saray da yaşamak istemiş ve bunun üzerine çevre yapıların yıkılarak 1836' da Büyük Çırağan Sarayı'nın yapımına başlandı (Gülersoy, 1994). Saray Merasim Dairesi, Daire-i Hümayun, Harem, Mabeyn Dairesi, Veliaht Dairesi, olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktaydı (Binan, 1984). II. Mahmut'tan sonra tahta geçen Sultan Abdülmecid yönetim hayatının ilk yıllarını bu sarayda geçirmiş olup Muzika-i Hümayun adlı batı musikisine dayalı ilk saray orkestrasını burada kurdu. Daha sonrasında yeni sarayı Dolmabahçe'ye geçen Sultan Abdülmecid babasından kalan ahşap sarayı kagir bir yapıya dönüştürmek için yıktırmıştı. Ancak ölümü nedeniyle yeni Çırağan Sarayı yapımına başlanamadı. Yeni sarayın projesi Nikoğos Balyan tarafından tasarlanmıştı. Sultan Abdülmecid'in ardından kardeşi Sultan Abdülaziz döneminde proje yeniden ele alındı ve Sarkis ve Agop Balyan tarafından 1863-1872 yılları arasında yapımı gerçekleştirildi.

Osmanlı Mimarlığı'nın Batılılaşma Süreci'nde biçimlenmiş son dönem saray yapılarından biri olan Çırağan Sarayı, dış mimarisinin Batılı görünümüne karşın plan düzeninde ve ayrıntılarında doğulu motifler içermektedir (Seçkin, 1998).

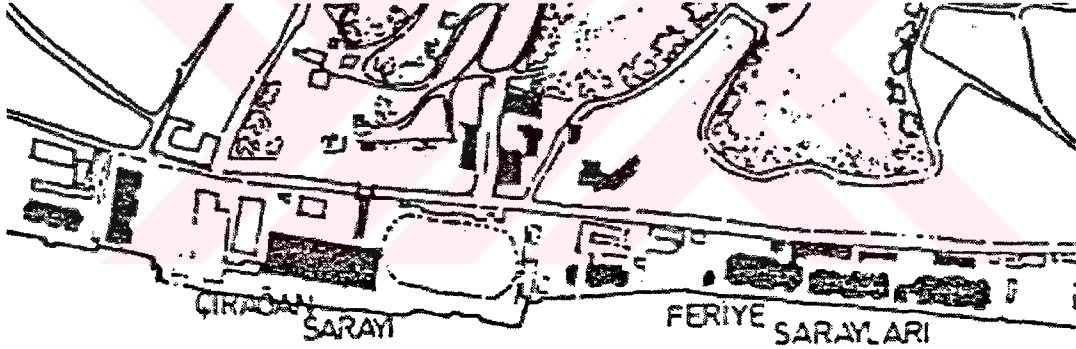
Yapının mekansal kurgusu ana bina, Hünkar Dairesi ve Muayede kısmından oluşmaktadır. Her iki yanında dizilen ek yapılara Fer'iye Sarayları adı verilmişti. Sarayın Yıldız Parkı'na bakan bölümünde set üstünde Billur Köşk denilen halkın Cam Saray dediği bir limonluk vardı. Çardaklı Pavyon adı verilen bir ek binası daha bulunan yapı dört milyon Osmanlı Altını'na mal oldu. Tüm yapılar boğazda bir buçuk kilometrelik bir kordon oluşturmuşlardı (Şekil 2.5).

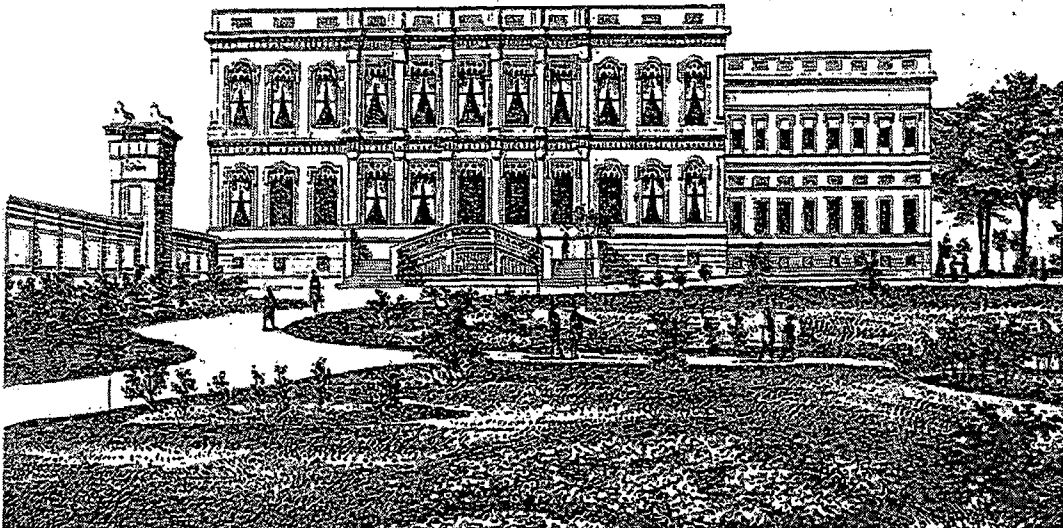
Şekil 2.5 Antuan Perpinyani'nin 1905 tarihli Çırağan Sarayı Vaziyet Planı (Seçkin,1998)

1909'da Meclis-i Mebusan'ın açılması vb önemli tarihi olaylara tanıklık eden yapı 06.01.1910 günü yanmıştır. 1924'te hilafetin kaldırılması, hanedan mensuplarının dışarıya çıkarılması ile birlikte sarayın ana yapısı ve saray çevresindeki yardımcı yapılar bazı kurumları devredilmiştir. 1987 yılında uzun yıllar harap bir halde bulunan ve bahçesi Şeref Stadı olarak kullanılan saray için uluslararası bir ihale açılarak, Hünkar Bahçesi'ne bir otel binası inşa ettirildi. Dört duvar halinde bulunan Hünkar Dairesi'nin dış duvarları özgün durumuna uygun olarak yenilendi. İç bölümleri betonarme olarak otelin balo, tören salonları ve restoranlarının yer aldığı bölüm olarak yeniden tasarlandı. Bu düzenleme ile günümüzdeki yapısına kavuşan sarayın diğer yapılarının çoğu 1924'teki fonksiyonlarını devam ettirmektedirler (Gülersoy, 1994).

Çırağan Sarayı'nda Yaverler Dairesi fonksiyonunu üstlenen bir yapı yoktur. Ancak Çırağan Sarayı'nın; Fer'iye Sarayları olarak adlandırılan ek yapılarından biri olan Yaverler Binası, Yıldız Sarayı içerisinde yer alan Yaveran Dairesi ile eş fonksiyonludur. Yaverler Binası günümüzde Yüksek Denizcilik Okulu olarak kullanılmaktadır (Gülersoy, 1994) (Şekil 2.6).

Şekil 2.6 Fer'iye Sarayları Vaziyet Planı (Binan, 1984)

Resim 2.4 Çırağan Sarayı (Cezar, 1993)

2.2.2 Dolmabahçe Sarayı

Topkapı Sarayı ile klasik yapısına ulaşan Osmanlı Saray anlayışı; 19. yy'da değişiklikler göstermiştir. Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi ve Çırağan Sarayları gibi geleneksel oluşumun tersine işlev ve örgüt düzeni göz önünde tutularak tümü önceden planlanmış ve tek hamlede yapılmış yapılardır. Sultan Abdülmecid (1839-1861) tarafından 1843-1856 yılları arasında tamamlanarak kullanılmaya başlanılmıştır. Osmanlı sultanlarının İstanbul'daki üçüncü büyük sarayı olan Dolmabahçe Sarayı, döneminin kültürel yapısını, sosyal ve sanatsal etkilenmelerini, saray örgütündeki değişimleri önemli ölçüde yansıtan, 250.000 m² yüzölçümüne sahip, mimari bir bütündür (Eren, 1998)

Adını oturduğu toprağın dolma olmasından alan Dolmabahçe Sarayı, 17. yy'a kadar Boğaziçi'nin en büyük koyuydu. Osmanlı Kaptan Paşaları'nın gemilerini demirledikleri, geleneksel denizcilik törenlerinin yapıldığı bu koy zamanla bataklık halini almıştır. Bugünkü sarayın bulunduğu alandaki ilk yapıyı II. Bayezid (1481-1512) zamanında yaptırılan Kaptan Paşa Yalısı'dır. (Eren, 1998) Daha sonrasında II. Selim (1566-1574) bir kasır yaptırmıştır. Bu koy I. Ahmed (1603-1617) ve III. Osman (1754-1757) tarafından doldurulmuş, elde edilen zemin üzerinde değişik tarihlerde saraylar ve kasırlar inşa edilmiştir (Eren, 1998).

Abdülmecid zamanında, 1846 yılında civardaki köşk ve kasırları yıktırarak hayranı olduğu batı tipi bir sarayın yapımı için Garebet Balyan'ı görevlendirdi. Dokuz senelik yapım sürecinden sonra yerleşmek için Kırım Savaşı'nın sona ermesi beklenildi. Sarayda onbeş yıl yaşayan Abdülmecid'den sonra yerine geçen Abdülaziz (1861-1876) Dolmabahçe yerine yaşamını Çırağan ve Beylerbeyi Sarayları'nda geçirdi. Sonrasında yerine geçen V. Murad da ruh sağlığı göz önüne alınarak tahttan indirildi. Yerine geçen II. Abdülhamit (1876-1909) Veliaht Dairesi'nde tüm olan ve biteni gözlemlemiş ve bu sarayı güvenlik açısından olumlu bulmayıp 1877' de Yıldız Sarayı'na yerleşmiştir. Daha sonra yerine geçen V. Reşad (1909-1918) saltanatını Yıldız Sarayı'ndan Dolmabahçe Sarayı'na taşımıştır. Sürecin sonunda ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuş olup 1927-1938 yılları arasında ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'e ev sahipliği yapmıştır (Gülersoy,1994). Günümüzde TBMM Milli Saraylar yönetiminin koruması altında müze işlevi görmektedir.

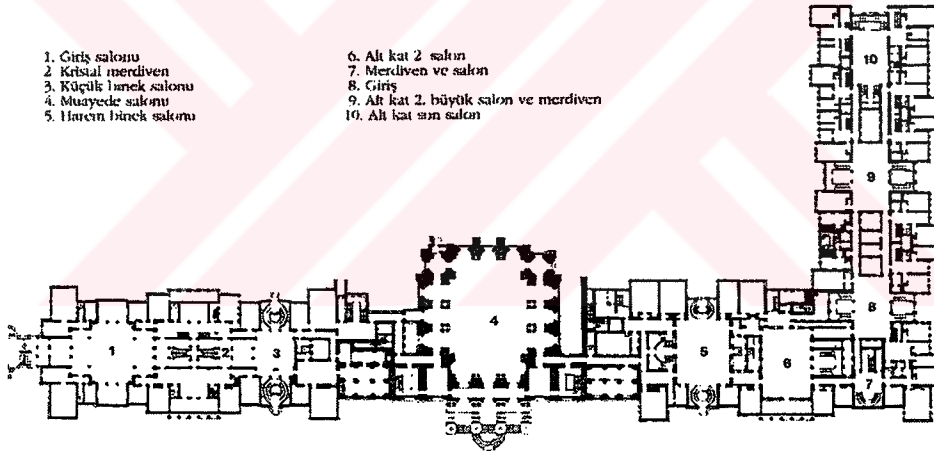
Dolmabahçe Sarayı yüksek duvarlarla çevrilidir. Çevrili alanı dışında tiyatro, İstabl-ı Âmire, hamlacılar, atıyye-i seniye ambarları, eczane, fodla, fırınları, un fabrikası vb müstemilat yapıları Gümüşsuyu ve Maçka eteklerine yerleşmişti (Şekil 2.8). Bu yapılar İnönü Stadı'nın yapılması vb imar faaliyetleri ile ve son olarak da sarayın Maçka eteklerindeki bahçesine Swissôtel inşa edilmesi nedeniyle günümüzde mevcudiyetlerini koruyamamışlardır.

Sarayın cadde üzerinde iki anıtsal girişi dışında yedi tali girişi ev beş adet deniz tarafında yalı kapısı vardır.

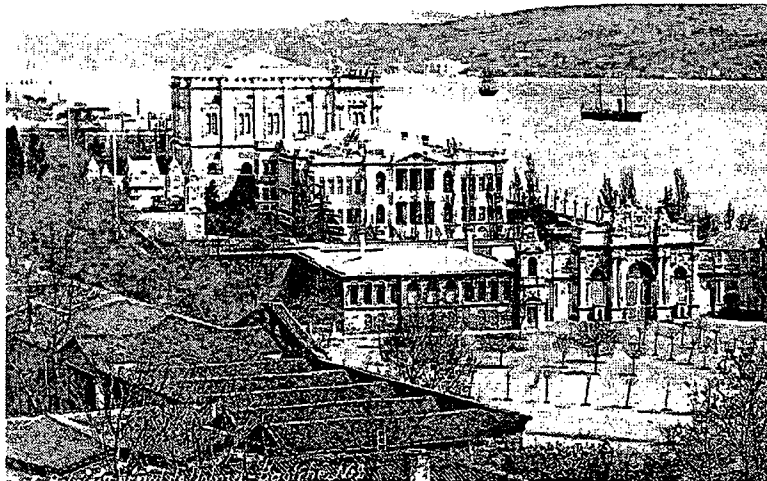
Bugün anıtsal kapılarının açıldığı bahçeler içinde geniş cephesini denize veren L biçiminde bir ana yapıyla kendi de ayrı bir saray yapısı olan Veliaht Dairesi, Mefruşat ve Muhafızlar Dairesi, Hareket Köşkleri, Camlı Köşk, ve diğer küçük pavyonlardan oluşmaktadır. Ana yapı kıyı boyunca denize paralel lineer bir düzende yerleşmiş olup; Mabeyn-i Hümayun ve Hususi Daire iki yanda, ortada Muayede Salonu yükselmiş ve Avrupa saraylarına değil İstanbul Sahil Sarayları geleneğine referans vermiştir.

Sarayın iç dekorasyonu için kullanılan malzemelerin zenginliği ve işçiliğin kalitesi görkemli bir iç hava yaratmıştır. Süslemelerde Fransız ve İtalyan ressamlarında çalışmıştır. Mobilya, avize vb. seçimleride bu ihtişamı tamamlamıştır (Batur,1994).

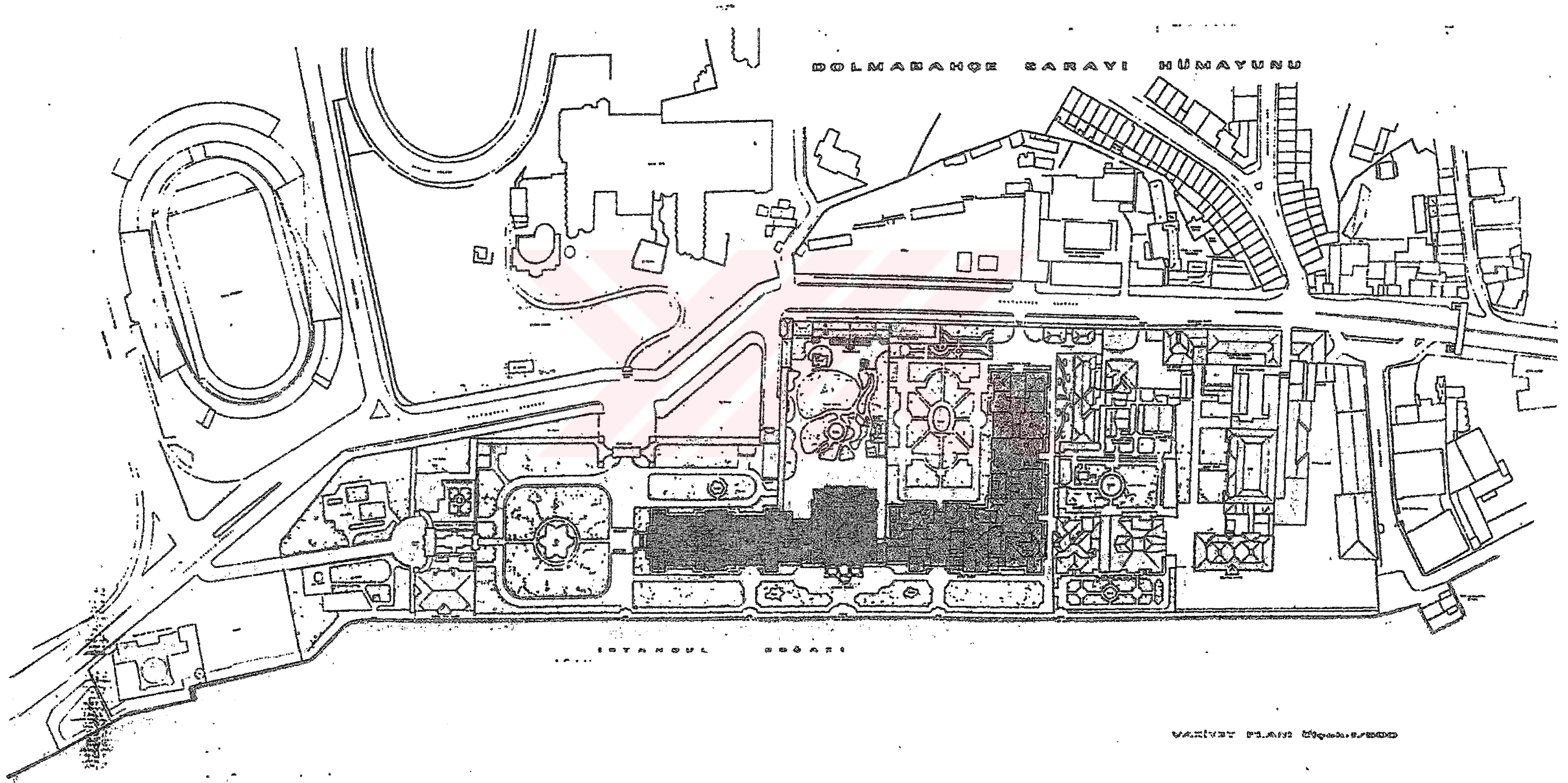
Dolmabahçe Sarayı ve çevresinde yer alan ek yapılar içerisinde Yaverler Dairesi fonksiyonunu üstlenen bir yapı yoktur.

Şekil 2.7 Dolmabahçe Sarayı'nın zemin kat planı (Batur, 1994)

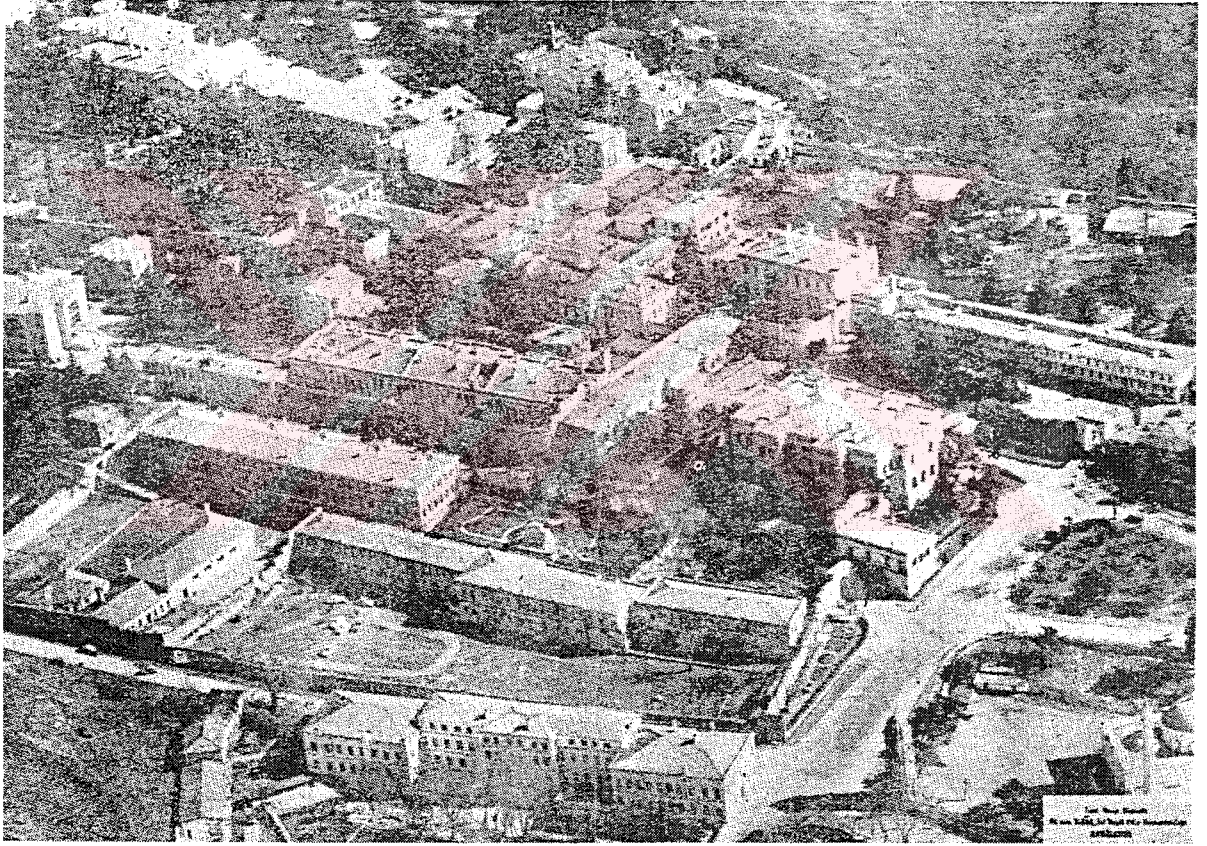
Resim 2.5 Dolmabahçe Sarayı ve Iç Otağı - i Amire (Batur, 1994)

Şekil 2.8 Günümüze ulaşan Dolmabahçe Sarayı vaziyet planı (Eren, 1998)

3. YILDIZ SARAYI

Yıldız Sarayı; Beşiktaş İlçesi'nde, sahilinden başlayarak kuzeybatıya doğru tüm yamacı kaplayan ve yaklaşık 500.000 m² yüzölçümüne sahip olan, bir bahçe ve koruluk içine yerleşmiş saraylar, köşkler, yönetim , koruma, bu tezin konusunu oluşturan Yaverler Dairesi'ni de içine alan servis yapıları ve parklardan oluşan Osmanlı İmparatorluğu'nun kronolojik olarak son saray yerleşimidir (Dölen,1994).

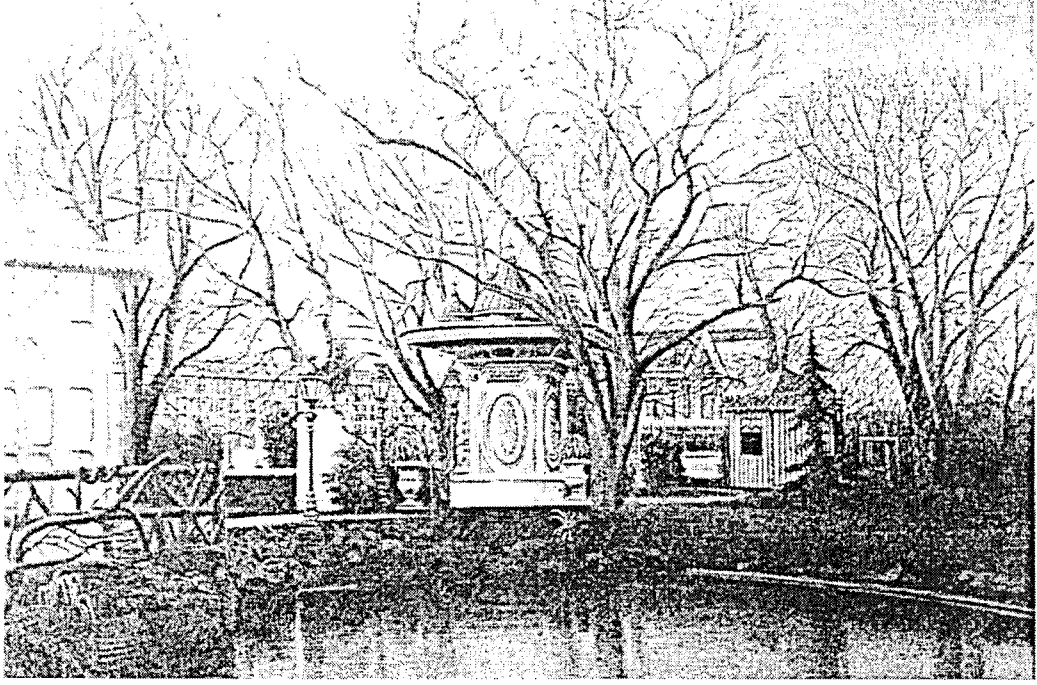
Resim 3.1 Yıldız Sarayı yapıları hava görünüşü (Ezgü, 1962)

3.1 Tarihçe

Bizans Dönemi'nde ormanlık arazi olduğu bilinen alan, Kanuni Sultan Süleyman dönemi ile birlikte Kazancıoğlu Bahçesi olarak anılmaya ve padişahların av yeri olarak kullanılmaya başlanmıştı. Arazi I. Ahmet zamanında (1603–1617) Hadaik-i Hassa (Padişah Bahçeleri) arasına katıldı. Bu dönemde, I. Ahmed tarafından yaptırılan köşkün bu bölgedeki ilk yapı olduğu varsayılmaktadır. Günümüzde yapıya ait bir iz kalmamıştır. IV. Murat'ın da (1623–1640) buraya avlanmaya gediği bilinmektedir. Arazi 19.yy'ın başına kadar sahil sarayların arka koruluğu olarak kullanılmıştır. Kaynaklara göre günümüz Yıldız Sarayı sınırları içinde yer alan ilk yapı, 19.yy başında III. Selim'in (1789-1807) annesi Mihrişah Valide Sultan için yaptırdığı tepe üzerine boğaza hakim bir köşktür. Köşk günümüzde yoktur (Resim 3.2). Ancak III. Selim'in babası III. Mustafa için yaptırdığı ve iç bahçede yer alan çeşme bu dönemden kalan tek mimari öğedir (Tuğlacı, 1993).

Resim 3.2 III. Selim tarafından yaptırılan köşk (Tuğlacı, 1993)

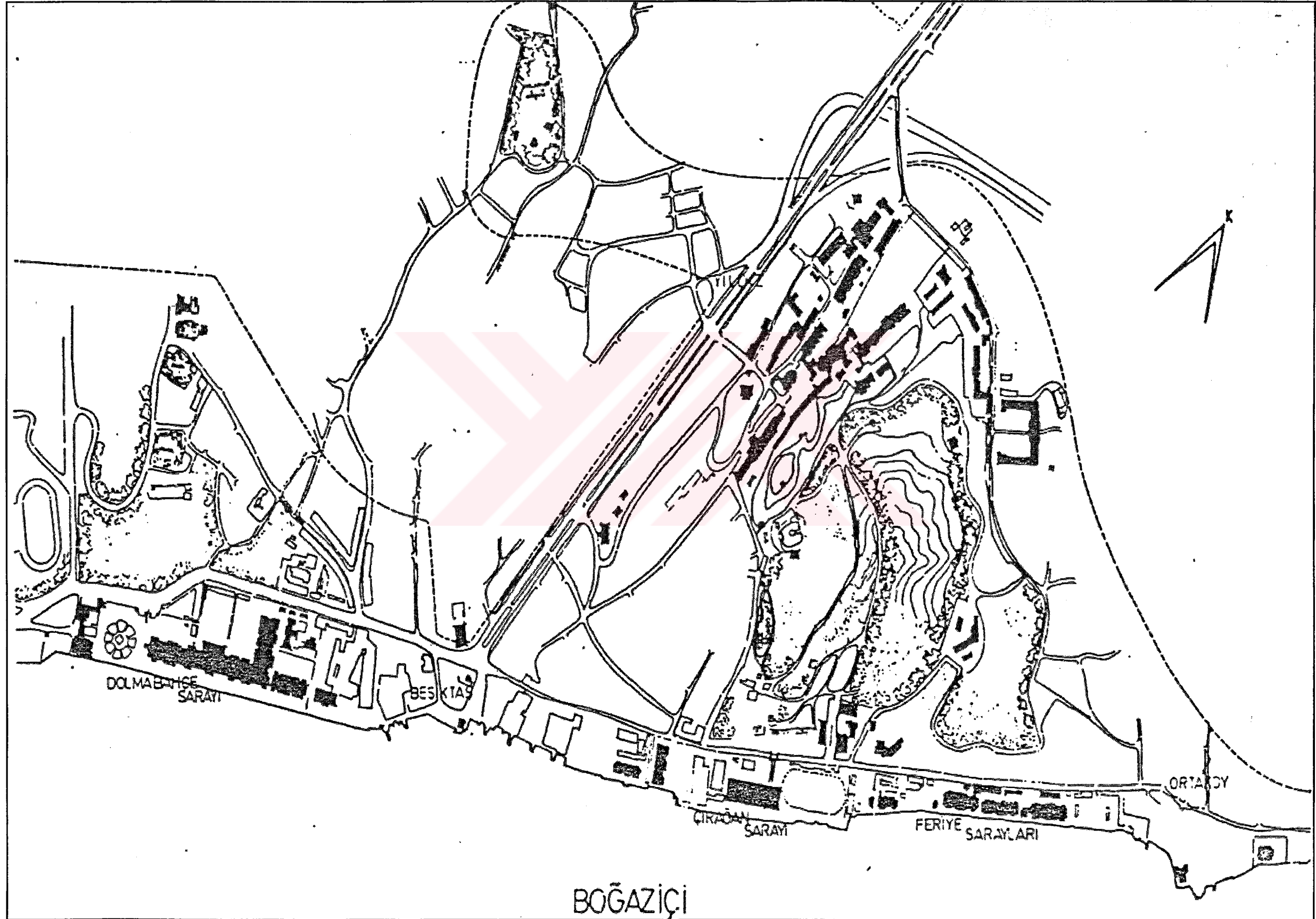

Resim 3.3 III. Selim tarafından yaptırılan çeşme (Tuğlacı, 1993)

1834 yılında Sultan II. Mahmut (1808-1839) yine tepede, daha çok Asâkir-i Mansure-i Muhammediye adıyla kurduğu yeni ordusunun talimlerini izlemek amacı ile küçük bir seyir köşkü yaptırmıştır.

Bu bölgenin “Yıldız” adı ile anılması ile ilgili değişik rivayetler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; Sultan III. Selim’in annesi için yaptırmış olduğu köşke Yıldız ismini verdiği önce yapının bulunduğu bahçe ve sonrasında da tüm yerleşme bu adla anılması yönündedir. İkinci olarak ise; Sultan Abdülmecid’in (1839–1861) gözdesinin adı olan Yıldız için 1841’de inşa ettirdiği yapıya bu ismi verdiği ve sonrasında da bu bölgenin adının Yıldız olarak anıldığıdır. Bu süre içinde annesi Bezm-i Alem Valide Sultan için ve Kasr-ı Dilküşa adını verdiği köşkü yaptırmış ve civardaki bahçeleri yeniden düzenlemiş ve genişletmiştir.

Yıldız Sarayı’nın erken dönemleri için bilinenler sınırlıdır. Yıldız’da Sultan Abdülmecid döneminde başlayan yeni imar hareketleri Sultan Abdülaziz (1861–1876) zamanında da devam etmiştir. Büyük Mabeyn, Malta ve Çadır Köşkleri ile Çit kasrı bu dönemlerde yapılmıştır. Ayrıca Çırağan Sarayı ile Yıldız Parkı arasında kalan köprünün inşası ile sarayın günümüzdeki görünümü de yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. Sarayın bu yıllarda yapılan imar çalışmaları sonucunda edindiği mimarisine ilişkin karakteristik çizgiler fazla değişmemiştir. İrili ufaklı köşkler ve pavyonlar, bahçeleri ile dağınık yapısı 19.yy ürünü olmasına karşın bize Topkapı Sarayı’nın arazi kullanımını ve dağınık kurgusunu anımsatmaktadır. Yıldız Sarayı’nın asıl gelişmesi 19. yy’ın ikinci yarısında ve 20. yy’ın başında Sultan II. Abdülhamit dönemindedir (1876-1909) (Dölen, 1994).

Şekil 3.1 Yıldız Sarayı'nın Sahil Saraylar ile ilişkisi (Binan, 1984)

Sultan II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909); Yıldız Sarayı'nın en yoğun kullanıldığı zaman dilimidir. Amcası Sultan Abdülaziz ve kardeşi V. Murad Dolmabahçe Sarayı içinde öldürülmüştü. Bu nedenle Dolmabahçe Sarayı'nın her türlü saldırıya açık olduğunu düşünerek tahta geçtikten sonra 07.04.1877' de yönetimi ve ailesini Yıldız Sarayı'na taşımıştır (Şehsuvaroğlu, yayın yılı yok) 33 sene tahtta bulunan II. Abdülhamit devrinde, her yıl imar düzenlemeleri yapılarak saray görkemli bir görünüme ulaşmıştır (Resim 3.4). Yapılaşma yaklaşık 500.000 m² yüzölçümüne ulaşan arazinin kuzeybatısında yoğunlaşmıştır. Geri kalan alanlar; özellikle Çırağan Sarayı'nın arkasındaki vadi, bahçe ve park olarak düzenlenmiştir. Bahçe ve parkların bugünkü durumunun büyük ölçüde yine II. Abdülhamit dönemindeki çalışmaların ürünü olduğu bilinmektedir. Bu çalışmalarda Almanya'dan Koch Kardeşler ve babaları Heinrich Koch, İtalya'dan Romeo Scanciani, Fransa' dan Deroin ile birlikte Osmanlı bahçıvanlarından Adil Ağa, Tatar Zeynel Ağa, Necib Ağa yer almışlardır (Batur, 1994).

Saray'ın içinde bulunan Çini Fabrikası, tiyatro, müze, Hamidiye Camii ve Saat Kulesi kışla, kütüphane, marangozhane, tamirhane, Küçük Mabeyn, Harem Yapıları, Cariyeler Dairesi, Kızlarağası Köşkü ve Şale Köşkü Sultan II. Abdülhamit Dönemi'nde inşa edilen yapılardır. (Batur, 1994) Ayrıca yapılan araştırmalara göre Yaverler Dairesi'de II. Abdülhamit Dönemi'nde inşa edilen yapılar arasındadır.

Resim 3.4 Yıldız Sarayı, Hamidiye Cami ve Cuma Selamlığı (Cengiz Kahraman arşivi)

Sultan II.Abdülhamid Sonrası Yıldız Sarayı, 1909-1918 yıllarında tahta geçen Sultan V. Reşad tarafından kullanıldı. 1918-1922 yıllarında başa geçen Sultan VI. Vahdeddin Dolmabahçe Sarayı'nda oturmasına karşın belli zamanlarda Yıldız Sarayı'nı da kullanmakta idi. Onun 1922' de ülkeyi terk etmesi ile 1924 yılına kadar boş kalan saray bu tarih ile birlikte Harp Akademileri dönemi başlamıştır (Ezgü, 1962). 1937 yılında Yıldız Teknik Okulu' nun kuruluş aşamasında Yıldız Sarayı müştemilatından olan bugün de kullanılan binalar tahsis edildi (Dölen, 1994). 1974 yılında Harp Akademileri' nin kullandığı sarayın tüm bölümlerinin kullanımı Kültür Bakanlığı' nın kullanımına bırakıldı (Binan, 1999). Daha sonraki yıllarda saray yapılarının büyük çoğunluğu kademeli olarak devletin çeşitli kurumlarının kullanımına bırakıldı.

3.2 Yerleşim Özellikleri

Yıldız Sarayı'nın yapılaşmasının ana unsurları; irili ufaklı köşkler, pavyonlar ve hemen her işlevi barındıracak şekilde tasarlanan yapılar ile bahçe düzenlemeleri olarak tanımlanabilir. Bir süreç içerisinde kendiliğinden gelişen bir saray yerleşimi olması nedeniyle bize, Topkapı Sarayı'nın geleneksel dokusunu anımsatır. Bu nedenle 19. yy saray yerleşimi olmasına karşın geleneksel bir saray yerleşimi anlayışının hakim olduğu söylenebilir. Bu anlayış, sahil saraylarının anlamsız büyüklüğü ve çevre verilerine uyumsuzluğunu ortadan kaldırmış olup, topoğrafya ve flora gibi çevre verileri ile uyumlu bir yapılar bütünü elde edilmiştir. Yapılar, Sultan Abdülaziz ve Sultan Abdülhamit zamanında arazinin kuzey kesiminde yoğun imar faaliyetleri ile yapılmış olup, sahil sarayı olan Çırağan Sarayı arkası ise, bahçe düzenlemeleri ile park olarak bırakılmıştır. Yapılar birbirlerine yakın olarak kuzey-güney doğrultusunda arazi eğimi göz önüne alınarak konumlanmışlardır. Sadece birkaç yapı doğu-batı doğrultusunda yer almaktadır. Yapıların birbirleri ile olan bağlantılarında ya da eklemelerde tamamı ile kendiliğinden gelişmiş olması, küçük meydancıklar, sürpriz sokaklar vb. yaratmış, kendine özgü kentsel bir yerleşme oluşmuştur (Batur, 1994).

Sarayın arazisinde resmi bölüm, özel bölüm, dış bahçe ve çevre yapıları barındıracak şekilde bir zonlama oluşmuştur.

Resmi bölüm; resmi daireler ile hizmet birimlerinden oluşmaktadır. Büyük Mabeyn ve oturduğu setin altında hizmet birimi olarak görev yapan Kılar-ı Hûmayun, Hazine-i Evrak, Tercüme Odası, Teşrifat Nazırı Dairesi, Çit Kasrı, Yaveran Dairesi, Hünkar Mutfağı, Silahhane Köşkü, Arabacılar Koğuşu, Saray Kitaplığı, Rasathane ve bir ara Saray Eczanesi olarak da kullanılan Güvercinlik Köşkü'nden oluşmaktadır.

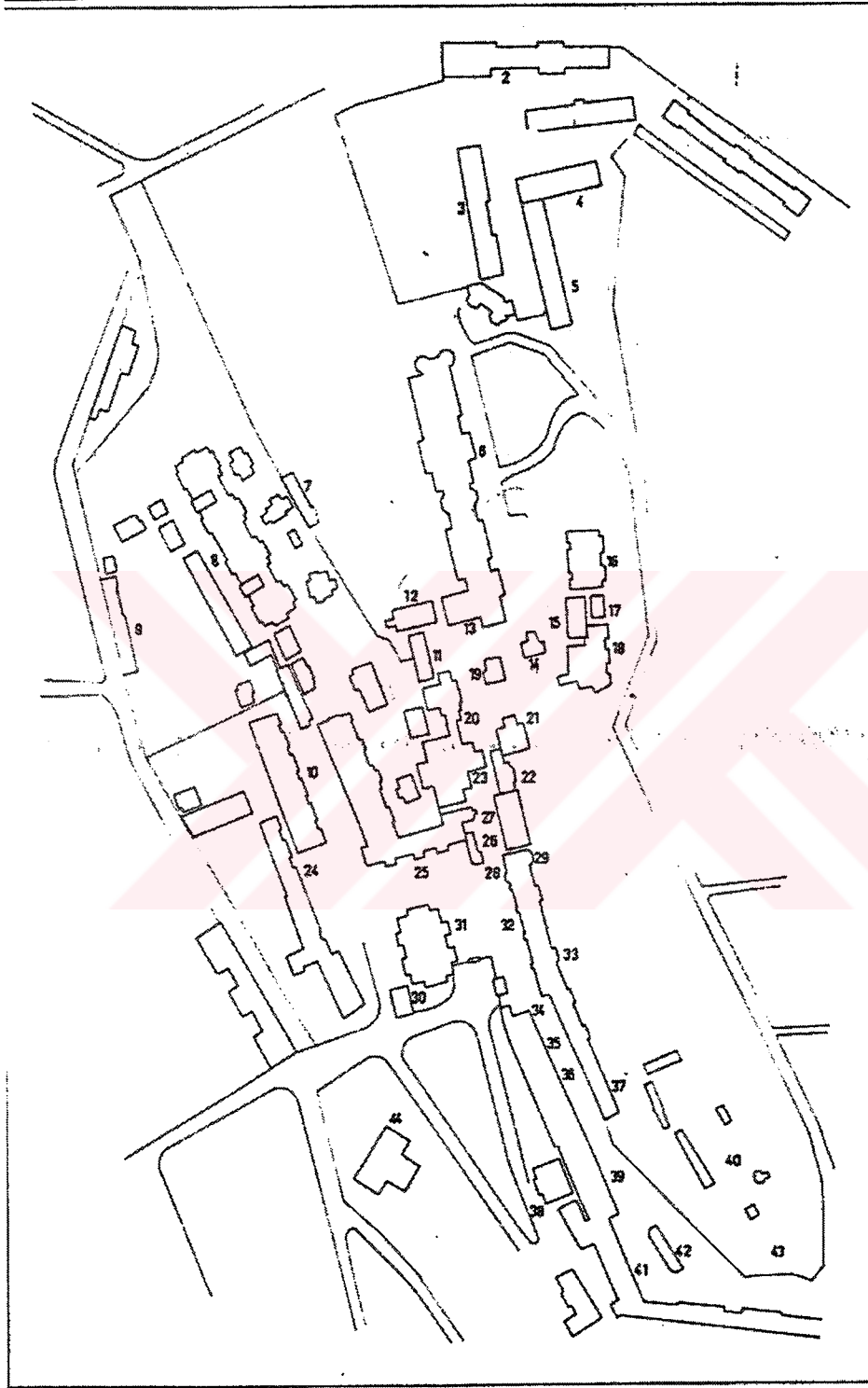
Özel Bölüm; hareme ve sultana ait köşk ve kasırlar, ile hasbahçeden oluşmaktadır. Bu bölüme Hünkâr Dairesi, Küçük Mabeyn, Tiyatro, Çukur Saray, günümüzde mevcut olmayan Yeni Köşk ve Hasbahçe'nin güneydoğusunda bulunan Cihannüma Kasrı'da girmektedir. Saray geleneksel dokuyu en belirgin bu bölümde yansıtmaktadır (Batur, 1994).

Dış Bahçe; dış köşkler ve gezinti alanlarından oluşmaktadır. Şale Köşkü, Malta ve çadır Köşkları, Çini Fabrikası ile Ahırlar ve Manej'den oluşmaktadır. Dış Bahçe Abdülaziz tarafından yaptırılan bir köprü ile Çırağan Sarayı'na bağlanmıştır.

Çevre Yapıları; kışlalar, karakol ve Hamidiye Cami bu bölümde yer almaktadır.

Sarayın içersindeki birimlerin bağlantıları ve saraya giriş için beş adet kapı düzenlenmiştir.

1. Koltuk Kapısı : Saraya ulaşan yolun solunda kalan ilk kapıdır. Gündüz sürekli açık olan kapı personel ve ziyaretçilerin kullanımına ayrılmıştır.
2. Saltanat Kapısı : Saraya ulaşan yolun solundaki ikinci kapıdır. Yalnızca sultanın kullanımına aittir.
3. Valide Kapısı : Saraya ulaşan yolun eksenindeki kapıdır. Harem halkı, davetli yabancı temsilciler ile üst düzey görevlilerin kullandığı kapıdır.
4. Harem İç Kapısı : Büyük Mabeyn bahçesinin kuzeydoğusundaki kapıdır. Hareme ve harem personeline ait kapıdır.
5. Mecidiye Kapısı : Ortaköy yolu üzerinde soldadır. Dış Bahçe girişidir. Saray personeli ve ziyaretçilerin kullanımına aittir (Batur, 1994) (Şekil 3.2).

Yıldız Sarayı'nın yerleşim planı:

- 1- Av Köşkü (Tahmihane Köşkü),
 - 2- Ahırlar, 3- Hasahur,
 - 4- Çiçeklik,
 - 5- Limonluk,
 - 6- Şale Köşkü, 7- Eski Elektrik Fabrikası,
 - 8- Şehzadegân Daireleri,
 - 9- Dershane,
 - 10- Ağavat Dairesi,
 - 11- Gedikli Cariyeler,
 - 12- Usta Kalfalar,
 - 13- Çiçek Serası,
 - 14- Kızlaragâsi Dairesi,
 - 15- Kadın Efendiler Dairesi,
 - 16- Kadın Efendiler Dairesi,
 - 17- Hazinekar Usta Kadın Dairesi,
 - 18- Cariyeler Dairesi,
 - 19- Musahip Ağalar Dairesi,
 - 20- Saray Tiyatrosu,
 - 21- Hususi Daire,
 - 22- Kaskat Köşkü,
 - 23- Hünkâr Dairesi,
 - 24- Kılar-ı Hümayun,
 - 25- Çit Kasrı,
 - 26- Limonluk Köşkü,
 - 27- Küçük Mabeyin,
 - 28- Harem İç Kapısı,
 - 29- Hünkâr Hamamı,
 - 30- Set Köşkü,
 - 31- Büyük Mabeyin,
 - 32- Yaveran ve Bendegân Dairesi,
 - 33- Marangozhane,
 - 34- Hususi Kiler,
 - 35- Hünkâr Mutfakı,
 - 36- Silahhane,
 - 37- Güzel Sanatlar Galerisi,
 - 38- Dış Karakol,
 - 39- Arabacılar Da.,
 - 40- Ada Köşkü,
 - 41- Arabalık,
 - 42- Eczahane,
 - 43- Cihannüma Köşkü,
 - 44- Yıldız Camii.
- Eldem,
Türk Evi'nden yararlanarak

Şekil 3.2 Yıldız Sarayı yerleşim planı (Batur, 1994)

3.3 Biçimsel Özellikler ve Üslup

Yıldız Sarayı yapılarında biçim ve üslup açısından çeşitlilik görülmektedir. Bu çeşitlilik saray yapı-kompleksinin zaman açısından uzun bir süreçte gerçekleşmesi, bu süre zarfında bu çalışmaları yürüten bir çok mimarın bulunması ve bunların kendi üsluplarını ortaya koymalarından kaynaklanmıştır. Mimari arayışların ve denemelerin Sultan Abdülaziz ve Sultan Abdülhamid dönemlerinde yoğunlaşması ve bazı Sultanların üslup tercihlerinin de bu çeşitlilikte payı bulunmaktadır. Bu nedenle aynı mimarın iki yapısı arasında bile üslup farkı ortaya çıkmaktadır. Ancak bu çeşitlilik karşımıza yapıların mimarları ve üslupları arasındaki eşleştirmeyi kurmamız açısından sorun çıkarmaktadır (Batur, 1994).

Yıldız Sarayı'nda katkısı olduğu kesin olarak bilinen mimarlar, Sarkis ve Agop Balyan ile Raimondo D'arranco'dur. Henüz belgelenmemekle birlikte Garabet Balyan ile Vasilaki, Ionnidis ve Alexandre Vallauray'nin de adı geçmektedir. M. Cezar'a göre bu adlara Yanko ve Berthier de eklenebilir.

Agop ve Sarkis Balyan tarafından yapılan yapılar; Büyük Mabeyn, Şale Köşkü'nün ilk bölümü, Küçük Şale Köşkü ile Malta ve Çadır Köşkleri' dir.

Raimondo D'arranco tarafından yapılan yapılar; Kış Bahçeleri, seralar, Yaveran Köşkü, Nöbetçi Pavyonu, Harem Köşkü, Şale Köşkü'nün kuzey ekleri ve yenilenmesi, ahırlar, manej, Çini Fabrikası, Tiyatro ve Sergi Binası'dır. Ayrıca uygulanmamış ya da uygulandığı bilinmeyen Yıldız Sarayı' na ait çok sayıda aidiyeti kesinleşmemiş projesi ya da yapıları vardır (Batur, 1994).

3.3.1 Yapıların Günümüzdeki Kullanımı

Yıldız Mevkii ve Sarayı kullanıma başlanıldığından itibaren İstanbul'un sosyal hayatı ve kent içindeki varlığı bakımından her zaman önem taşımıştır. 19.yy'da Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim merkezi görevini üstlenmiş olan saray, önemli tarihi olaylara tanıklık etmiştir. Ayrıca yapımı aşamasında önemli mimarların denemeleri, projeleri ve uygulamalarının yer alması açısından da bıraktığı mimari miras günümüzde önemli bir yer teşkil etmektedir.

Sarayın I. Dünya Savaşı sonrasındaki kullanımı ise, günümüze kadar olan süreçte yapı-kompleks kimliğini bırakmış işlevsel kullanım olarak aslından kopuk kalmasına neden olmuştur. Bu sorunun en büyük nedeni I. Dünya Savaşı ile günümüze kadar gelen zaman biriminde yapılara birden fazla ve değişik fonksiyon yüklenmesidir.

Yıldız Saray yerleşiminin günümüze kalan yapıları, günümüzdeki kullanımı ve kullanan kurumlar aşağıda belirtilmiştir.

Arabalıklar, Eczhane ve çevresi; Milli İstihbarat Teşkilatı tarafından;

Dış Karakol ve Arabacılar Dairesi' nin bir kısmı; çeşitli vakıfların merkezi olarak;

Güzel Sanatlar Dairesi; Belediye Müzesi ve Sergi Salonu olarak;

Hamit Havuzu ve çevresi; Kültür Bakanlığı' na bağlı müze olarak;

Çit Kasrı, Set Köşkü, Yaveran ve Bendegan Dairesi; IRCICA Araştırma Merkezi olarak;

Harem II. Avlu Binaları, Damatlar Dairesi, Çukursaray, Hünkar Dairesi, Yaverler Dairesi, Agavat Dairesi, Güvecinlik Köşkü, Kılar-ı Hümayûn ve Şehzade Köşkleri; Yıldız Teknik Üniversitesi tarafından;

Şale Köşkü; Milli Saraylar Daire Başkanlığı' na bağlı müze olarak;

Silահhane, Saray Tiyatrosu, İç Bahçe Hamit Havuzu çevresi; sosyal ve kültürel etkinliklerin yapıldığı alanlar olarak;

Orhaniye Kışlası; 1. Ordu Merkez Komutanlığı olarak;

Yıldız Parkı, Malta ve Çadır köşkleri; İstanbul Belediyesi adına TTOK tarafından kullanılmaktadır (Şekil 3.3).

- 1- Çit Kasrı -IRCICA
- 2-Yaveran Dairesi - IRCICA
- 3- Set Köşkü – IRCICA
- 4- Güzel Sanatlar Dairesi - Belediye Müzesi ve Sergi Salonu
- 5- Şale Köşkü - Milli Saraylar Daire Başkanlığı
- 6- Dış Karakol - Mimarlar Odası
- 7- Arabacılar Dairesi (Bir Bölümü) - Vakıf
- 8- Silahhane - Sosyal Etkinlik
- 9- İç bahçe ve çevresi - Sosyal Etkinlik Alanı ve Müze
- 10- Tiyatro - Sosyal Etkinlik Alanı
- 11- Dış Bahçe - TTOK
- 12- Hamidiye Camii
- 13- Kılar-ı Humayun - YTÜ
- 14- Yaverler Dairesi - YTÜ
- 15- Ağavat Dairesi - YTÜ
- 16- Çukur Saray - YTÜ
- 17- Şehzade Daireleri - YTÜ
- 18- Arabacılar Dairesi (Bir Bölümü) ve Eczane - MİT
- 19- Şehzade Köşkü - YTÜ
- 20- Şehzade Köşkü - YTÜ
- 21- Şehzade Köşkü - YTÜ
- 22- Hünkar Köşkü - YTÜ
- 23- Sünnet Köşkü – YTÜ

Şekil 3.3 Yıldız Sarayı günümüz yerleşim planı

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4. YAVERLER DAİRESİ

4.1 Tarihçe

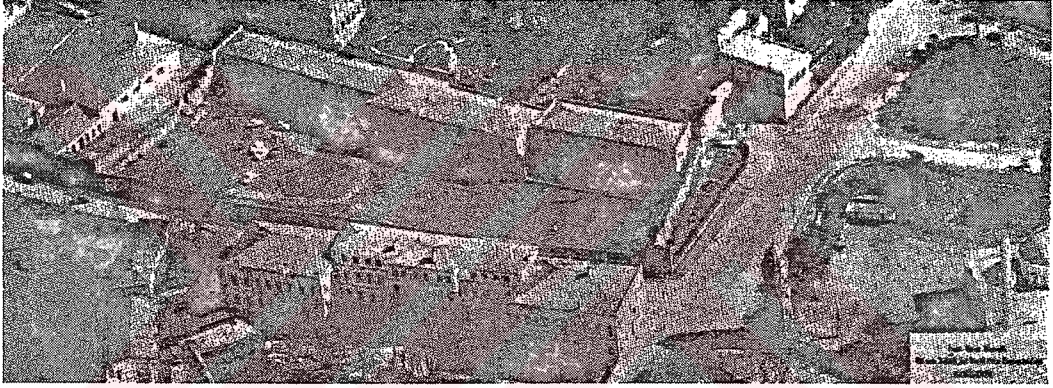
4.1.1 Yapının Tarihi Gelişim Süreci

Yaver, devlet ve hükümet başkanlarının, yüksek rütbeli komutanların emir subayıdır. Osmanlı Padişahları'nın emir subaylığını 1839'dan önce saraydaki dört büyük Enderun ağasından biri olan Silahdar Ağa yapardı. Silahdar'ın görevi de ilk olarak I. Bayazid (Yıldırım) (1389-1402) döneminde belirlenmiştir. II. Mahmut (1808-1839) döneminde bu görevi önce Enderun Nazırı, daha sonra da Mabeyn Müşiri üstlenmiştir. Yaver sanı ilk olarak Abdülaziz (1861-1876) döneminde 1863'te yaptığı Mısır gezisinde kendisine eşlik eden Serasker Fuad Paşa için kullanılmıştır (Yazarı yok, 1994). II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) ordunun en kıdemli müşirlerine hünkarın Yaver-i Ekrem ve Yaver-i Has sanını vermesi gelenekleşmiştir. Bu dönemde ayrıca yaverlik hizmetiyle bir ilişkisi olmayan "Alâlade Yaverler" adı verilen bir birim vardı. Alâlade yaverlerin bir kısmı, sadece kollarına kordon takıp Hünkar'a intisaplarını ilan etmek amacıyla bu ünvana talip olurlardı. Diğer bir kısım yaverlerde doğrudan doğruya Seryaverlik'in maiyetinde bulunurlardı. Bunlar muhtelif rütbelere sahiplerdi. Sadrazam'a Nazırlar'a Şeyh'ül İslâm'a ve Serasker'e gönderilecek evraklar yaverler ile gönderilirdi. Maiyet-i Seniye Çavuşluğu yaverlik için bir basamak idi. Nazırlara gidecek önemli evraklar bu rütbede olan yaverler götürürlerdi. Ancak bu rütbe bir ara o kadar ayağa düşmüştü ki, saray mensubu ve hariçteki ahali daha beşikteki çocuklarına Maiyet-i Seniye Çavuşluğu rütbesi verilirdi (Kurtay, 1994).

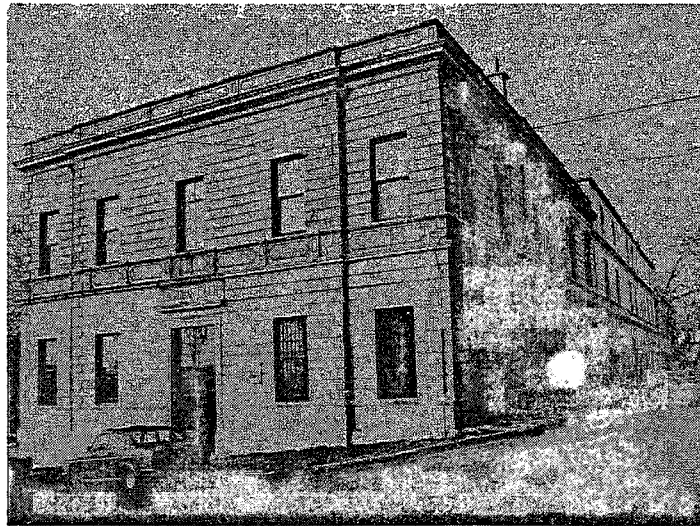
Yaverler yukarıda da belirtildiği üzere en yüksekte başlayıp en alt seviyedeki rütbeli askeri mertebeye sahiplerdi. Bu nedenle yüksek maaş alırlardı. Ancak bir dönem Padişah her önüne geleni bu birime dahil etmesi Hazine-i Hassa'yı zor durumda bırakmıştı (Uşaklıgil, 1940). Uşaklıgil'e göre alâlade yaverler, Hademe-i Hümayûn yani hizmetli birimi olarak da anılmaktaydı.

Literatürde Yaverler Dairesi ile ilgili bilgiler çok sınırlı kalmaktadır. Yinede elde edilen bu bilgiler bizi, yapının tarihi oluşum süreci hakkında bir sonuca götürmüştür. Tahsin Paşa'nın hatıralarında da Yaverler Dairesi olarak adlandırılan yapı, 1900 yılında yapılmıştır (Ezgü, 1962). Muzika- i Humayun ile aynı kıslada ancak ayrı binalarda yer alan birimlerdi (Uşaklıgil, 1940) (Resim 4.1) (Şekil 4.2).

Yaverler Dairesi, diğer Yıldız Sarayı yapıları gibi 1922-1924 yılları arası kullanılmamıştır. 1924 yılından itibaren Harp Akademileri'ne bağlanmıştır. Sonrasında 1936-1938 yılları arasında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mülkiye) yapıda öğrenimini sürdürmüştür. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (DGSA) binası 01.04.1948'de yandı. Yangını müteakip DGSA Mimarlık Bölümü o ders yılını Fındıklı'da bir ilkokul binasında tamamlamıştır. Aynı yıl Yaverler Dairesi'ne taşınan bölüm, 23.04.1953 yılına kadar eğitimini bu yapıda sürdürmüştür (1948-1953). (Cezar, 1983) * Bu tarihten başlayarak 1983 yılına kadar yapı, Sağırlar ve Dilsizler Okulu olarak kullanılmıştır (Resim 4.2). 1983 yılında Yıldız Üniversitesi'ne tahsis edilen yapı 1992 yılına kadar meslek yüksek okulu olarak hizmet vermiştir.** Yıldız Teknik Üniversitesi adı altında, 1992-2001 yılları arasında Matematik ve Gemi İnşaat Mühendisliği Bölümleri ve son olarak da 2001 yılından itibaren İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından kullanılmaktadır.

Resim 4.1 Yaverler Dairesi (Ezgü, 1962)

Resim 4.2 Sağırlar Okulu (Cezar, 1983)

* Akademi müdürü ressam Zeki Faik İZER

** Meslek Yüksek Okulu ilk müdürü Arkeolog Y. Mimar Lemi MEREY

4.1.2 Yapının İzlerine Göre Evreleri

Yaverler Dairesi'ne ilişkin bulunabilen en eski görsel veriler; 1900* (Resim 4.4) ve 1935-1940 (Resim 4.3) yıllarına ait iki fotoğraf, 1913-1914 yıllarına ait Alman Mavileri Haritası ** (Şekil 4.2), 1922 yılına ait Pervetitch haritalarıdır (Şekil 4.3). Yapının özgün planlarına ilişkin bir belgeye ulaşılmamıştır. Bu nedenle, Yaverler Dairesi'nin değişim evrelerine ilişkin yorumlar, daha çok yapı üzerindeki izlere dayanmaktadır. Bu tez kapsamında yapının birinci evresi olarak anlatılan bölüm, bu belgeler ve yapı üzerindeki izler esas alınarak yapılan restitüsyon çalışması; yapının ikinci evresi olarak anlatılan bölüm ise günümüz mevcut durumu anlatan rölöve çalışmasıdır.

4.1.2.1 Birinci Evre

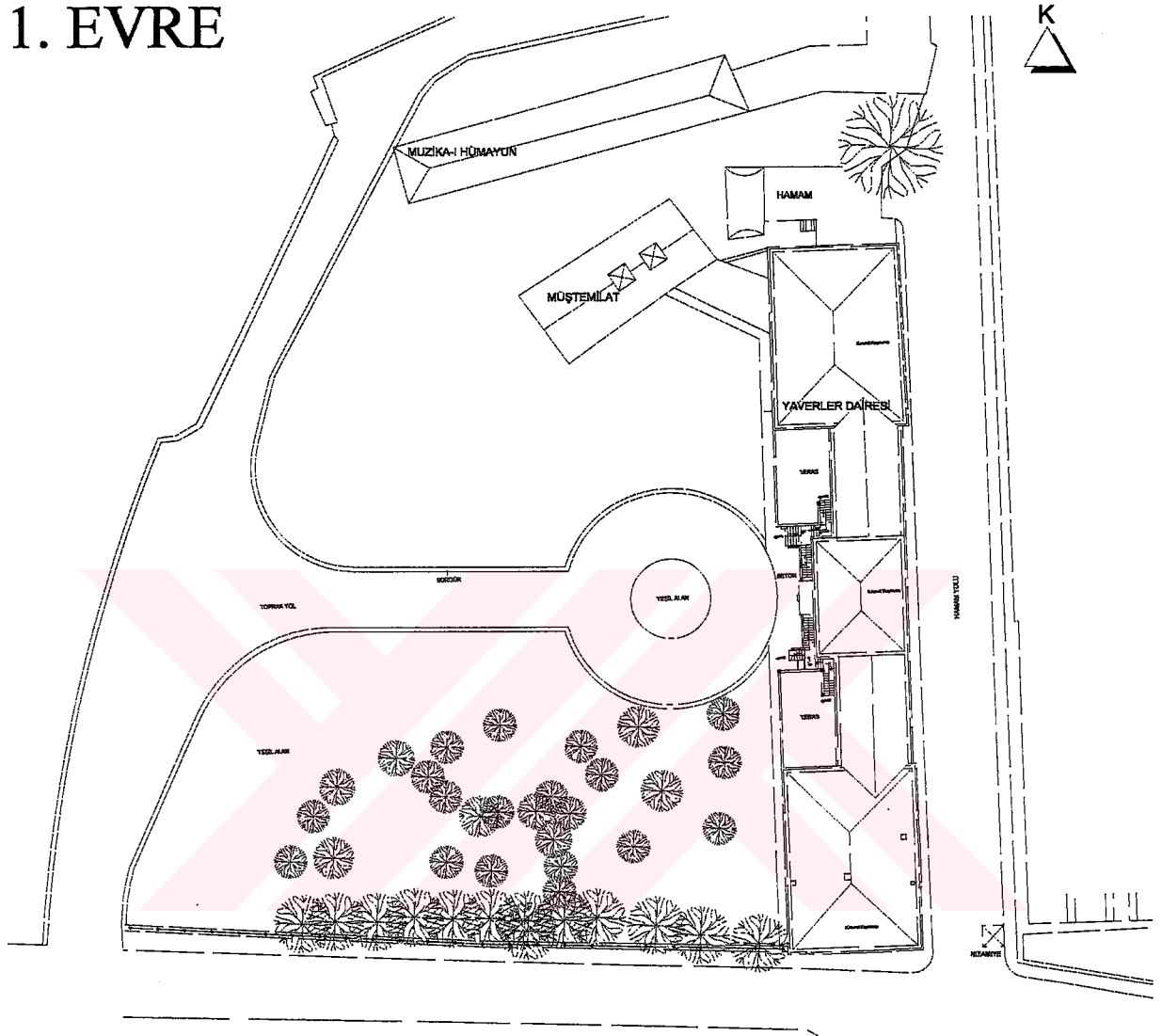
Yaverler Dairesi ilk yapım aşamasında, bodrum, zemin ve birinci katlardan oluşmuştur. Yapının orta aksı olarak tanımlanabilecek, üçlü pencere dizisi ile belirginleştirilmiş bölümü ise iki katlıdır (Resim 4.3) (Şekil 4.4).

Yaverler Dairesi'nin yakın çevre verileri ele alındığında, ana girişin yapının batısında yer alan bahçeden sağlandığı görülür. Yapının doğusunda ise Hamam Sokağı üzerinde yer alan ve sarayın sınırlarını belirleyen, dış avlu duvarı bulunmaktadır. Bu duvarın doğusunda yer alan bahçenin içerisinde Kılar-ı Hümayûn ve onun güneyinde yabancı konukların, büyükelçilerin Cuma Selamlığı'nı izlemeleri amacı ile II. Abdülhamit tarafından yaptırılan Seyirdim Köşkü yer alır. Yapının kuzeyinde Muzika-i Hümayun bulunmaktadır. Ayrıca yapının yine kuzeyinde ve kuzeybatısında yapıya ek ve bitişik iki yapı görülmektedir. Bu yapılardan kuzeyde yer alanının "Hamam" olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Resim 4.3) (Şekil 4.2). Bu saptamalar bizleri, yapılarla Yaverler Dairesi'nin ilişkisi olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Ancak günümüzde bu iki yapıya bitişik olan duvarlar özgünlüklerini yitirmiştir. Bu nedenle incelenen duvarlarda, yapılarla Yaverler Dairesi arasında herhangi bir iç bağlantı gözlemlenebilmiş değildir. Ayrıca yine Şekil 4.1, Şekil 4.2 ve Şekil 4.3'e göre ve yapılan gözlemler ışığında, aynı kışlada yer alan Muzika-i Hümayun ile Yaverler Dairesi arasında bir bağlantıya rastlanılmamıştır. Yapının güneyinde Hamidiye Camii ve Saat Kulesi yer almaktadır.

* Fotoğraf ile ilgili tarihi bilgiye IRCICA arşivinden ulaşılmıştır.

** Alman Mavileri adı ile anılan haritaların orjinal adı "Deutsches Syndikat Für Stædbauliche Arbeiten" dir.

1. EVRE

ALMAN MAVİLERİNE (DEUTSCHES SYNDIKAT FÜR STÄDTBAULICHE ARBEITEN) GÖRE ÇİZİLMİŞTİR. (1913-1914)
YILDIZ SARAYI İÇİNDEKİ KONUMU

Şekil 4.1 Yapının ilk mekansal oluşum evresini çevresi ile birlikte gösteren restitüsyon çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4.1.2.1.1 Mimari Özellikler

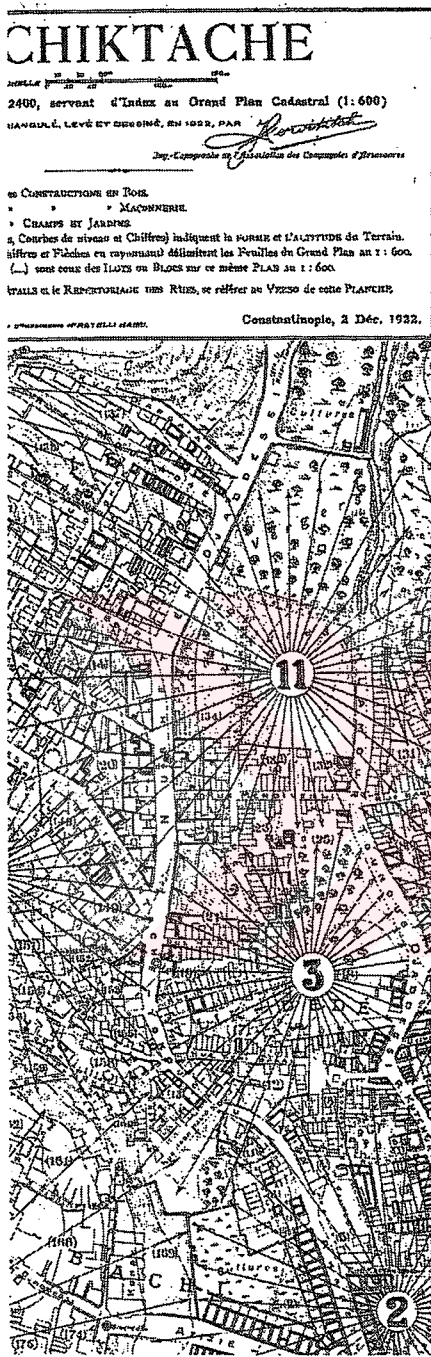
Yapının kuzey ve güney bölümleri bodrum, zemin ve birinci kattan oluştuğu; orta bölümün ise bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmakla beraber; bu bölümün aksında ikinci katın yükseldiği daha öncede belirtilmişti. Yapının temel mekan kurgusu incelendiğinde; orta bölümün, kuzey-güney aksında yer alan koridorun batısında sıralanan mekanlar şeklinde tasarlandığı; kuzey bölümün tek bir mekan olarak kurgulandığı ve güney bölümün ise idari kadronun kullanımına göre tasarlandığı anlaşılmaktadır (Ek Pafta 9). Yapıda iki adet düşey sirkülasyon elemanı bulunmaktadır. Bunlardan güney bölümde yer alanı yapının, zemin katı ile birinci katını; orta bölümde yer alanı ise zemin kat, birinci kat ve ikinci katlar arası bağlantıyı sağlamaktadır. Yapının kuzey ve güney bölümlerine; zemin ve birinci kattaki koridorların sonlanması ile ulaşılmaktadır. Yapılan gözlemler sonucunda, yapının kuzey bölümünde, katlar arası düşey bir bağlantıya rastlanılmamıştır. Ayrıca bodrum kat ile üst katlar arasında da düşey bir sirkülasyon elemanı gözlemlenmemiştir.

Yapıyı mekansal olarak daha iyi kavramak amacı ile; yukarıda belirtilen bilgiler ışığında hazırlanan restitüsyon projesine göre katlar bazında ve cephe özellikleri açısından incelenmiştir.

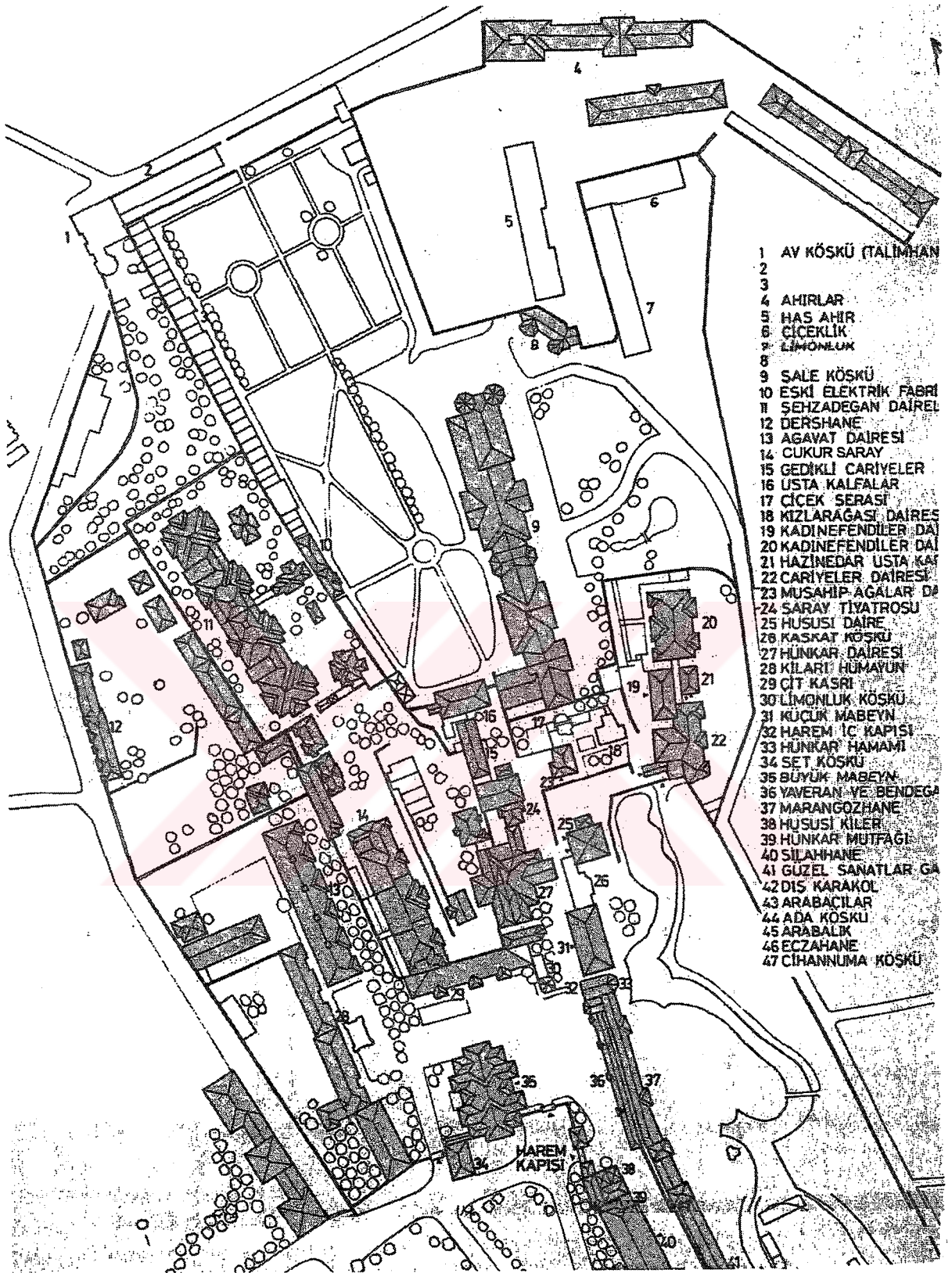
Echelle 1:1000

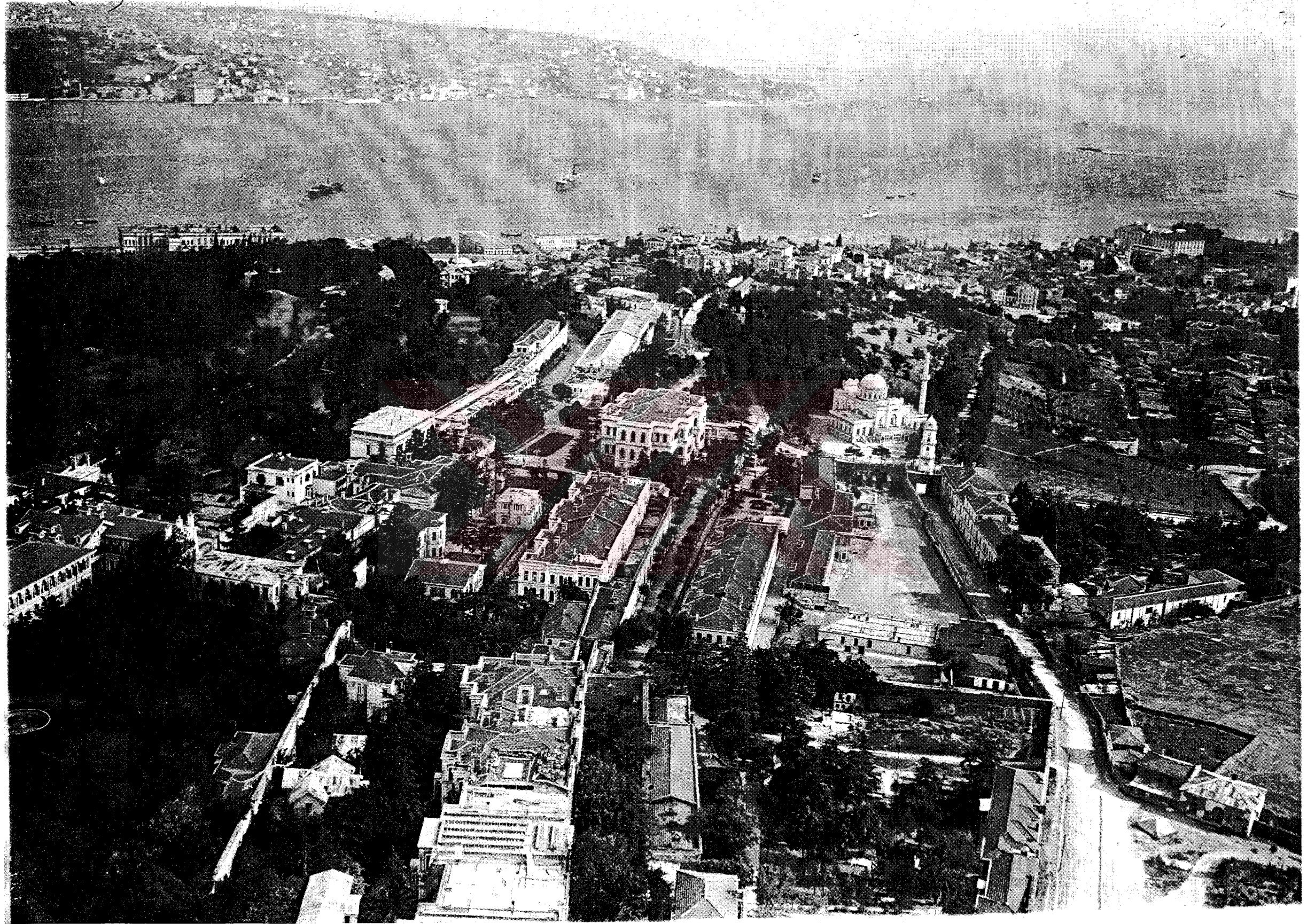
Şekil 4.2 Deutsches Syndikat für Stædbauliche Arbeiten, 1913-1914 haritaları.

Şekil 4.3 Pervetitch Haritası, 1922.

Şekil 4.4 Yıldız Sarayı Vaziyet planı. (Eldem, 1940)

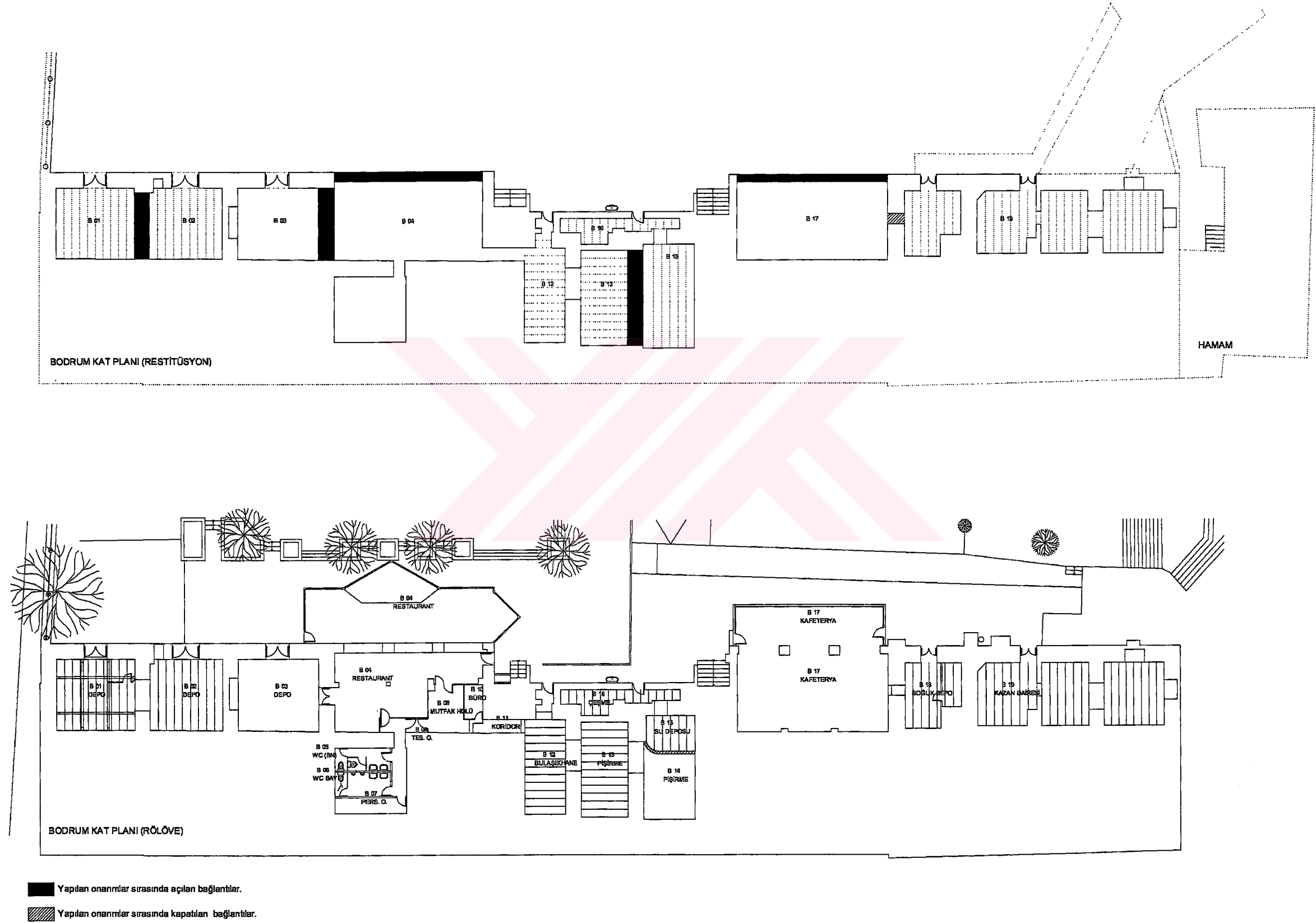
Resim 4.3 Hv. Kd. Bşç Salih ALKAN arşivi (1935-1940)

4.1.2.1.1.1 Bodrum Kat Planı

Bodrum kat ile diğer katlar arasında, düşeyde bir sirkülasyon elemanı bulunmadığı daha öncede ifade edilmişti. Bu nedenle bodrum kata, sadece yapının batısında yer alan bahçeden ulaşılmaktadır. Topoğrafyaya uygun olarak kurgulanan bu katta, mekanlar birbirinden bağımsız olarak tasarlandığı ve depo mekanı olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Şekil 4.5). Yapının tam orta aksında, mermer bir çeşme bulunmaktadır. B 15–B 16 kodlu mekanlar, çeşmenin su deposu birimlerini oluşturmuştur (Şekil 4.5).

Yapının kuzey bölümünde yer alan hamam ve müştemilat yapılarının plan özelliklerine ait bir bulguya rastlanılmamıştır. Bu nedenle yapılan restitüsyonda bu yapıların Pervetitch ve Deutsches Syndikat für Stædbauliche Arbeiten Haritaları'ndaki dış çizgileri ile ifade edilmiştir (Şekil 4.5).

Şekil 4.5 Bodrum Kat restitüsyon ve analitik rölöve çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4.1.2.1.1.2 Zemin Kat Planı

Yapının zemin katında yer alan ana girişine, batısındaki merdivenler ile ulaşılır. Giriş kapısı rüzgarlıklıdır. Bu kapıdan geçilerek Z 01, ana giriş holüne ulaşılır. Bu mekanda döşemede mozaik malzeme kullanılmıştır. Mekanda bir üst katla bağlantıyı sağlayan bir merdiven bulunmaktadır. Ancak, günümüzde orijinal merdivenin izine rastlanmadığı için, bu merdivenin yapım sistemi ile ilgili bir bilgi elimizde mevcut değildir. Z 02 ve Z 03 kodlu mekanlar giriş holüne açılmaktadır. Z 04 kodlu koridor mekanında, yapının tam ortasında doğu-batı aksına yerleşmiş olan bir çeşme yer alır (Şekil 4.6).

Yapının orta bölümünün temel mekan kurgusu kuzey-güney aksına yerleşmiş olan koridora açılan mekanlardır. Z 05-Z 06-Z 11 ve Z 12 mekanları bu kurgu içinde tasarlanmış mekanlardır. Ayrıca yapının güney bölümünde yer alan Z 07 mekanı da bu koridora açılmaktadır (Şekil 4.6). Koridor mekanında; kuzey-güney aksı boyunca devam eden, yapının doğusunda yer alan pencere dizisi bulunmaktadır.

Yapının kuzey bölümünde yer alan Z 13 mekanı ile koridor bir kapı ile ayrılmaktadır. Mekanın döşemesinde ve tavanında herhangi bir ize rastlanmadığından, düşeyde bir bağlantı oluşturulmadığı gözlemlenmiştir. Bu mekandaki büyük açıklığın, profilli sütun başlığına sahip dört kolon ile geçildiği anlaşılmaktadır (Şekil 4.6). Mekanın kuzeyinde yer alan duvar, günümüzde özgünlüğünü yitirdiği için, restitüsyonda; yapının kuzeyinde yer alan ek binalarla mekan içinden bir bağlantı olup olmadığı tespit edilememiştir. Ayrıca bu mekanın doğusunda yer alan kapı yapının doğusunda yer alan Hamam Sokağı ile ilişki kumasını sağlamıştır.

Yapının güney bölümünde ana sirkülasyon Z 08 kodlu holden sağlanmaktadır. Hol, koridordan ile bir kapı ile ayrılmıştır. Bu mekandaki zemin kaplaması mermer olup, yine mermer malzemedan yapılan su ögesi ile bütünlük kazanmıştır. Mekanda bir üst kata ulaşmayı sağlayan, ahşap bir merdiven bulunmaktadır. Yapının bu bölümünde; Z 10 kodlu mekan, Z 09 kodlu mekana, Z 09 kodlu mekanda Z 08 kodlu hole açılarak, mekanlar arası ilişki kurgulanmıştır (Şekil 4.6).

Zemin katın döşeme sistemi voltadır. Pencere elemanları ise ahşap kasalı ve giyotin sisteme sahiptir.

4.1.2.1.1.3 Birinci Kat Planı

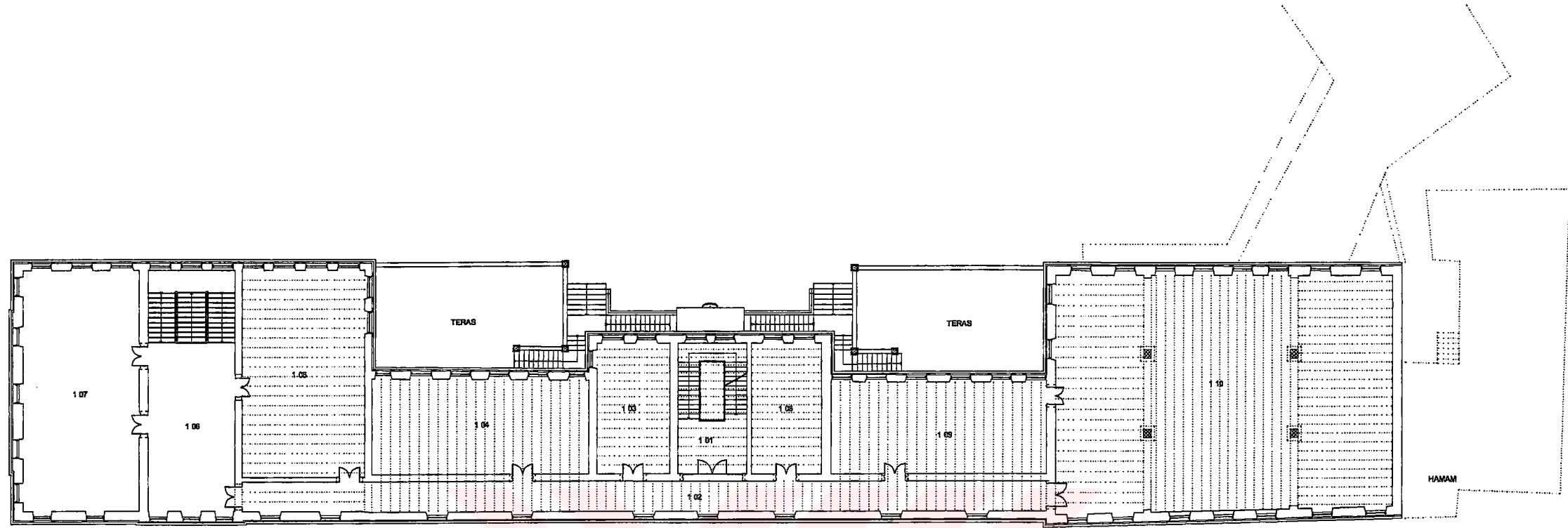
Yapının orta bölümünün birinci kattaki ana dağılımı 1 01 kodlu sahanlıktan yapılmaktadır. Bu mekanda da döşemede mozaik malzeme kullanılmıştır. Mekanda bir üst ve bir alt katla bağlantıyı sağlayan bir merdiven bulunmaktadır. 1 01 kodlu hol ile 1 02 kodlu koridor bir kapı ile ayrılmıştır.

Yapının orta bölümünün temel mekan kurgusu bu katta da tekrar etmiştir. 1 03-1 04 -1 06 ve 1 09 kodlu mekanlar bu kurgu içinde tasarlanmış mekanlar olup; yapının güney bölümünde yer alan 1 05 kodlu mekan gibi 1 02 kodlu koridora açılmaktadırlar.

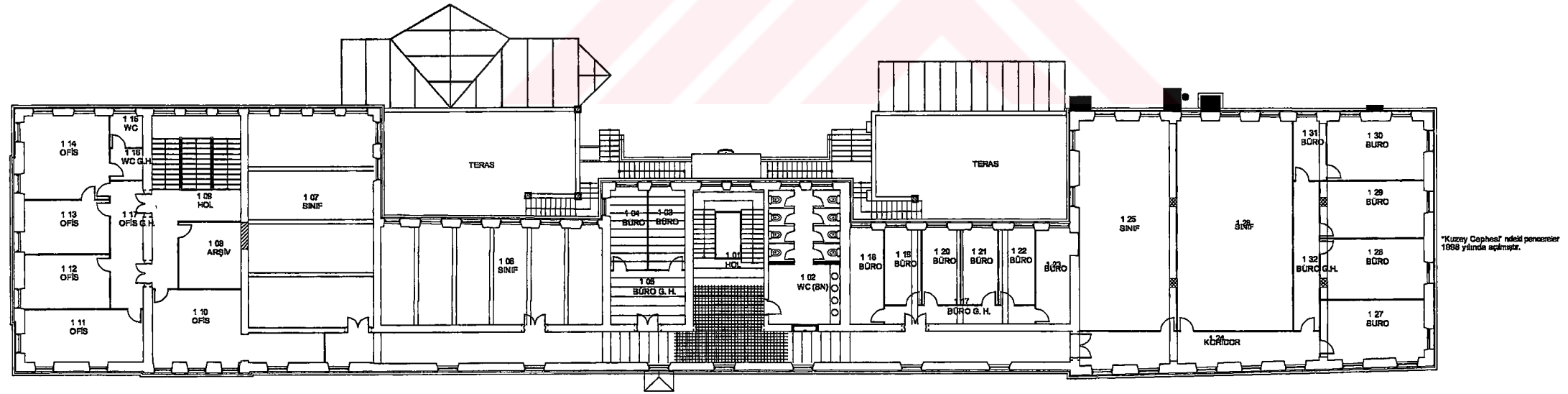
Yapının kuzey bölümünde yer alan 1 10 kodlu mekan ile koridor bir kapı ile ayrılmaktadır. Ayrıca 1 09 kodlu mekanın bir kapı ile 1 10 kodlu mekanla ilişkisi kurulmuştur (Şekil 4.7). Zemin katta olduğu gibi birinci katta yer alan mekandaki büyük açıklık, profilli başlığa sahip dört kolon tarafından taşınmaktadır.

Yapının güney bölümünde ana sirkülasyon 1 06 kodlu holden sağlanmaktadır. Hol, koridordan bir kapı ile ayrılmıştır. Bu mekandaki zemin kaplaması ahşaptır. Mekana zemin kat ile düşey bağlantıyı sağlayan ahşap bir merdivenden de ulaşılmaktadır. 1 07 kodlu mekan, 1 06 kodlu hole açılmıştır. Ayrıca 1 05 kodlu mekan 1 02 kodlu koridorla bağlantısı bulunmakla beraber 1 06 kodlu hol ile de bağlantı sağlanmıştır (Şekil 4.7). 1 07 kodlu mekanın; gerek boyutları, gerek kullanılan malzemelerin yüksek kalitesi ve gerekse tavan süslemelerinin varlığı, bu mekanın Yaverler Dairesi'nin üst düzey memurları için tasarlandığını düşündürmektedir.

Birinci katın döşeme sistemi voltadır. Pencere elemanları ise ahşap kasalı ve giyotin sisteme sahiptir.

1. KAT PLANI (RESTİTÜSYON)

1. KAT PLANI (RÖLÖVE)

- Yapıya yapılan ekler.
- ▨ Yapılan onarımlar sırasında kapatılan bağlantılar.
- ▤ Yapının özgün kolonları.

Şekil 4.7 Birinci Kat restitüsyon ve analitik rölöve çizimi.

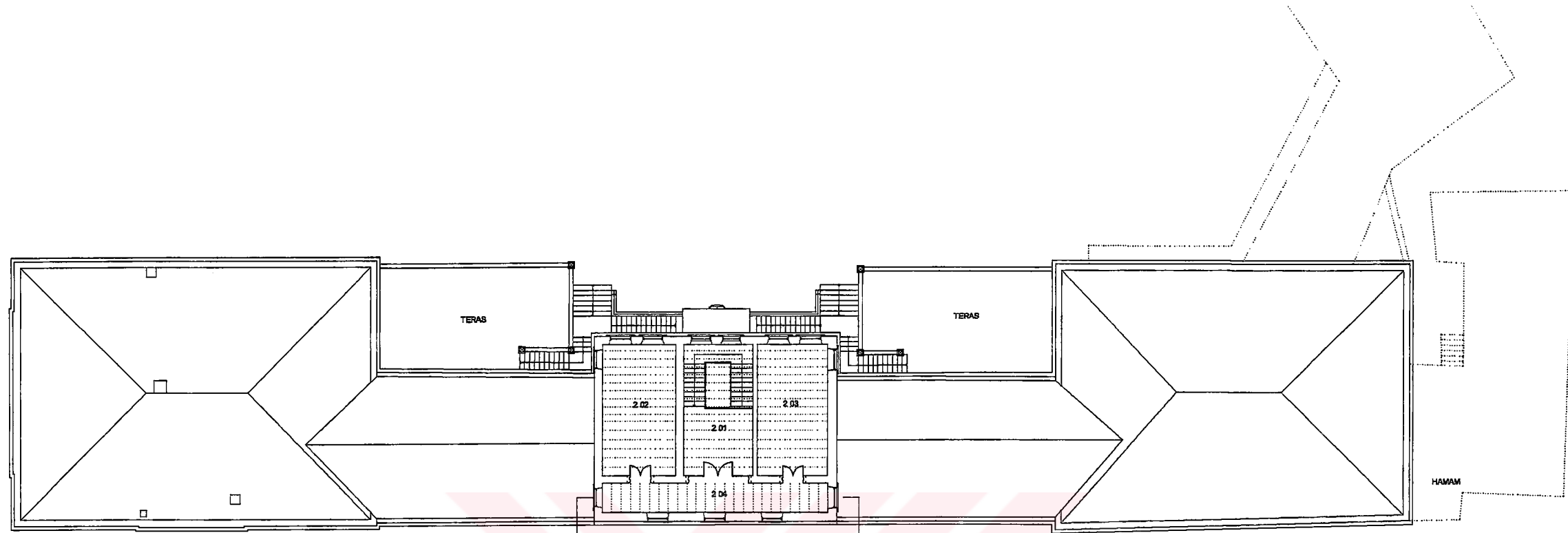
(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4.1.2.1.2.4 İkinci Kat Planı

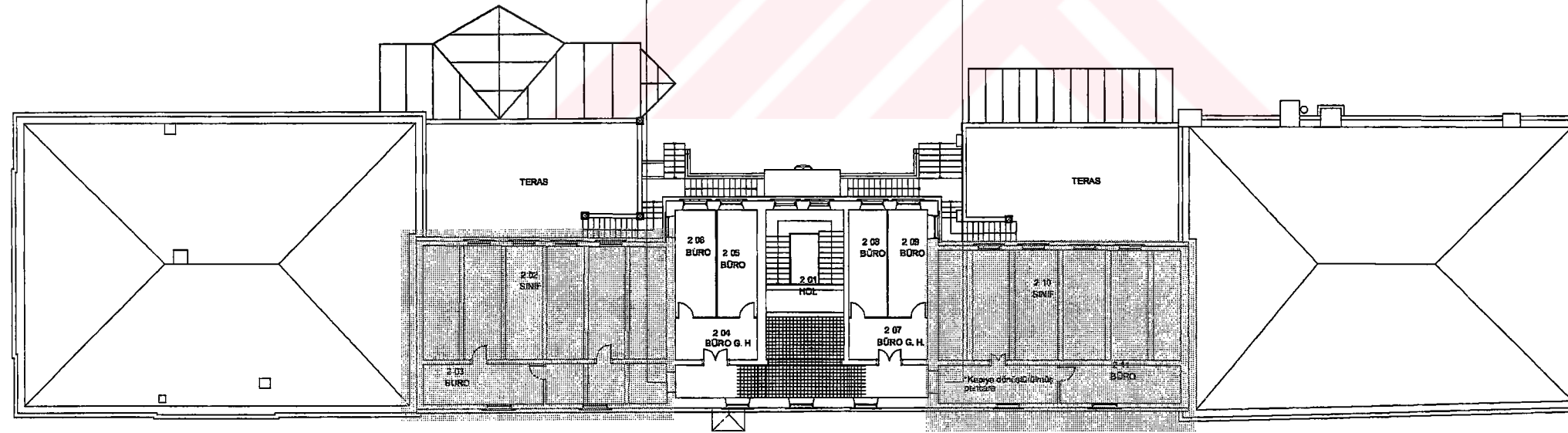
Yaverler Dairesi'nin ikinci katı olarak, yapının orta bölümünün 2 01-2 02-2 03- 2 04 kodlu mekanları düşeyde yükselmiştir. İkinci kattaki ana dağılım 2 01 kodlu sahanlıktan yapılmaktadır. Bu mekanda da döşemede mozaik malzeme kullanılmıştır. Mekanda zemin kata kadar mevcut olan düşey sirkülasyonu sağlayan bir merdiven bulunmaktadır. 2 01 kodlu hol ile 2 04 kodlu koridor bir kapı ile ayrılmıştır.

Bu kat; yapının orta bölümünün bazı mekanlarının yükselmesiyle meydana gelmesi, temel mekan kurgusunun bu katta da kendini tekrarlamasına engel olmamıştır. 2 02 ve 2 03 kodlu mekanlar bu kurgu içinde tasarlanmış mekanlardır (Şekil 4.8). İkinci katta da, koridor mekanında; kuzey-güney aksı boyunca devam eden, yapının doğusunda yer alan pencere dizisi bulunmaktadır. Ayrıca 2 04 kodlu koridorun kuzey ve güney uçlarında da birer adet pencere bulunmaktadır. (Şekil 4.8).

İkinci katın döşeme sistemi voltadır. Pencere elemanları ise ahşap kasalı ve giyotin sisteme sahiptir.

2. KAT PLANI (RESTİTÜSYON)

2. KAT PLANI (RÖLÖVE)

 Yapıya yapılan ekler.

Şekil 4.8 İkinci Kat restitüsyon ve analitik rölöve çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4.1.2.1.2 Cephe Özellikleri

4.1.2.1.2.1 Batı Cephesi (Ana Giriş)

Yapının batı cephesi incelendiğinde, orta bölümün ikinci kat silme kotu; kuzey ve güney bölümlerinin saçak silmelerinin kotuna göre düşük olduğu gözlemlenmiştir. Kuzey ve güney bölümlerinin saçak silmelerinin kotları aynıdır. Yapının üstü kırma çatı ile kapatılmış marsilya tipi kiremit ile de örtülmüştür (Şekil 4.9).

Yapının cephe biçimlenişinde etkin rol oynayan bazı elemanlar bulunmaktadır. Bu elemanlar kat ve saçak silmeleri, pencere söveleridir. Yapının batı cephesi, bu elemanların yatayda ve düşeyde süreklilik sağlamaları sayesinde bir düzen kazanmıştır (Şekil 4.9).

Yapı; düşey ve plan boyutları itibari ile ağır bir kütledir. Ancak batı cephesinde yatay bir düzen hakim olduğundan; yapının kütleli ağırlığı hafiflemiştir.

Yapının girişini sağlayan rüzgarlığın pencere boşlukları iki bölüme ayrılmıştır. Aynı pencere boşluğu içerisinde alt bölüm kanatlı olmak üzere altı parçaya bölünmüş olup, üstü 24cmx24cm karelere bölünmüştür (Şekil 4.9).

Bu cephedeki pencere sistemi giyotin olup, yapının güneybatı bölümü pencereleri sadece yatayda bir kayıtle, diğer pencereler ise düşeyde de bir kayıtle bölünmüştür. Pencere söveleri profillidir.

Yapının orta aksına yerleşen mermer çeşme beş bölümden imal edilmiştir. Birinci bölüm ayaklar, ikinci bölüm çeşme yalağı, üçüncü ve dördüncü bölüm gövdesi ve beşinci olarak da sivri kemer motifli gövdenin üstüne gelen bölümle sonlanmıştır (Resim 4.4).

BATI CEPHESİ (RESTİTÜSYONU)

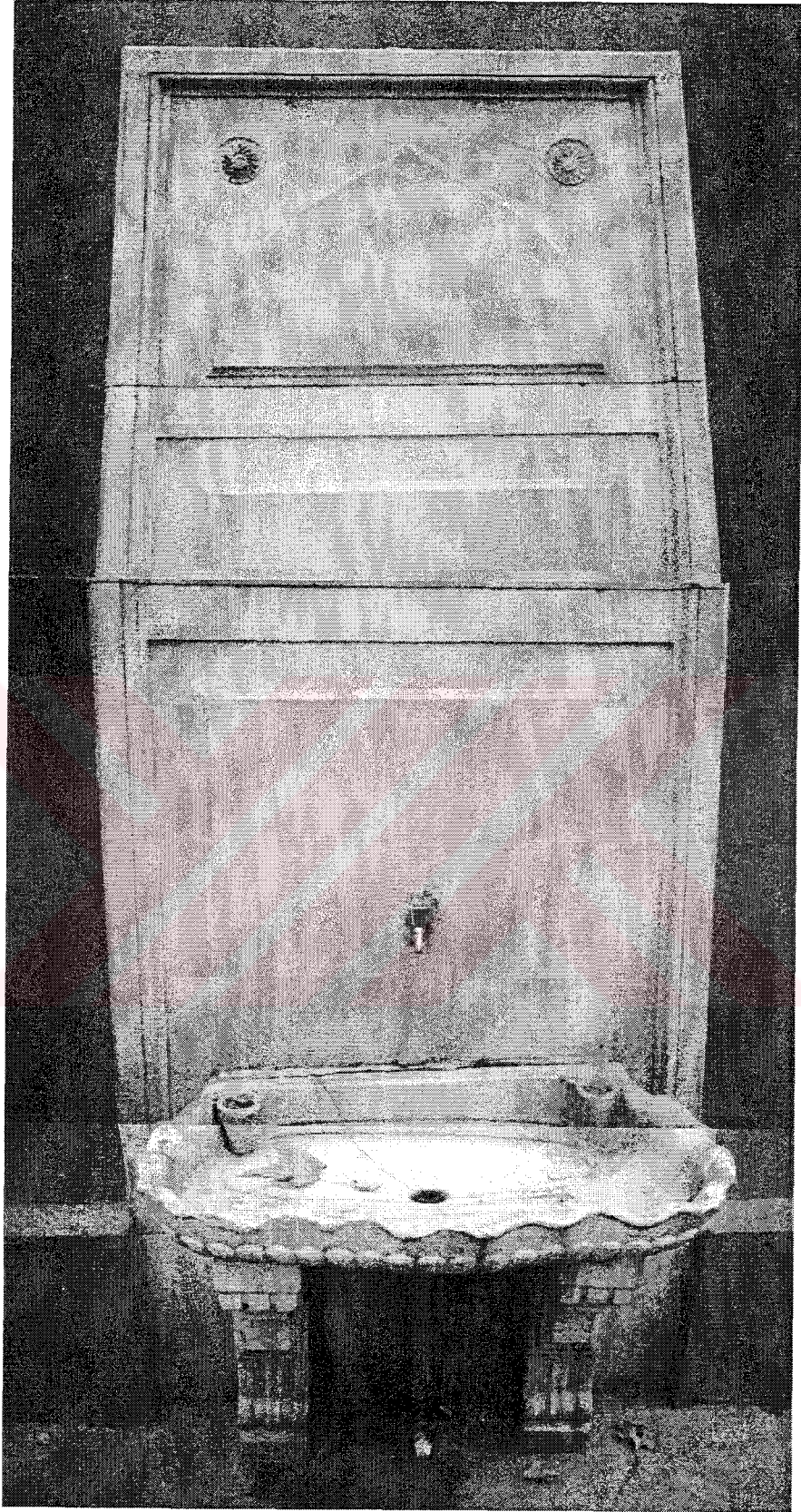

BATI CEPHESİ (RÖLÖVE)

- Yapıya yapılan ek bacalar.
- Yapıya eklenen kafe ve restoran mekanları.
- İkinci kata yapılan müdahaleler.

Şekil 4.9 Batı Cephesi restitüsyon ve analitik rölöve çizimi.

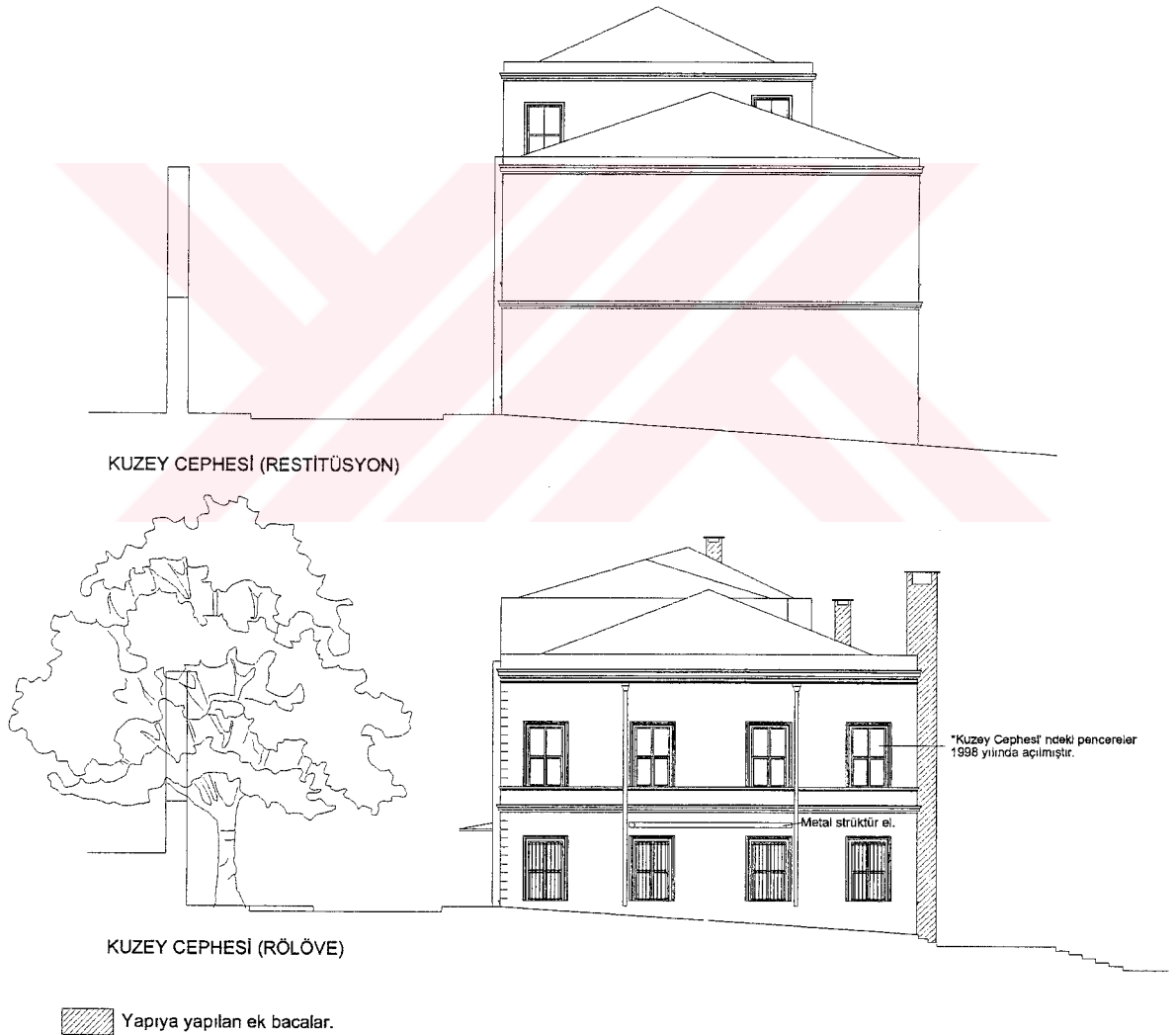
(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

Resim 4.4 Batı Cephesi aksına yerleştirilen çeşmenin görünüşü.

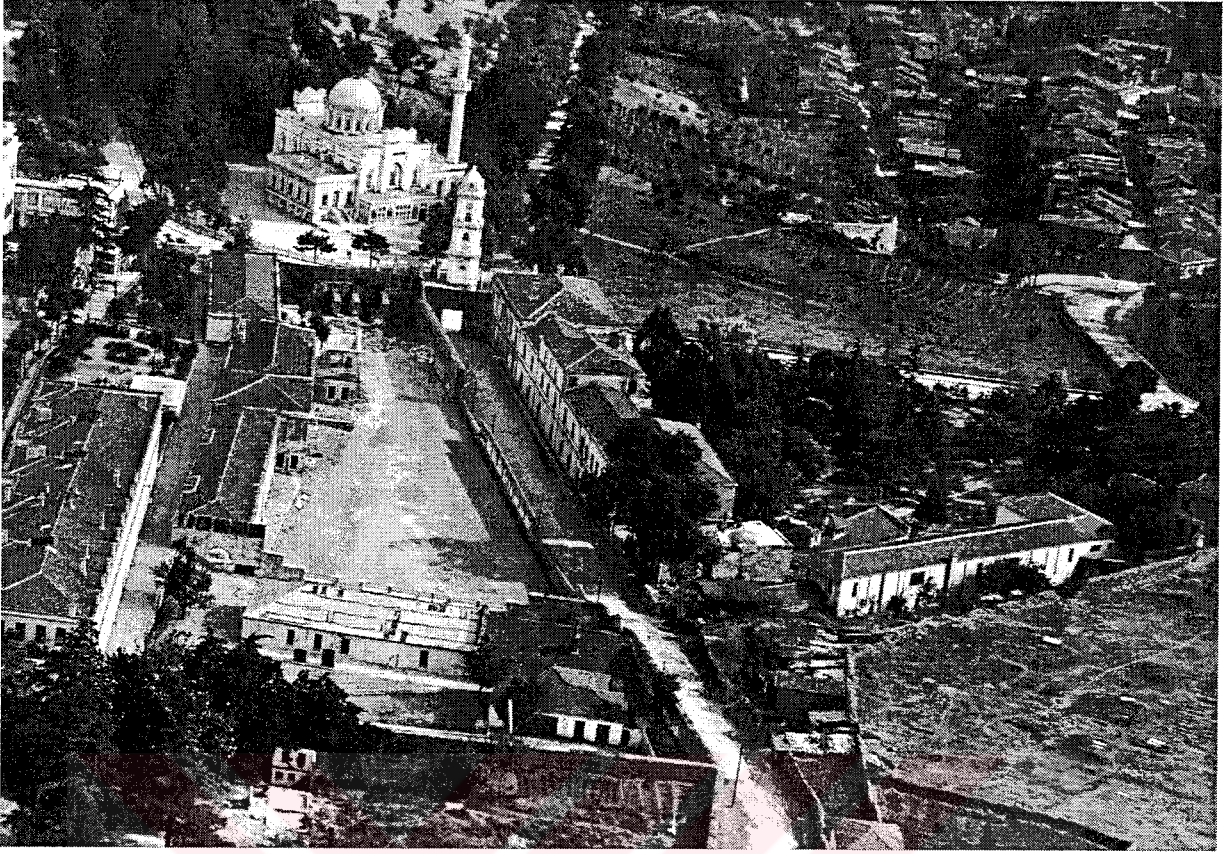
4.1.2.1.2.2 Kuzey Cephesi

Kuzey cephesinin restitüsyonu Resim 4.5'e göre yapılmıştır. Resimde, yapının cephelerinin oluşmasında rol oynayan elemanlardan saçak silmesi ve kat silmesi, bu cephede de gözlemlenebilmektedir. Yapının orta bölümünün ikinci katında, kuzey cephesinde yer alan iki adet pencere restitüsyon çalışmasında ifade edilmiştir. Giyotin pencere sistem kullanılmış olan pencereler, profilli söve yapılarak belirginleştirilmiştir. Yapının kuzey bölümünde yer alan eklerle ilgili kot ve cephe düzenleri resimden anlaşılamamaktadır. Bu nedenle bu ekler restitüsyon çalışmasında diğer cephe resititüsyonlarında da yer almamaktadır.. Cephede 1998 yılına kadar pencere açılmamış olmasından dolayı, çizimde yapının kuzey bölümünün duvarı ifade edilmiştir.

Şekil 4.10 Kuzey Cephesi restitüsyon ve analitik rölöve çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

Resim 4.5 Hv. Kd. Bşç Salih ALKAN arşivi (1935-1940)

4.1.2.1.2.3 Doğu Cephesi

Yapının cephelerinin oluşmasında rol oynayan elemanlar, bu cephede de tekrar etmiştir. Bu cephede yapının batı ve kuzey cephelerinden farklı olarak sıva yüzeyine yatay fugalar açıldığı saptanmış ve restitüsyonda ifade edilmiştir. Ayrıca yapının orta bölümünde yer alan ikinci katın üçlü pencere düzeni içinde yer alan ve bu düzenin kuzeyindeki pencerenin düşey akstan kayması; cephede hakim olan düzenden farklılık gösterir (Şekil 4.11).

Yapının doğu cephesinde yer alan giriş kapısı, kuzey bölümün orta aksındadır. Yapının bu bölümü hafif öne çıkarak yapıya hareket kazandırmıştır. Yapının zemin katı ile Hamam Sokağı arasındaki bağlantıyı sağlayan bu kapı ile ilgili herhangi yazılı ya da görsel belgeye ulaşılamamıştır. Ancak yapının üzerindeki izler takip edilerek kapı saptanmıştır (Şekil 4.11).

Bu cephedeki pencere sistemi giyotin olup, yapının güneybatı bölümü pencereleri sadece yatayda bir kayıtle, diğer pencereler ise düşeyde de bir kayıtle bölünmüştür. Pencere söveleri profillidir.

Cephenin güney bölümünde ise yoğun bir süsleme kullanımı dikkat çeker. Bunun nedeni,; cephenin bu bölümü, yani yapının güney bölümünün, Osmanlı Dönemi'nde Cuma Selamlığı'na bakmasıdır (Şekil 4.13). Bu bölümdeki süslemeleri ikiye ayırabiliriz. Birincisi düz alınlık ve bu alınlığın altında pencere bulunmasıdır. İkincisi ise antik dönemdeki gibi kaideli iyonik başlıklı sütunların taşıdığı, basık kemer alınlık ile tamamlanan bir süsleme içinde kalan pencere görünümüdür. Pencereler ahşap kepenklidir. Ayrıca bu bölümde yer alan zincir halkalarını andıran motif yataydaki sürekliliğe katkı yapmıştır.

Cephenin güney bölümündeki köşeleri köşetaşları ile vurgulanmıştır. Ayrıca bu bölümün orta aksında yer alan üçlü pencere grubunun hafif öne çıkarılması cephenin bu bölümüne hareket sağlamıştır (Şekil 4.11-Ek Pafta 7).

Şekil 4.11 Doğu Cephesi restitüsyon ve analitik rölöve çizimi.

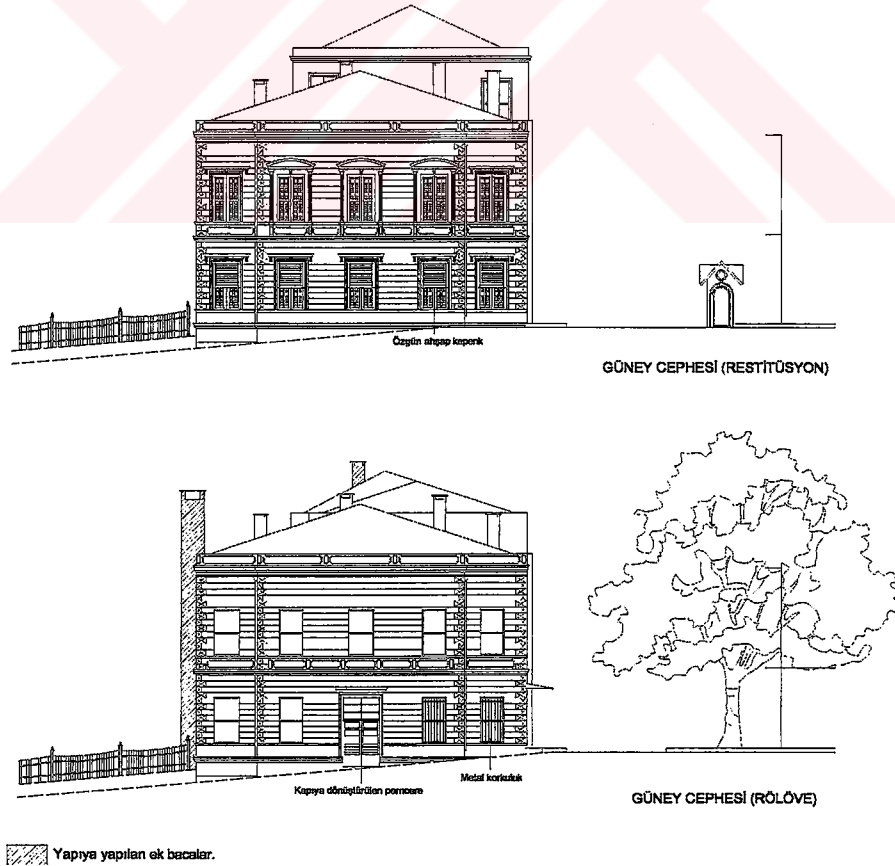
(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4.1.2.1.2.4 Güney Cephesi

Güney Cephesi Cuma Selamlığı'na ve Hamidiye Camii'ne bakmaktadır (Şekil 4.13). Bu nedenle cephede, yoğun bir süsleme kullanımı dikkat çekmektedir.(Resim 4.6). Yapının Güney Cephesi ile Doğu Cephesi'nin güney bölümünün karakteri aynıdır. Saçak ve kat silmeleri bölümünde bulunan zincir halkalarını andıran motif yatayda sürekliliği sağlamıştır. Sıva yüzeye açılan yatay fugalar yatay sürekliliği desteklemiştir. Cephenin köşeleri köşetaşları ile vurgulanmıştır.

Bu cephedeki süslemeleri de yapının doğu cephesinin güney bölümünde olduğu gibi ikiye ayırabiliriz. Birincisi düz alınlık ve bu alınlığın altında pencere bulunmasıdır. İkincisi ise antik dönemdeki gibi kaideli iyonik başlıklı sütunların taşıdığı, basık kemer alınlık ile tamamlanan bir süsleme içinde kalan pencere görünümüdür. Güney Cephesi'nde yer alan pencereler ahşap kepenklidir (Şekil 4.12-Ek Pafta 7).

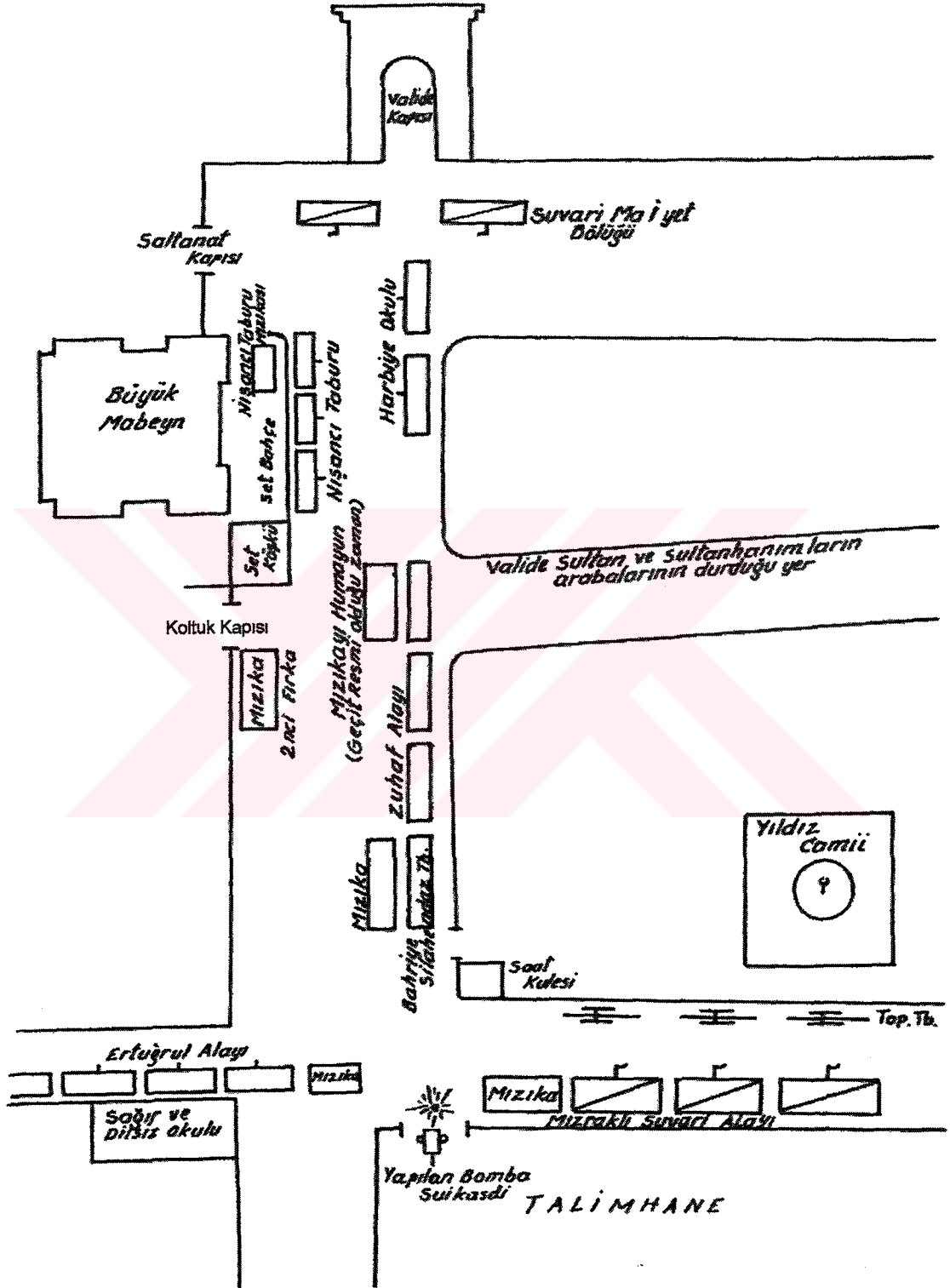
Yapının güney cephesinde yer alan pencereler tek yatay bölmeli giyotin sistemlidir. Pencereler ahşap kepenklidir. Orta aksta yer alan üçlü pencere grubu hafif öne çıkarılarak cepheye hareketlilik verilmiştir.

Şekil 4.12 Güney Cephesi restitüsyon çizimi.

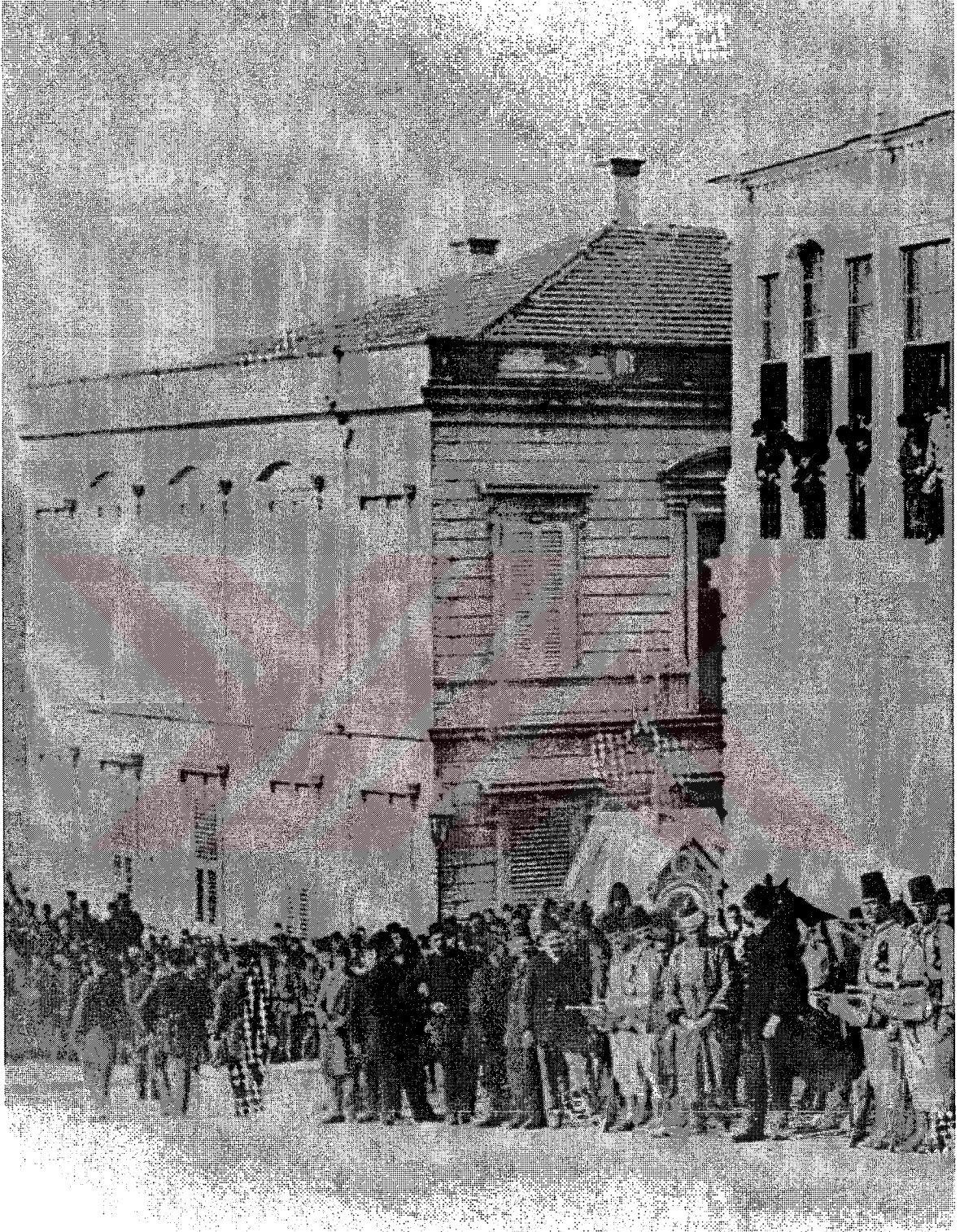
(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

II'nci ABDÜLHAMİDİN CUMA SELÂMLIĞI MERASİMİ

Şekil 4.13 II. Abdülhamit'e yapılan Bomba Suikasti sırasındaki Cuma Selamlığı Merasimi

Krokisi (Ezgü, 1962)

Resim 4.6 Cuma Selamlığı, Yaverler Dairesi ve Seyirdim Köşkü (1900 yılı)

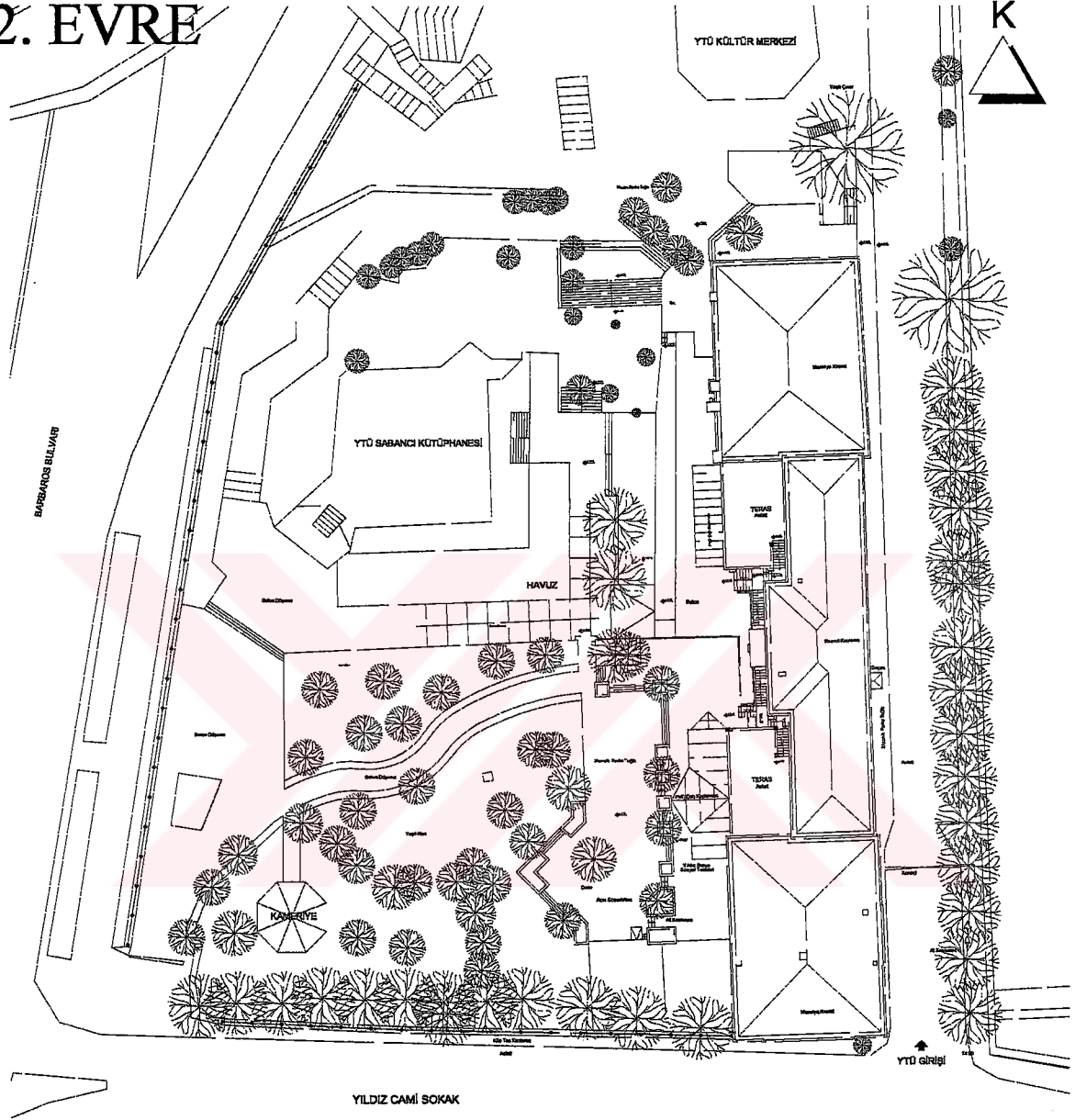
4.1.2.2 İkinci Evre

Günümüzde bir eğitim kurumu olan Y.T.Ü'nin, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından kullanılmakta olan Yaverler Dairesi'nin, kuzey ve güney bölümlerinde kütleli bir değişiklik yoktur. Ancak kuzey ve güney bölümlerini birleştiren orta bölümün ikinci katına ekler ilave edilerek yeni mekanlar elde edilmiştir.

Günümüze kadar geçen süreçte Yaverler Dairesi'nin geçirdiği değişimler gibi çevre verileri de zaman içerisinde değişmiştir. Yapının ana girişi; birinci evrede olduğu gibi günümüzde de batıda yer alan bahçeden sağlanmaktadır. Ayrıca üstlenmiş olduğu fonksiyonun iki gereksinimlerine bağlı olarak, iki kapı daha açılmıştır. Yapının doğusunda Hamam Sokağı üzerinde yer alan; sarayın sınırlarını belirleyen dış avlu duvarı, geçen zaman içerisinde tahrip olmasına karşın varlığını sürdürmektedir. Bu duvarının doğusunda yer alan bahçenin içerisinde bazı değişimlere uğramış olan Kılar-ı Hümayûn bulunmaktadır. Kılar-ı Hümayûn, günümüzde Y.T.Ü'nin kullanımına tahsis edilmiştir. Kılar-ı Hümayûn'un güneyinde; yabancı konukların ve büyükelçilerin Cuma Selamlığı'nı izlemeleri amacı ile II. Abdülhamit tarafından yaptırılan Seyirdim Köşkü ise günümüzde mevcut değildir (Ek Pafta 8). Yapının kuzeyinde, aynı kışla içerisinde yer alan Muzika-i Hümayun, yapıya ek ve bitişik olan hamam ve müştemilat yapıları da günümüzde mevcudiyetlerini koruyamamış, bu yapıların yerlerini Y.T.Ü Sabancı Kütüphanesi, YTÜ Sanat Merkezi ve Y.T.Ü çalışanlarının çocukları için yapılan kreş almıştır.

Yapının batısında yer alan ve anıtsal ağaçların bulunduğu bahçenin bir bölümü; Barboros Bulvarı yapımı sırasında yola verilmiştir. Günümüzde bu bahçenin bir bölümü sosyal amaçlı kullanılmaktadır (Şekil 4.14).

2. EVRE

Şekil 4.14 Yapının ikinci mekansal oluşum evresini çevresi ile birlikte gösteren rölöve çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4.1.2.2.1 Mimari Özellikler

Yapının günümüzde, **Birinci Evre**'de anlatılan mekansal kurgusunu büyük bir ölçüde korumuş olduğu, ancak bütünsel mekanlar ihtiyaca yönelik olarak bölümlenerek daha küçük mekanlar elde edildiği saptanmıştır. Orta bölümdeki orijinal ikinci kat yıkılarak yapılan ekler ile yapının kuzeyinde yer alan müstemilatların kaldırılması, yapıya yapılan iki önemli müdahalenin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu müdahaleler sonucunda, yapının özellikle orta ve kuzey bölümleri özgünlüklerini yitirmiştir.

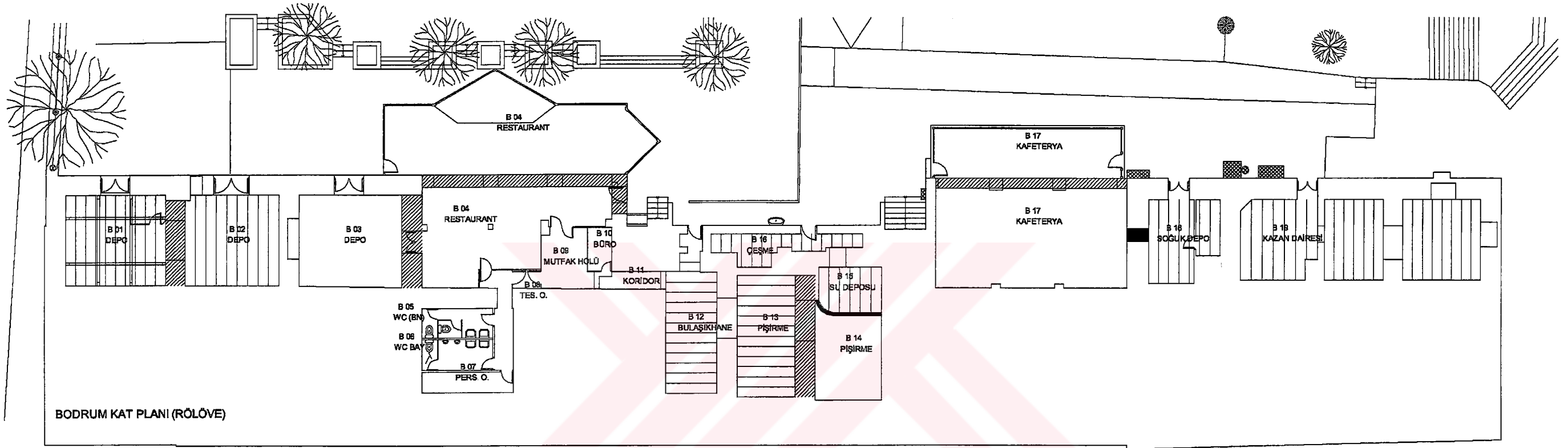
Yapının günümüze kadar gelen süreçte üstlenmiş olduğu fonksiyonlar neticesinde, yapının batıdaki ana giriş konseptini bozmayacak şekilde, iki kapı daha açılmıştır. Bu kapılardan ilki 1950'li yıllarda yapının Sağırlar Okulu'na tahsis edilmesi ile birlikte yapılan onarım sırasında Güney Cephesi'ndeki orta aksa gelen pencerenin kapıya dönüştürülmesi sonucu elde edilmiştir. Ancak 1998 yılında yapılan tadilatla mekan ihtiyacını karşılamak amacı ile bu kapı kapatılmıştır. İkinci kapı ise; yapının İktisat Fakültesi olarak kullanımına ayrılmasından sonra yine 1998 yılındaki onarım sırasında, yapının çevre ile bağlantısını sağlamak amacı ile Doğu Cephesi'ndeki bir pencere kapıya dönüştürülmüştür.

Yapının ikinci evresini daha iyi kavramak amacı ile yapının günümüzde mevcut olduğu gibi katlar bazında ve incelenmesi uygun görülmüştür.

4.1.2.2.1.1 Bodrum Kat Planı

Yapının bodrum katına, günümüzde de yapının batıdaki bahçesinden ulaşılmaktadır. Bodrum kat birbirinden bağımsız mekanlardan oluşmaktadır. Ancak özgün halinde bağımsız birimler olarak tasarlanan mekanların bazıları günümüzde birleştirilerek yeni mekanlar elde edilmiştir (Şekil 4.15). Bu mekanların, yapının geçirdiği onarımlar sırasında oluşturulduğu tespit edilmiştir. Günümüzde B 01 kodlu mekan ile B 02 kodlu mekan birleştirilerek depo, B 04 kodlu mekan restoran olarak düzenlenmiş olup, B 03 kodlu mekan depo, WC ve mutfak ile ilişkilendirilmiştir. Yapının tam orta aksında yer alan mermer çeşmenin B 16 kodlu ve su deposu olarak kullanılan mekanın bir bölümü mutfağa katılmış B 14 kodlu pişirme mekanı olarak kullanılmaktadır. Yapının zemin kat seviyesinde bulunan terasın altı B 17 kodlu kafe olarak işlevlendirilmiştir. B 18 kodlu mekan soğuk depo ve B 19 kodlu mekanda kazan dairesi olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.15).

- Yapılan onarımlar sırasında açılan bağlantılar.
- Yapılan onarımlar sırasında kapatılan bağlantılar.
- Yapılan ek bacalar.

Şekil 4.15 Bodrum Kat analitik rölöve çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4.1.2.2.1.2 Zemin Kat Planı

Yapının ana girişi özgünlüğünü korumaktadır. Zemin kattaki ana dağılım, Z 01 kodlu ana giriş holü olarak kurgulanmıştır. Bu mekanda döşemede mozaik malzeme; duvarlarda ise plastik boya kullanılmıştır. Düşey sirkülasyon elemanı olarak kullanılan merdiven, mozaik malzemeden yapılmış olup; yapının geçirdiği onarımlar sırasında, özgün merdivenin yerine yapıldığı düşünülmektedir (Resim 4.7).

Bütünsel mekanın bölümlenmesi sonucu elde edilen Z 03-Z 04-Z 05-Z 06 kodlu ofis mekanları, Z 07 kodlu hole açılmaktadır. Bu hol ise Z 01 kodlu ana girişi holüne bir kapı ile bağlanmıştır. Ayrıca Z 02 kodlu WC mekanı da ana giriş holüne açılmaktadır. Giriş holü ile koridor bir kapı ile ayrılmıştır. Z 08 kodlu koridor mekanında, yapının tam ortasında doğu-batı aksına yerleşmiş olan çeşme günümüzde de mevcudiyetini korumuştur (Şekil 4.16-Resim 4.8).

Yapının orta bölümünde yer alan iki bütünsel mekanın bölümlenmesi ile elde edilen ofis mekanları (Z 24-Z 25-Z 26-Z 28-Z 29-Z 30) hollerle (Z 23-Z 27), hollerinde koridor ile bağlantı kurmaları tasarlanmıştır. Ayrıca yapının güney bölümünde yer alan ve bütünsel bir mekanın bölümlenmesi sonucu elde edilen Z 11 ve Z 12 kodlu sınıflar Z 13 kodlu holle, Z 13 kodlu holde Z 08 kodlu koridorla ilişkilendirilmiştir. Z 11 ve Z 12 kodlu mekanlarda yapının günümüze kadar geçen süreçte bir takım strüktürel problemlerinin oluştuğunu anlamamızı sağlamıştır. Mekana, iki adet betonarme kolon ilave edilmiştir. (Şekil 4.16).

Yapının kuzey bölümünde yer alan ve bütün bir mekandan elde edilen depo ve ofisler (Z 32-Z 33-Z 34-Z 35-Z 36-Z 37-Z 38-Z 39-Z 40-Z 41-Z 42-Z 43) ile ofislerin açıldığı Z 31 kodlu koridor; Z 08 kodlu koridorla bir kapı ile ayrılmıştır. Yapının kuzey bölümünde de strüktürel problemlerin giderilmesi amacıyla, **Birinci Evre'** de yer alan orijinal dört kolona ek olarak betonarme kolonların eklendiği gözlemlenmektedir (Resim 4.9). Bu mekanın doğusunda yer alan; yapının kuzey bölümünün orta aksında yer alan özgün kapı günümüzde mevcut değildir. Ancak doğu cephesinde bu kapının izi alçı malzemeden yapılan profille belirtilmiştir (Şekil 21).

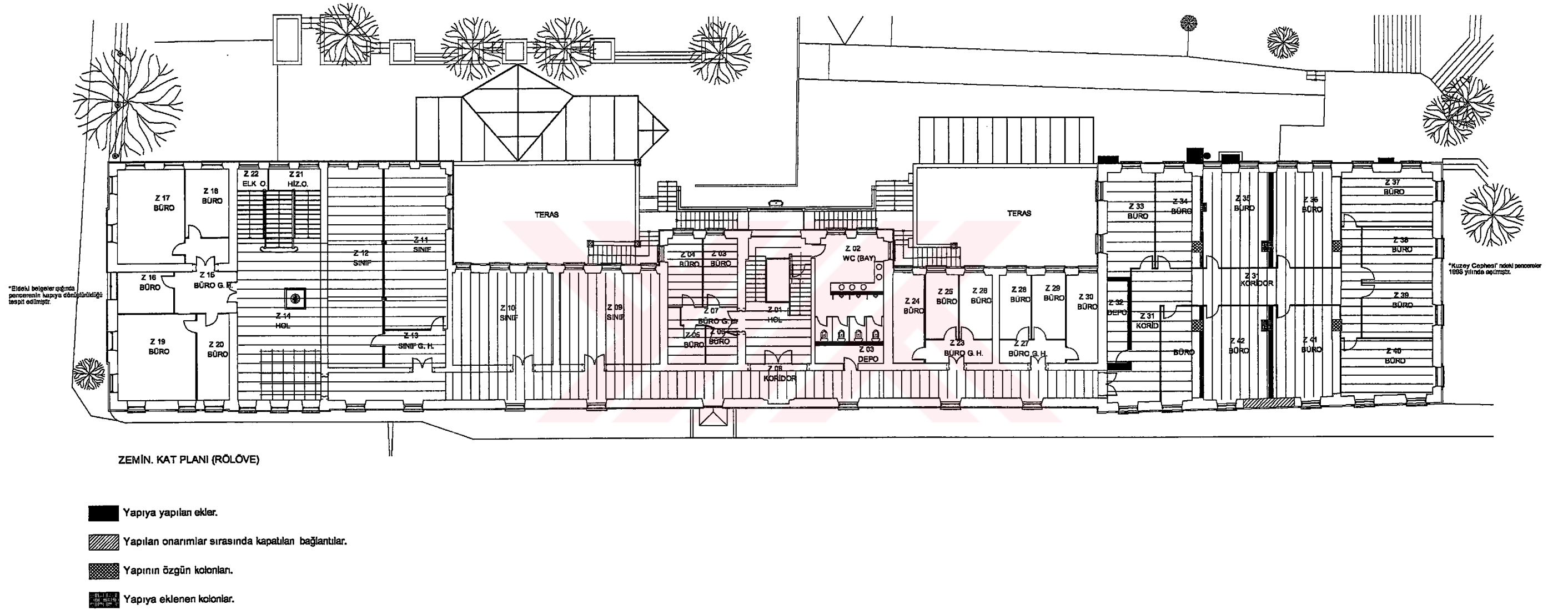
Yapının güney bölümündeki sirkülasyon Z 14 kodlu holden sağlanmaktadır. Hol, koridor ile ilişkilendirilmiştir. Bu mekandaki zemin kaplaması mermer olup, yine mermer malzemeden yapılan su ögesi ve bir üst kata ulaşmayı sağlayan ahşap merdiven özgünlüğünü korumuştur. Ahşap merdivenin sahanlığının altında yer alan Z 21 ve Z 22 kodlu hizmet işlevi verilen mekanlar Z 14 kodlu hole açılmaktadır. Yapının bu bölümünde; bütün bir mekanın bölümlenmesi ile elde edilen Z 16 -Z 17-Z 18-Z 19-Z 20 kodlu ofis mekanları, Z 16 kodlu hol

mekanına ve Z 16 kodlu bu mekanda güney bölümündeki sirkülasyonun sağlandığı Z 14 kodlu hole bir kapı ile bağlanmıştır. (Şekil 4.16).

Zemin katın döşeme sistemi özgünlüğünü korumuştur. Bu kattaki mekanların kapı elemanları incelendiğinde; Z 01 ve Z 14 kodlu mekanların kapıların aynı özelliklere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Diğer mekanlarda kullanılan kapılarda ise devşirme kullanıldığı görülmüştür.

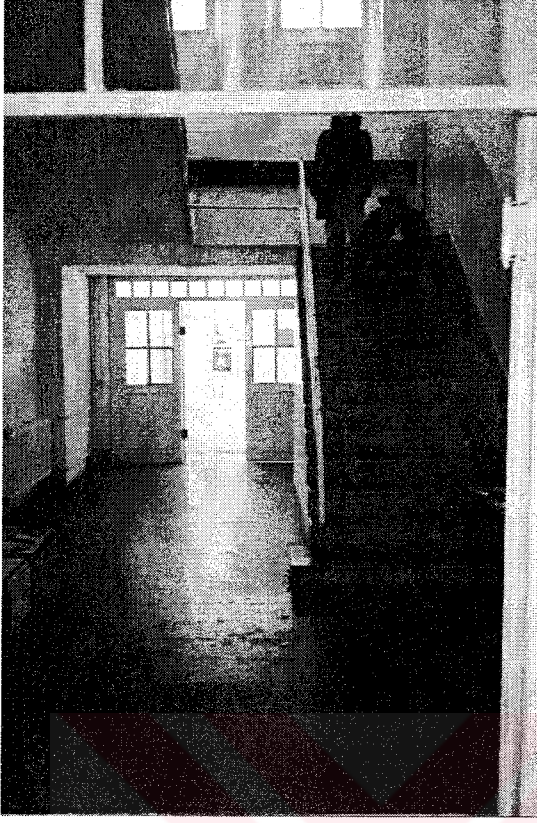
Yapının pencere elemanları ise ahşap kasalı ve giyotin sistemdedir. Ancak yapının kuzey cephesinde sonradan oluşturulan pencerelerde, PVC kullanılmış ve standart kanatlıdır. Yapının güney bölümünde kullanılan giyotin pencere yatay iki bölmeli olup, diğer bölümlerdeki giyotin pencerelerde ise yatayda ayrılan bölümlerde düşeyde de kayıt bulunmaktadır. Pencerelerde metal parmaklıkların özgün halinde kullanılmadığı daha sonra buraya tespit edildiği saptanmıştır.

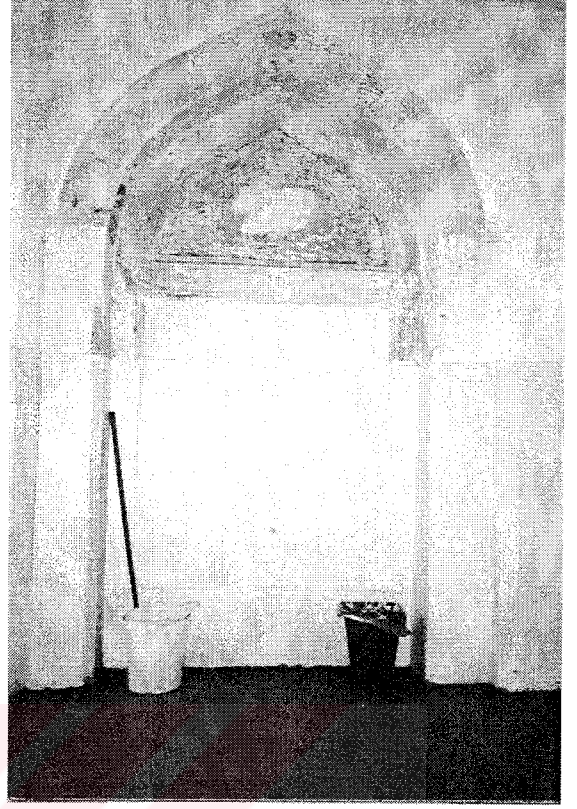

Şekil 4.16 Zemin Kat analitik rölöve çizimi.

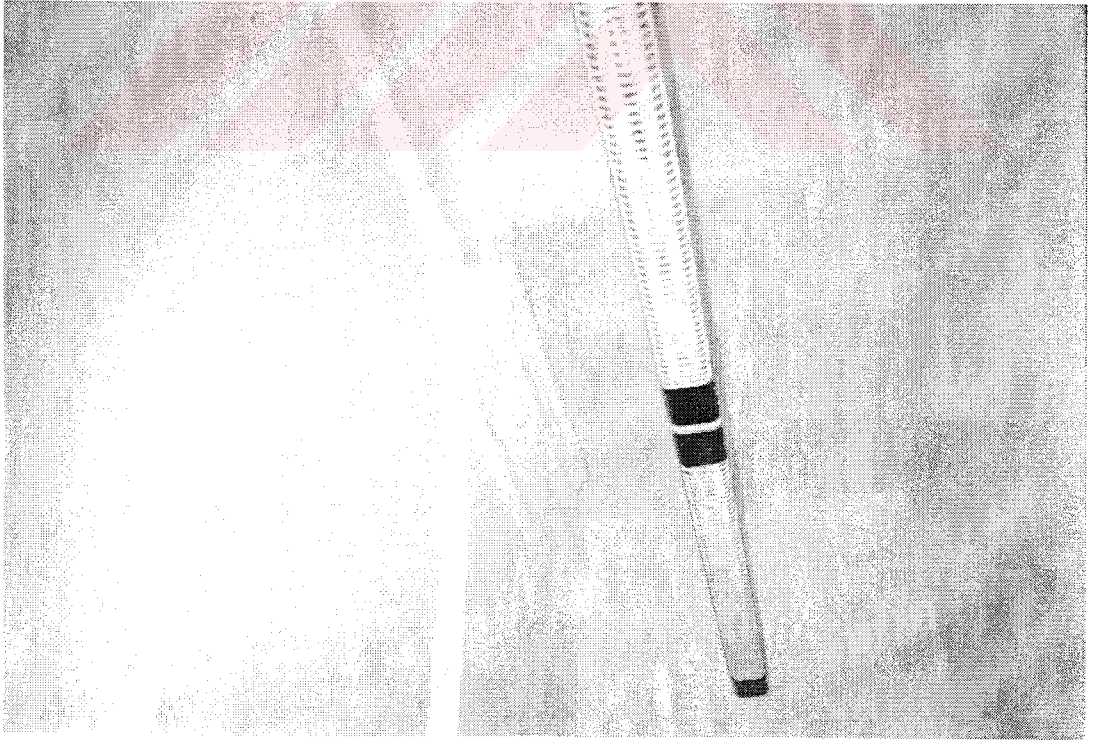
(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

Resim 4.7 Z 01 no' lu mekandaki merdiven.

Resim 4.8 Z 08 no'lu mekandaki çeşme

Resim 4.9 Z 31 no' lu mekanda kolon başlığı.

4.1.2.2.1.3 Birinci Kat Planı

Yapının orta bölümünün birinci kattaki ana dağılımı 1 01 kodlu sahanlıktan yapılmaktadır. Bu mekanda da döşemede mozaik malzeme, duvarlarda plastik boya kullanılmıştır. Bu katta kullanılan mozaik malzeme bu katta 20x20 cm olarak boyutlandırılmıştır. Mekanda bir üst katla ve zemin katla bağlantıyı sağlayan bir merdiven bulunmaktadır. 1 02 kodlu WC mekanı bu sahanlığa açılmaktadır. 1 01 kodlu sahanlık ile koridor herhangi bir kapı ile ayrılmamıştır.

Yapının günümüz temel mekan kurgusu bu katta da kendini tekrarlamıştır. Bütün bir mekanın bölümlenmesi ile elde edilen 1 03-1 04 -1 05 kodlu ofis ve hol mekanları ile 1 06 kodlu sınıf mekanı bu kurgu içinde tasarlanmıştır. Tavanı betonarme plak ve kirişlerle geçilen 1 06 kodlu mekanın döşemesi voltadır. Geçirdiği onarımlar sırasında bu bölümün üstüne mekanlar eklenmiştir. Yapılan bu ekin simetriği kuzey bölümünde de mevcuttur. Ana mekanın bölümlenmesi ile elde edilen 1 17-1 18-1 19-1 20-1 21-1 22-1 23 kodlu ofis ve hol mekanları da yine bu kurgu içerisinde tasarlanmıştır. Mekanda yer alan ve özgünlüğünü günümüze kadar korumuş olan, 1 23 kodlu mekanda yer alan kapının bir yüzü alçı malzeme ile kapatılmıştır (Şekil 4.17). Bu mekanların tavanı betonarme plak ve kirişle geçilmiştir. Plak ve kirişler yapının yığma sistemde yapılan taşıyıcı duvarlarına oturmaktadır. Yük aşağıya taşıyıcı bu duvarlar sayesinde aktarılmaktadır. Yapının güney bölümünde yer alan 1 07 kodlu mekan da koridora açılmaktadırlar. 1 07 kodlu bu mekanda idari bölümdeki hole açılan kapı günümüzde kapatılmıştır. 1 07 kodlu sınıf mekanının tavanı da betonarme plak ve kirişle geçilmiştir. Bu mekanda olduğu gibi bazı mekanlarda da betonarme strüktür eklemeleri yapılmıştır. Yapılan gözlemler neticesinde bu durumun nedeni, ikinci kattaki betonarme sistemdeki eklenen bölümlerin yapıya getirmiş olduğu fazla yüklerdir.

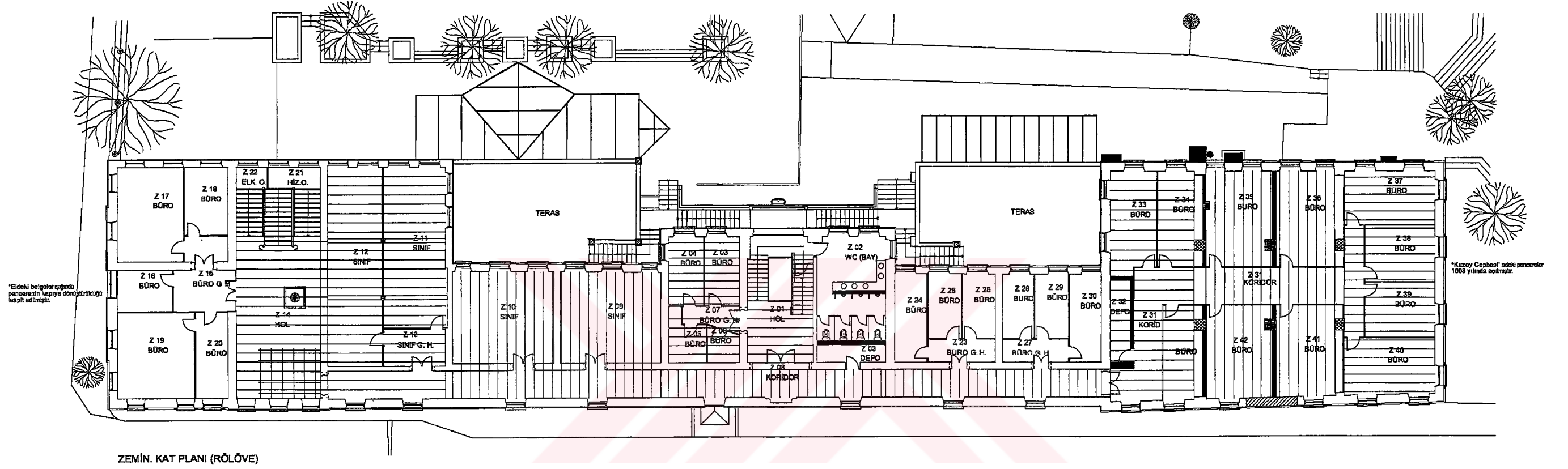
Yapının kuzey bölümünde yer alan ana mekan bir kapı ile koridordan ayrılmıştır. Bu ana mekan 1 25-1 26 kodlu sınıflara, 1 27-1 28-1 29-1 30-1 31 kodlu ofislere, 1 32 kodlu hole ve 1 27 kodlu koridora bölümlenmiştir. Zemin katta yer alan orijinal dört kolon birinci katta da açıklığın geçilmesini sağlamaktadır.

Yapının güney bölümünde sirkülasyon 1 09 kodlu holden sağlanmaktadır. Bu mekandaki zemin kaplaması ahşap olup, zemin kat ile düşey bağlantıyı sağlayan ahşap merdiven özgünlüğünü korumuştur. 1 08 kodlu muhdes arşiv mekanı ve 1 10 kodlu ofis mekanı bu hole açılmaktadır. Yapının güney bölümü, 1 10 kodlu ofis mekanı ile koridor arasında alçı plak malzemeden yapılan bir duvar ile ayrılmıştır. Bu ek duvar, günümüzde yapıyı kullanan fakültenin yönetim birimi ile eğitim birimlerini ayırmaktadır. Yani yatayda yapının ilk kullanım aşamasındaki sağlanan bütünlük kaybolmuştur. 1 17 kodlu hol ile 1 09 kodlu hol bir

kapı ile bağlanmıştır. 1 17 kodlu hole 1 11-1 12-1 13-1 14 kodlu ofis mekanları açılmaktadır (Şekil 4.17). 1 17 kodlu hol ile bu ofis mekanları, bütünsel bir mekanın bölümlenmesi ile elde edilmiştir. Bu mekanın tavan süslemeleri 1998’ deki onarım sırasında, ahşap asma tavanın sökülmesi ile ortaya çıkarılmıştır (Resim 4.10-4.11). Güney bölümünün günümüzde de mevcut olan diğer ahşap asma tavanlarının söküldüğünde,yeni tavan süslemelerine ulaşılacağı tahmin edilmektedir.

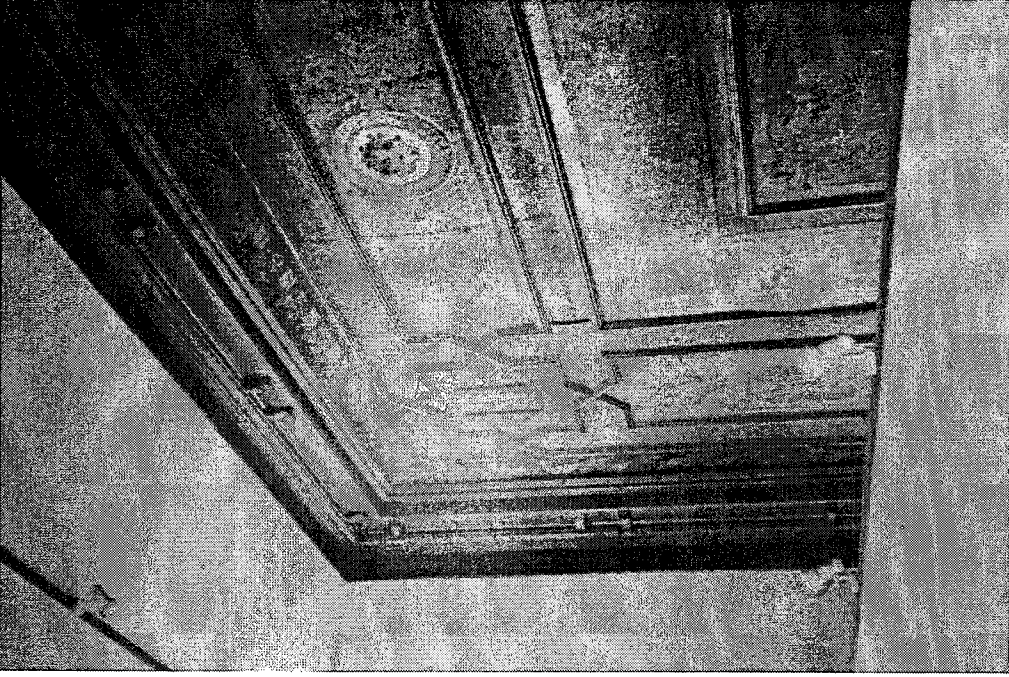
Birinci katın döşeme sistemi de özgünlüğünü korumuştur. Bu kattaki mekanların kapı ve pencere elemanları incelendiğinde; zemin kattaki kapı ve pencere elemanları ile aynı özelliklere sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Şekil 4.17 Birinci Kat analitik rölöve çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

Resim 4.10 1. kat idari bölümün kullandığı bütünsel mekandaki tavan süslemesi.

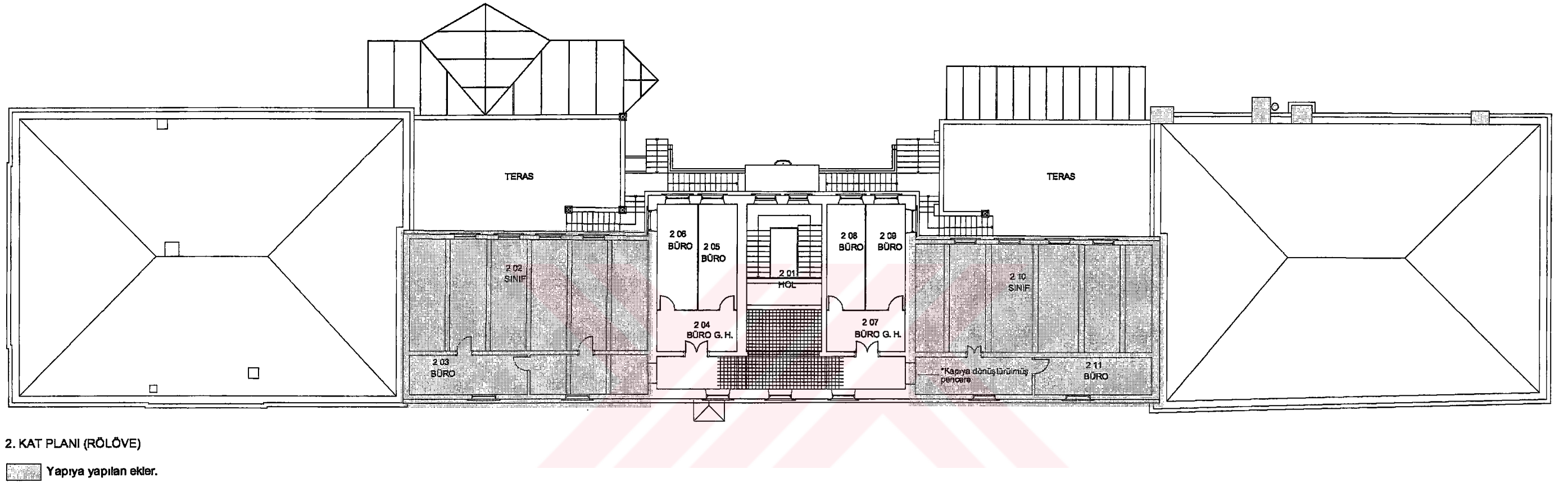
Resim 4.11 1. kat idari bölümün kullandığı bütünsel mekandaki tavan süslemesi.

4.1.2.2.1.4 İkinci Kat Planı

Günümüzde ikinci kat, birinci katın orta bölümünün bütünüyle yükselmesi ile oluşturulmuştur. İkinci kattaki ana dağılım 2 01 kodlu sahanlıktan yapılmaktadır. Bu mekanda da döşemede mozaik malzeme, duvarlarda plastik boya kullanılmıştır. Mekanda alt katlarla bağlantıyı sağlayan bir merdiven bulunmaktadır. 2 01 kodlu hol ile koridor herhangi bir kapı ile ayrılmamıştır.

Özgün ikinci kat 2 04-2 05-2 06-2 07-2 08-2 09 kodlu mekanların yer aldığı bütünsel mekanlar ile koridor ve 2 01 kodlu holden oluşmaktadır. Özgün mekanların duvar kalınlıkları incelendiğinde 50 cm olan alt kat duvar kalınlıklarının üst kattada aynen devam ettirildiği görülür. Özgün planda koridor kuzeyde ve güneyde pencerelerle sonlanmıştır. Bu pencereler günümüzde geçişe dönüştürülmüş olup koridor uzatılarak, yapıya sonradan eklenen 2 02-2 10 kodlu sınıflara ve 2 03-2 11 kodlu büro mekanlarına bağlantı sağlanmıştır. Bu mekanların duvar kalınlıkları ise 25cm'dir (Şekil 4.18).

Yapılan ekler, yapıya betonarme strüktür ilavesini de gerekli kılmıştır. İkinci katın orijinal bölümlerinin döşeme sistemi voltadır. Ancak ek bölümlerin döşemeleri betonarme plaktır. Bu kattaki mekanların kapı ve pencere elemanları incelendiğinde; birinci kattaki kapı ve pencere elemanları ile aynı özelliklere sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Şekil 4.18 İkinci Kat analitik rölöve çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4.1.2.2.2 Cephe Özellikleri

4.1.2.2.2.1 Batı Cephesi

İkinci kata mekanların eklenmesi ile birlikte günümüzde çatı, bir bütün halinde oluşturulmuştur. Çatı marsilya tipi kiremitle örtülmüştür. Yapılan bu eklemeler sırasında özgün ikinci kat kotunda azalma olduğu izlenmiştir. Bu nedenle, ikinci katın pencere yüksekliklerinin, zemin ve birinci katlardaki pencere yüksekliklerinden farklı olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra yapının üstlenmiş olduğu fonksiyon ve bu fonksiyonun günümüz teknolojik gelişmeleri ile desteklenmesi, yapıya ek bacaların yapılması sonucunu getirmiş, yapının özellikle kuzeybatı cephesinin yatay sürekliliğini bozmuştur. Ancak yapının özgün cephe biçimlenişinde etkin rol oynayan kat ve saçak silmeleri, pencere söveleri gibi cephe elemanları günümüzde de yapıda hakim olan cephe düzenini algılamamızı sağlamaktadır (Şekil 4.19).

Cephede yapının girişini sağlayan rüzgarlık ile yapının orta aksına yerleşen mermer çeşme özgünlüğünü günümüze kadar korumuştur (Resim 4.12).

Bu cephedeki pencere sistemi giyotin olup, yapının güneybatı bölümü pencereleri sadece yatayda bölünmüştür. Diğer pencereler, ayrıca düşeyde de bir kayıtle bölünmüştür. Pencere söveleri profillidir. Pencerelere takılan metal parmaklıkların devşirme olarak cepheye monte edildiği tespit edilmiştir. Metal parmaklıkların herhangi bir üslup taşımadığı ve aralarında bir uyum olmadığı görülmektedir.

Yapının bodrum katına 1998'de son geçirdiği tadilat ile birlikte YTÜ Sosyal Tesisleri'ne ait restoran ve fakülteye ait kafeterya eklenmiştir. Mekanlar metal strüktür kullanılarak elde edilmiş olup, yapıya zarar vermeden tekrar kaldırılabilme olanağı sağlaması, koruma ilkeleri açısından olumlu karşılanabileceği düşünülmüştür (Şekil 4.19-Resim 4.18). Yine bu fonksiyonların getirmiş olduğu mekanik ihtiyacın sonucu olarak cepheye yansıyan ek bacaların yapıdan koparılarak metal bir konstrüksiyonla yapılmış olması diğer bacaların vermiş olduğu etkiyi vermemesi olumludur.

Şekil 4.19 Batı Cephesi analitik rölöve çizimi.

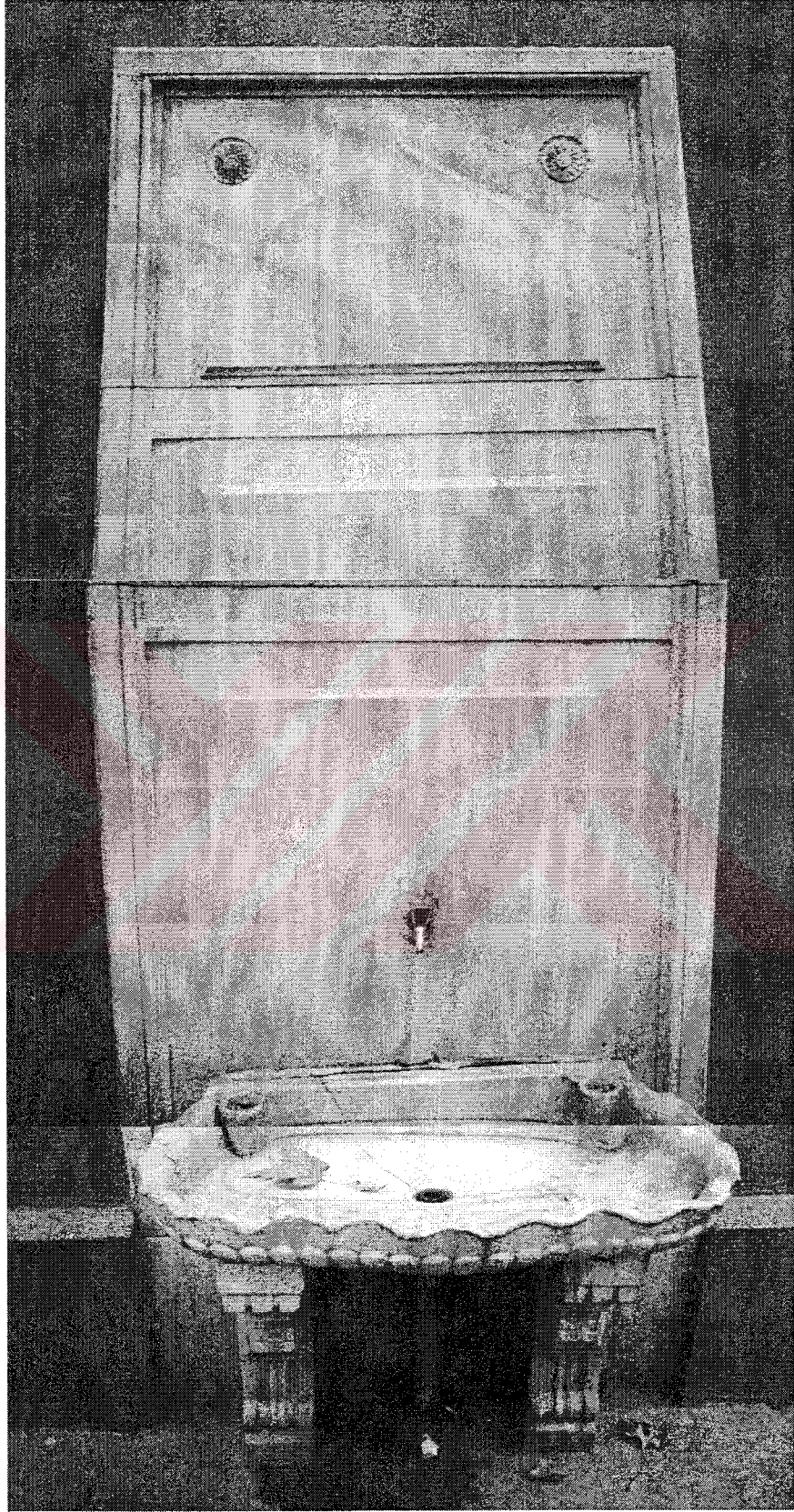
(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

Resim 4.12 Batı Cephesi giriş bölümü.

Resim 4.13 Batı Cephesi, rüzgarlık giriş kapısı.

Resim 4.14 Batı Cephesi aksına yerleştirilen çeşmenin görünüşü.

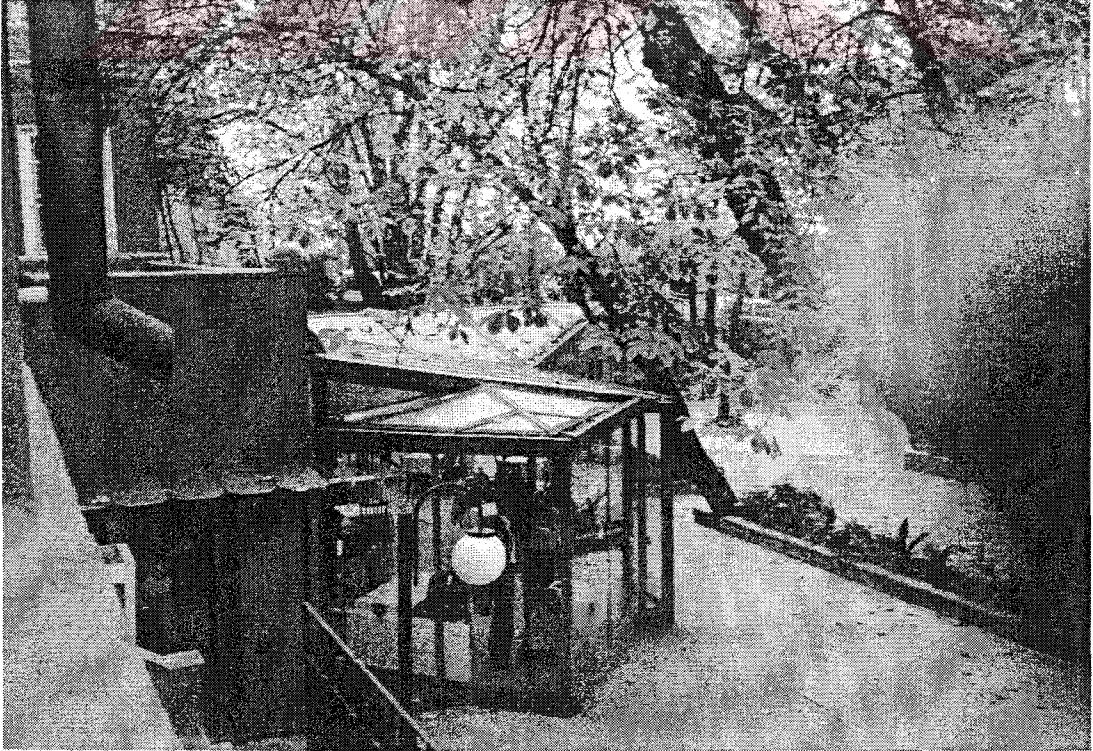
Resim 4.15 Batı Cephesi kafeterya bölümü.

Resim 4.16 Batı Cephesi batı bölümü görünüşü.

Resim 4.17 Batı Cephesi YÜ Sosyal Tesisleri restoran bölümü.

Resim 4.18 Batı Cephesi YÜ Sosyal Tesisleri restoran bölümü.

Resim 4.19 Batı Cephesi, güney bölümü.

Resim 4.20 Günümüz Batı Bölümü bahçe düzenlemesinden bir kesit.

4.1.2.2.2 Kuzey Cephesi

Yapının zaman içinde fonksiyonun gereksinimlerine bağlı olarak açılan pencereler PVC sistemlidir. Ancak giyotin pencere görünümü elde edilmeye çalışılmıştır (Şekil 4.20-Resim 4.21). Yapının diğer pencere düzenlerinde olduğu gibi, açılan bu pencereler de, profilli pencere söveleri ile beliginleştirilmiştir. Yapının özgün kat ve saçak silmeleri, yeniden yapıldığı saptanmıştır. Yapının kuzey cephesi özgünlüğünü büyük bir ölçüde yitirmiştir.

Yapının özgün halinde kuzey duvarı Hamam yapısına bitişiktir. Ancak Hamam yıkıldıktan sonra yapının duvarında strüktürel problemlerin olduğu; cephede yer alan metal strüktür elamanının (NP20), ortaya çıkan bu strüktürel problemleri gidermek amacı ile ilave edildiği düşünülmektedir (Resim 4.21).

Şekil 4.20 Kuzey Cephesi analitik rölöve çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

Resim 4.21 Kuzey Cephesi.

Resim 4.22 Kuzey Cephesi.

4.1.2.2.2.3 Doğu Cephesi

Yapının cephe biçimlenişinde rol oynayan elemanlar bu cephede de tekrarlanmıştır. Yine bu bölümde saçak silmesinin batı yönüne devam ettiği, ek mekanların ise bu devamlılığı kestiği görülmüştür (Resim 4.26). Ancak orta bölüme yapılan müdahale sonucu azalan ikinci katın kötü, pencere yüksekliklerinin de azalmasına neden olmuş ve cepheye olumsuz yansımıştır. 1998 yılında yapının bu cephesinde yer alan bir pencere kapıya dönüştürülmüş ve giriş saçağı eklenmiştir (Resim 4.24). Ayrıca yapının doğu cephesinin kuzey bölümünde, yapıya yapılan müdahaleler sonucunda kapatılmış, günümüzde profilli söve ile vurgulanmış olan kapı izi saptanmıştır (Resim 4.25).

Bu cephedeki pencere sistemi giyotin olup, yapının güneybatı bölümü pencereleri sadece yatayda bir kayıtlı, diğer pencereler ise düşeyde de bir kayıtlı bölünmüştür. Pencere söveleri profillidir. Ancak cephenin güney bölümünde yapının özgün halinde olduğu gibi, A kodlu pencere diğerlerinden farklılık göstermektedir (Şekil 4.23). Bir kapıyı andıran pencerenin parapet silmesi yatayda sürekliliğini kaybetmiştir. Bu noktada pencerenin yerinde daha önce bir kapı olduğu; bu kapının Kılar-ı Hûmayun'a bir bağlantıya ya da bir balkona açıldığı varsayımları düşünülmektedir. Ancak gerek 1900 yılındaki fotoğraf, gerekse Alman Mavileri ve Pervetitch Haritaları incelendiğinde, konuyla ilgili bir bulguya rastlanılmamıştır. Ayrıca konuyla ilgili yapı üzerinde herhangi bir iz tespit edilememiştir.

Cephenin güney bölümündeki pencere kenarlarının özgün yoğun süslemeleri, zaman içerisinde bir kısmı tahrip olmuş bir kısmı ise yenilenerek günümüze kadar gelmiştir. Bu bölümdeki süslemeleri ikiye ayırırsak; birincisi düz alınlık ve bu alınlığın altında pencere bulunmasıdır. İkincisi ise antik dönemdeki gibi kaideli iyonik başlıklı sütunların taşıdığı, basık kemer alınlık ile tamamlanan bir süsleme içinde kalan pencere görünümü vardır.

Cephenin güney bölümündeki köşeleri köşetaşları ile vurgulanmıştır. Ayrıca bu bölümün orta aksında yer alan üçlü pencere grubunun hafif öne çıkarılması cephenin bu bölümüne hareket sağlamıştır (Resim 4.27).

Şekil 4.21 Doğu Cephesi analitik rölöve çizimi.

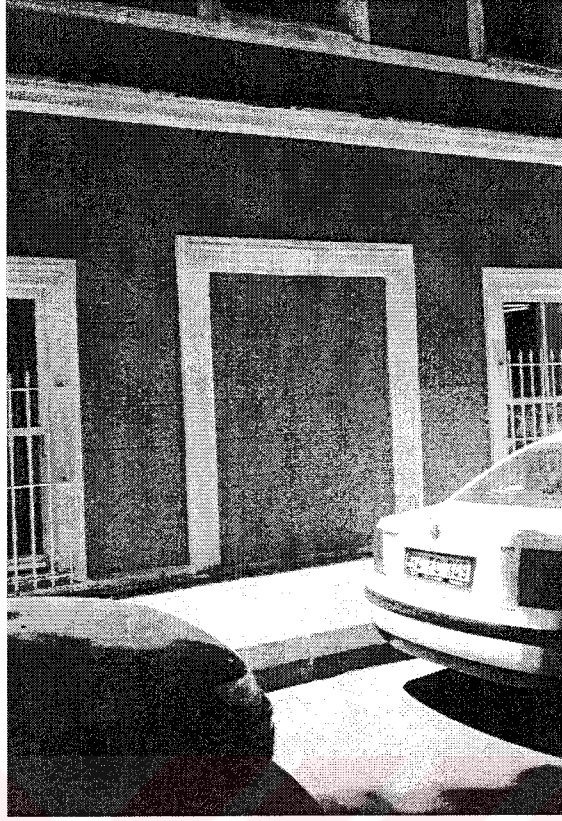
(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

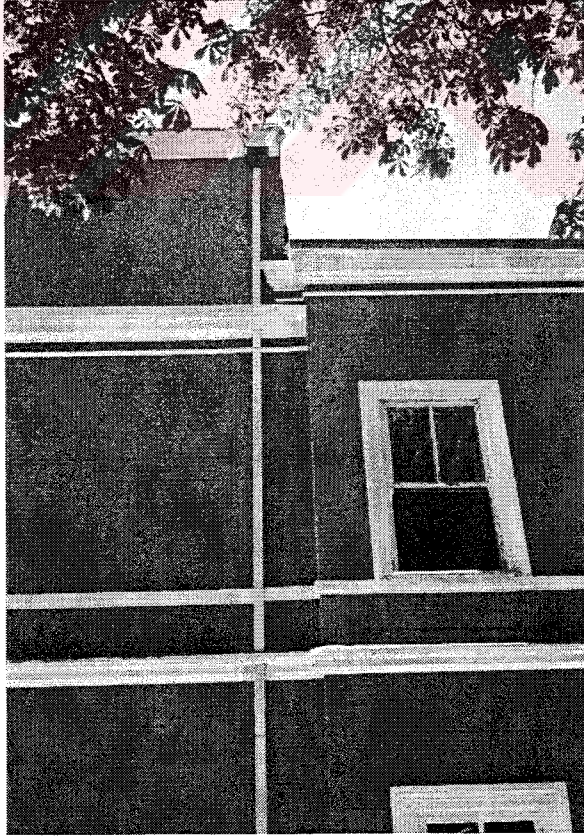
Resim 4.23 Doğu Cephesi.

Resim 4.24 Doğu Cephesi girişi. (Yapının ek kat pencereleri düşeyde takip edilememekte)

Resim 4.25 Doğu Cephesi Prof. İsmet AĞARYILMAZ tarafından tespit edilen kapının izi.

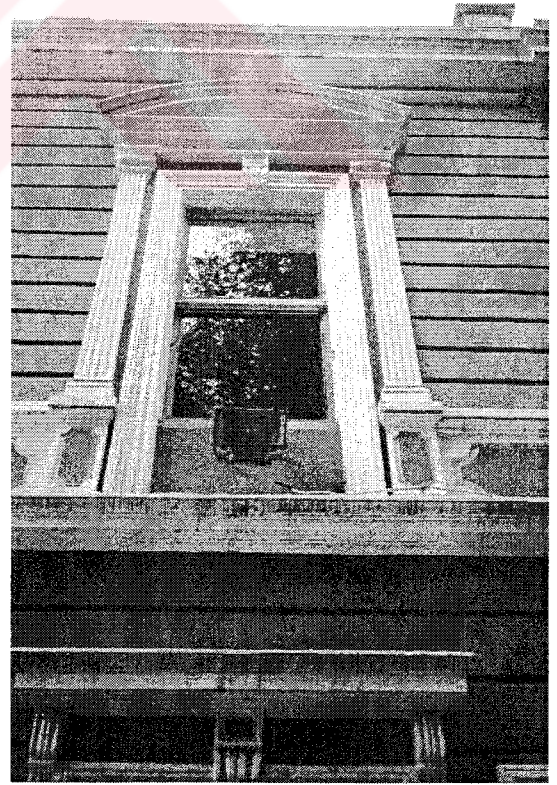
Resim 4.26 Doğu Cephesi'nden bir görünüş. (Saçağın devamının izi.)

Resim 4.27 Doğu Cephesi – güney bölümü.

Resim 4.28 Doğu Cephesi
süslemeli penceresinden bir görünüş.

Resim 4.29 Doğu Cephesi
süslemeli penceresinden bir görünüş.

4.1.2.2.2.4 Güney Cephesi

Cephe özgünlüğünü büyük ölçüde yitirmiştir. Günümüze yenilenerek gelen saçak ve kat silmeleri bölümünde bulunan zincir halkalarını andıran motif yatayda sürekliliği sağlamıştır. Sıva yüzeye açılan fugalar ve köşetaşları özgündür. Cephede günümüzde pencereleri belirgenleştiren pencere söveleri ve özgün pencere alınlıkları görülmemektedir. Ayrıca ahşap pencere kepenkleri de zaman içerisinde yok olmuştur. Yine bu bölümde zemin katta, orta aksta bulunan pencere, zaman içerisinde çift kanatlı bir kapıya dönüştürülmüştür (Resim 30-Resim 32). Yapının Sağırlar Okulu'na dönüştürülmesi sırasında elde edilen kapının düz alınlığı günümüzde halen mevcudiyetini, yeniden yapıma yöntemi ile de olsa, korumaktadır.

Yapının güney cephesinde; yapının güneydoğu ve güneybatı cephelerinde olduğu gibi tek yatay bölmeli giyotin sistemli pencereler kullanılmıştır.

Orta aksta yer alan üçlü pencere grubu hafif öne çıkarılarak; yapının güneydoğu bölümünde olduğu gibi cepheye hareketlilik verilmiştir (Şekil 4.22-Resim 4.31).

Şekil 4.22 Güney Cephesi rölöve çizimi.

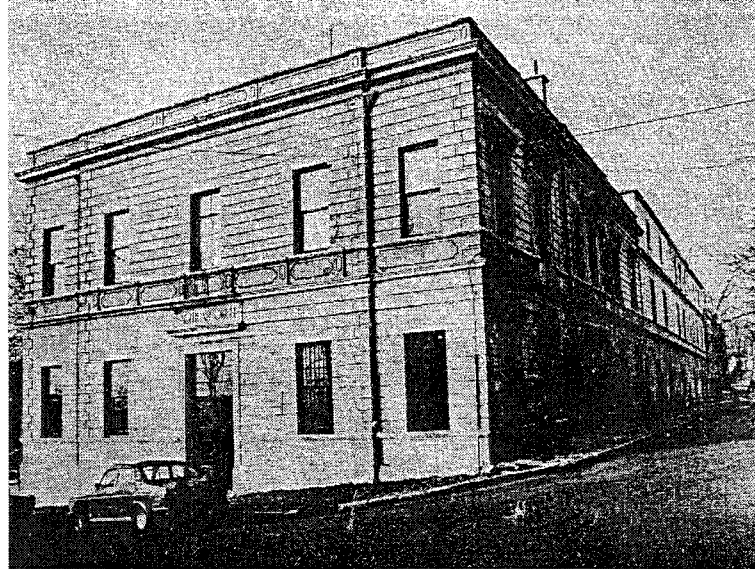
(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

Resim 4.30 Güney Cephesi.

Resim 4.31 Güney Cephesi.

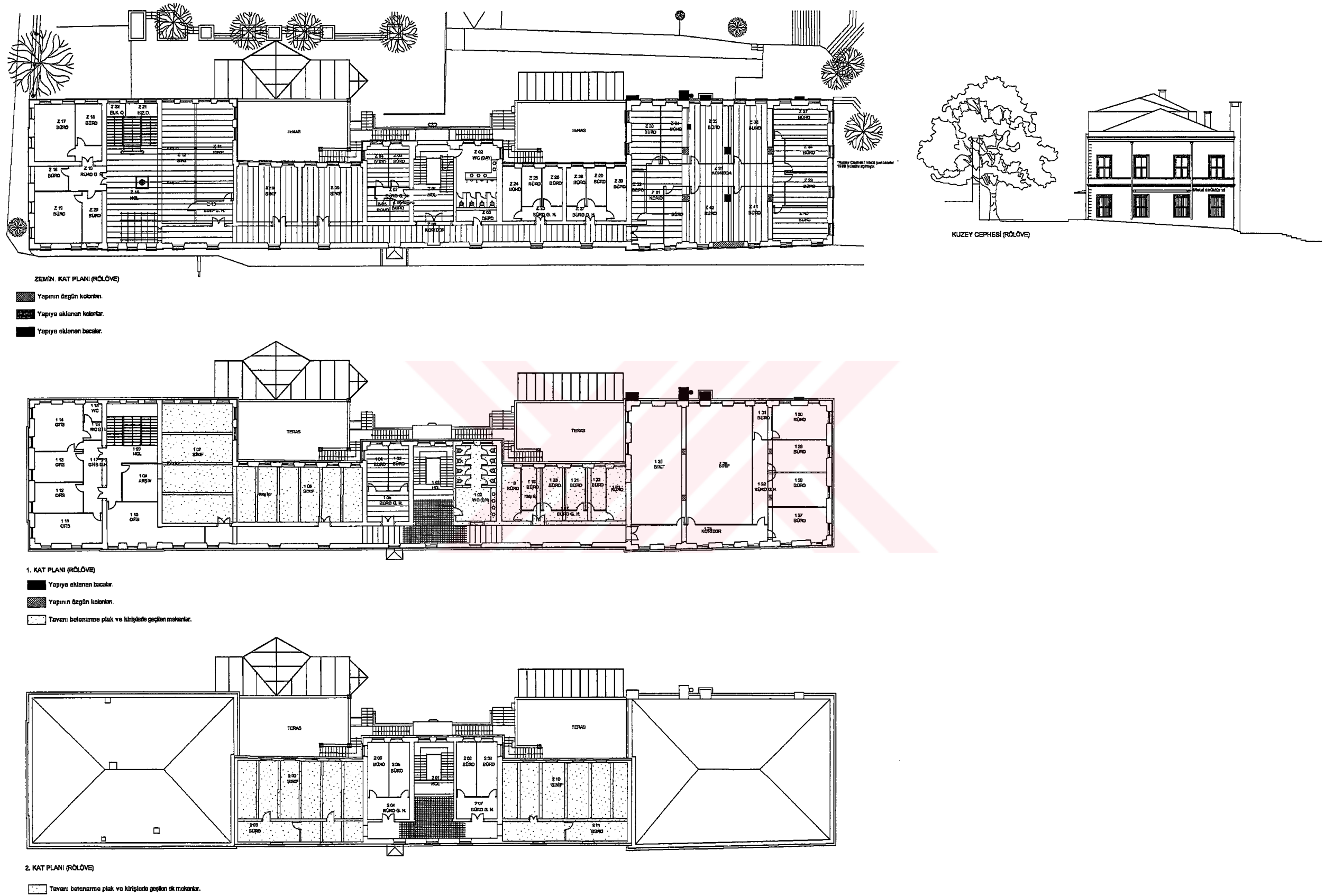
Resim 4.32 Yapının Sağırlar Okulu'na dönüştürüldüğü dönem (Cezar, 1983).

4.1.3 Yapının Taşıyıcı Sistem ve Yapısal Özellikleri

Yapının taşıyıcı sistemi incelendiğinde, günümüze kadar gelen süreçte, yapıya yapılan eklerin ve yıkımların sonucu olarak, karmaşık bir strüktür ile karşılaşmaktayız. Yığma tekniği ile yapılmış kagir duvarların üzerine binmiş volta döşemelerin oluşturduğu strüktürel sistem yapının ana ve özgün taşıyıcı sistemini oluşturmaktadır. Bu sistemde taşıyıcı duvarlar üst katlara doğru yığma tekniğinin mantığı çerçevesinde inceler, düşeyde devam etmektedir. Örneğin bodrum katta 100-120 cm. olan duvar kalınlıkları, üst katta 50 cm.'ye kadar incelmektedir. Yapının özgün ikinci katına, betonarme sistemde ilave edilen mekanlar ile yapının kuzey bölümünde yer alan özgün eklerin kaldırılması yapıda çeşitli strüktürel problemlerin ortaya çıkmasına neden olması yapının kuzey ve güney bölümlerine strüktür ilavesini gerekli kılmıştır. Yapının kuzey bölümü için, zemin katta betonarme kolonlar ile yapının kuzey duvarını döşemeyle birlikte çalışmasını sağlamak amacı ile NP 20 metal eleman eklenmiştir. Yapının güney bölümü için, zemin katta Z 11-Z 12 kodlu mekanların yer aldığı bütünsel mekana betonarme kolonlar ilave edilmiştir. Bu mekana üstten gelen yükler, ayrıca kirişler yardımıyla yığma duvarlara da aktarılmıştır. Bu mekanın üstünde yer alan 1 07 kodlu mekana gelen yükler kirişler yardımıyla taşıyıcı duvarlara aktarılmaktadır. Yapının orta bölümünün zemin katında herhangi bir strüktür ilavesi yoktur. Ancak ikinci katın alt ve üst döşemeleri betonarme plak olup, yükler kirişler aracılığı ile taşıyıcı yığma duvarlara aktarılmaktadır. İkinci kata ilave edilen mekanların duvar kalınlıkları aynı katta bulunan özgün taşıyıcı duvar kalınlıklarından farklı ve duvar kalınlığının 25 cm. olduğu saptanmıştır (Şekil 4.23).

Yapıda günümüzde iki adet düşey sirkülasyon elemanı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yapının doğu bölümünde olup ahşap konstrüksiyonludur. İkincisi ise hazır dökme mozaik basamakların ve betonarme taşıyıcı sistemin birleştirildiği merdivendir. Günümüzde bu merdivenin özgün yapım sistemi ile ilgili herhangi bir iz tespit edilememiştir (Resim 4.33).

Yapının üst örtüsü kırma çatı sisteminde düzenlenmiştir. Üst örtü kaplama malzemesi olarak marsilya kiremit kullanılmıştır. Yapının özgün haline ek olarak ilave edilen mekanların çatı düzenlemesi de, orijinal çatı eğimi ve kaplama düşünülerek tasarlanmıştır. Çatıya gelen su, saçak silmeleri tarafından gizlenen dereler yolu ile toplanıp, cephelerde görülen su olukları ile zemine aktarılır. Çatıda orijinal olarak altı adet bacaya rastlanmıştır. Bunlardan bazıları günümüzde çatıda görülmemektedir. Günümüzde bu bacalar işlevlerini yitirmiş olup, kazan dairesinden çıkan ve yapıda daha önce bulunmayan ek bacalar imal edilmiştir.

Şekil 4.23 Yapının strüktürünü anlatan analitik rölöve çizimi.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

Resim 4.33 1 01 no' lu mekandaki düşey sirkülasyon elamanı.

Resim 4.34 Z 08 no' lu mekanda volta döşeme.

4.1.4 İç Mekan Düzenlemesi

Yapının iç mekan dekorasyonu olarak her hangi bir kompozisyon elde edecek bulgulara rastlanılmamıştır. Zemin kattaki doğu-batı aksına yerleştirilmiş olan çeşmenin, sıva altından çıkarılabilen bezemeleri, yapının güney bölümünde zemin kattaki mermer su ögesi, yine aynı mekan içerisinde yer alan, zemin kat ile birinci katı bağlayan ahşap merdiven ile birinci katın güney bölümünde yönetimin kullandığı mekanın tavan süslemeleri günümüzde mevcuttur.

Yapının güney bölümünde bulunan, zemin ve birinci katı birbirine bağlayan merdiven ahşap konstrüksiyonlu olup kendi içerisinde bir uyumu bulunmaktadır (Resim 36). Küpeştesi ve korkulukları gül ağacından imal edilmiştir (Resim 38). Basamakların çıkıntıları profillidir (Resim 37-Ek Pafta 6). Korkuluklar basamakların yan yüzeylerine monte edilmiş ve metal bileziklerle sabitlenmiştir. İlk basamak eğriseldir. Merdivenin basamak altı kaplaması ahşaptan üretilmiş olup, üzeri yine ahşap çitalıdır. Merdiven, Z 14' de bulunan mermer süs havuzu ile mekanda bir bütünlük kazanmıştır. Mermer süs havuzu 140x140 cm tabanı olup, bu tabanı 30 cm yarıçapında olan ve mantar şapkasını andıran mermer bir elemanla tamamlanmıştır (Resim 35).

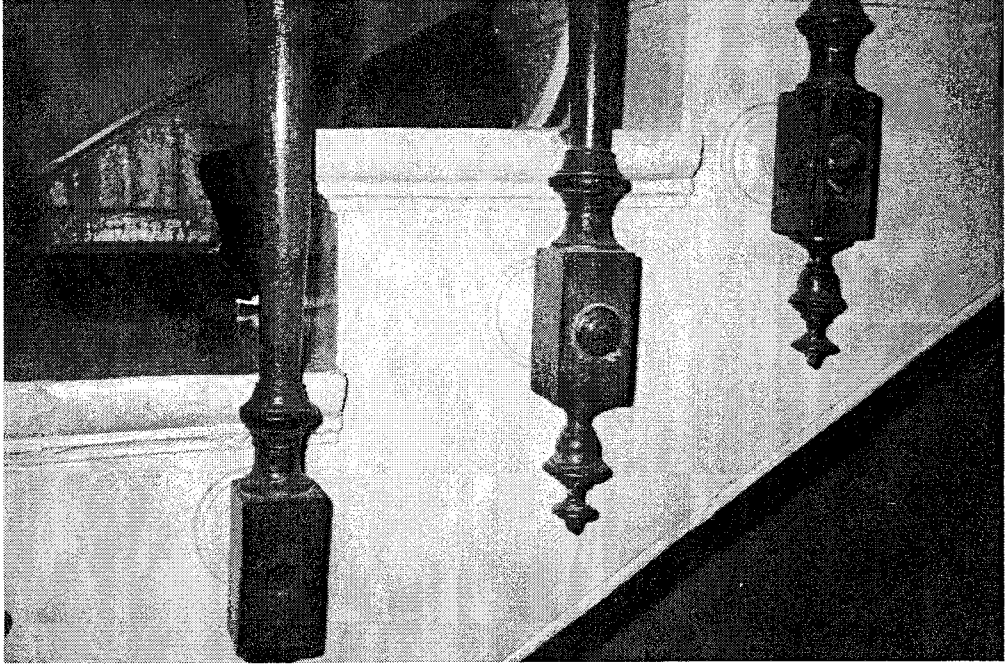
İdari bölümün bulunduğu mekanın tavanında, bezemeli ahşap tavan çitaları ile belirlenmiş süslemeli bir tavan dekorasyonu mevcuttur (Şekil 4.24). Ahşap çitalar profillidir. Tavanda yıldız şeklinde yer alan bölümlerin ortalarında yuvarlak olarak çerçeveye alınmış kısımların içleri üç boyutlu, doğa tasvirleri yapılmış resimlerle tamamlanmıştır. Günümüzde bazı resimler mevcudiyetini koruyamamıştır. Tavan süslemesinin genelinde üç boyutlu bir süsleme hissi verebilmek için gölge uygulamasına gidilmiştir. Süslemelerde kahverengi, altın sarısı ve mavinin renklerinin tonları kullanılmıştır. Koltuk silmelerinde de tavan süslemelerinde kullanılan motiflerin sadeleştirilmiş ve iki boyutlu bir zincir oluşturacak şekilde uygulandığı gözlemlenmiştir (Resim 40-41) .

Resim 4.35 Z 14 no' lu mekandaki mermer süs havuzu.

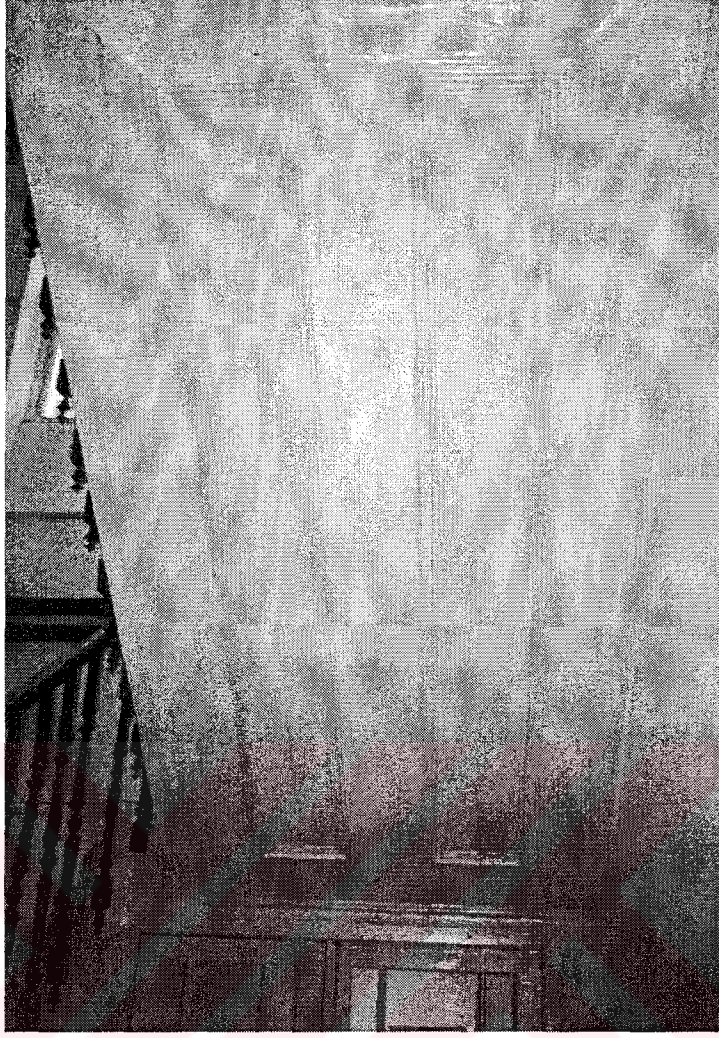
Resim 4.36 Z 14 no' lu mekandaki ahşap merdiven.

Resim 4.37 Z 14 no' lu mekandaki ahşap merdiven basamak detayı.

Resim 4.38 Z 14 no' lu mekandaki ahşap merdiven basamak + küpeşte + korkuluk detayı.

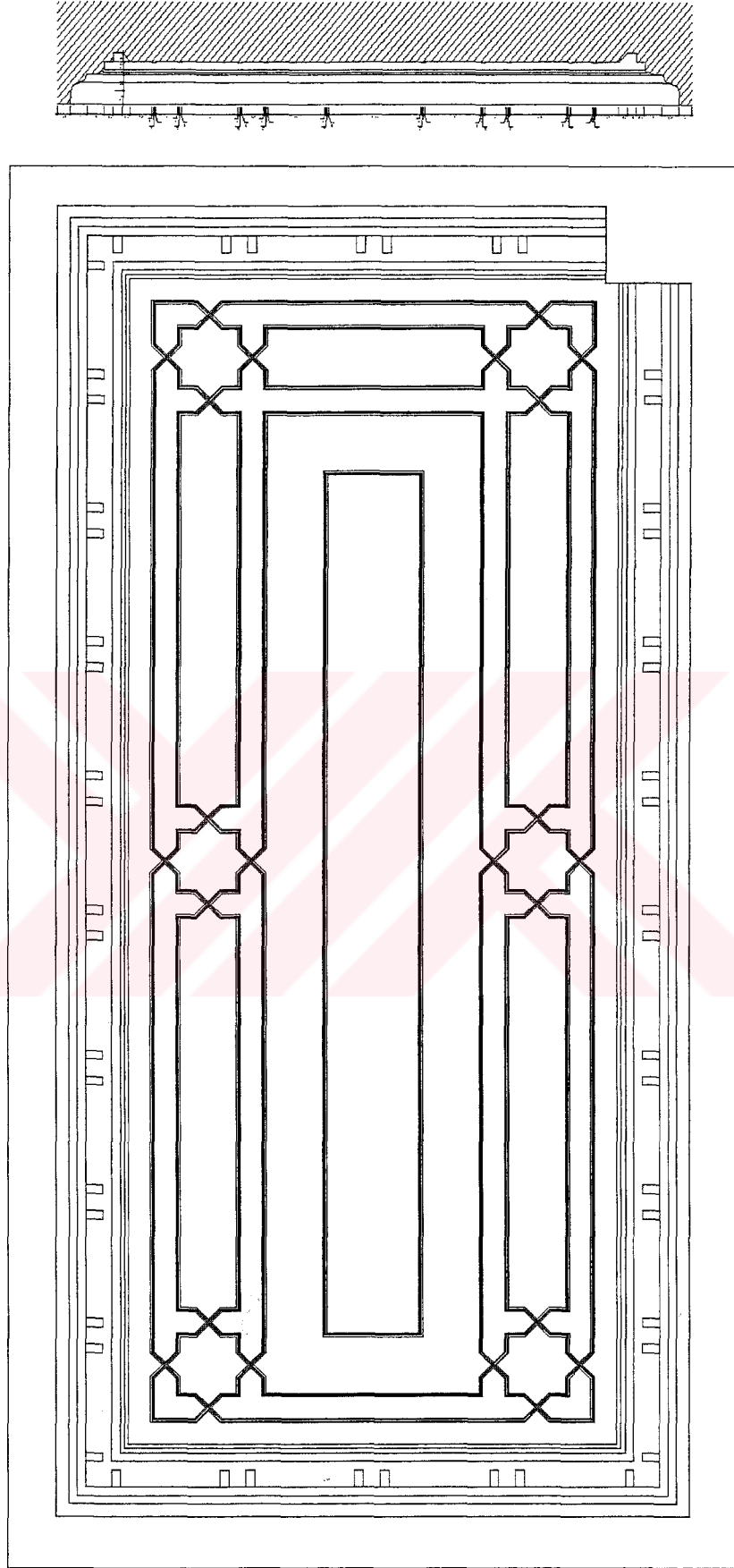
Resim 4.39 Z 14 no' lu mekandaki ahşap merdiven çıtalı tavan kaplaması.

Resim 4.40 1. kat idari bölümün kullandığı bütünsel mekandaki tavan süslemesi.

Resim 4.41 1. kat idari bölümün kullandığı bütünsel mekandaki tavan süslemesi.

Şekil 4.24 1 11-1 17 arası mekanların tavan ahşap çıta görünüşü.

(Hazırlayan: Töre SEÇİLMİŞLER)

4.2 Koruma ve Restorasyon Önerileri

Bölüm 4.1.2’de, Yaverler Dairesi ile ilgili olarak ulaşılan sınırlı belgelere dayanarak yapılan ve yapının izlerini takip ederek ulaşılan varsayımlara dayalı, dönem analizleri yapılmıştır. Ancak ulaşılabilen bilgilerin yetersizliği nedeni ile analizlere dayanarak yapılan restorasyon önerisinde, mekansal kurgu, strüktür vb. konularda radikal değişiklikler önermemenin uygun olacağı düşünülmüştür.

Yaverler Dairesi’ne, en ciddi müdahale, 1950’li yıllarda, yapının Sağırlar Okulu’na dönüştürülmesi sırasında olmuştur. Yapının orta bölümünün ikinci katına yapılan ek mekanların, yapının özgün mekan kurgusuna zarar verdiği saptanmıştır. Yapılan eklerin yapım sisteminin, gerek geri dönüşüme imkan vermemesi, gerekse yapıya ağır yükler getirmesi; yapılan müdahalenin koruma ilkelerine aykırı olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu ek yüklerin sonucu olarak ilave edilen kolon, kiriş ve metal strüktür elemanları ile özgün yapım sisteminin, birlikte çalışması kurgulanmıştır. Ancak iki farklı yapım sistemi birbiri ile uyum sağlamadığı tespit edilmiştir.

Yapının kuzeyinde yer alan Hamam ve müştemilat yapılarının aynı dönemde kaldırıldığı düşünülmektedir. Bununla birlikte yapıya ek bacaların yapılması ile yapının kuzey, kuzeybatı ve kuzeydoğu cephelerinin büyük ölçüde özgünlüğünü yitirdiği anlaşılmıştır. Ayrıca aynı zaman diliminde yapının güney cephesine yapılan müdahale ile cephenin özgünlüğünü yitirdiği saptanmıştır. Yapılan bu müdahalelerin de, gerek geri dönüşüme imkan vermemesi, gerekse yapıyla uyum sağlayamaması, koruma ilkelerine aykırı olduğu saptanmıştır.

Tüm bunların sonucu olarak ortaya çıkan restorasyon önerisi ek pafta 10 ve ek pafta 11 de proje halinde sunulmuştur. Buna ilave olarak binadaki kullanıma yönelik bazı düzenlemeler yapılması ihtiyacı oluşmuştur.

- İşlevsel açıdan incelendiğinde; yapının günümüzde YTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi olarak kullanılması, koruma ilkelerine aykırı düşmemektedir. Bir yapı güncel hayat içerisinde uygun fonksiyon verilerek rol alması sağlandığı zaman korunabilir. Ancak yapının bu fakülteye bağlı üç bölüm tarafından kullanılması, yapıya gereğinden fazla işlev verildiğini göstermektedir. Çünkü yapı en fazla iki bölümü olan bir fakültenin kullanımına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, sınırlı da olsa belgelerden yararlanarak, geleceğe bugünden belge bırakma amacını da taşıyarak ve koruma ilkelerine sadık kalarak, yapının yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

- Günümüz teknolojik gelişmeleri göz önüne alınarak, yapının tesisat düzenleri yeniden gözden geçirilmelidir. Bu gelişmelerin sonucu olarak, ek bacaların işlevselliğini yitireceği düşünülmekte, bacaların kaldırılmasında sakınca görülmemektedir. Bununla birlikte, özellikle batı cephesi özgün sürekliliğini kazanacaktır.
- Yapının güney bölümünde birinci katta yer alan; idari bölümün bulunduğu mekanın, tavan süslemelerini bir bütün olarak algılayabilmek için tek bir mekan olarak düzenlenmesi gerekmektedir.
- Yapıda bundan sonra olabilecek bir tadilatla, ahşap tavan kaplamaları kaldırılmalı ve diğer tavan süslemeleri ortaya çıkarılmalıdır. Buna ek olarak duvar süslemesi olabilecek noktalardaki sıvalarında kaldırılarak (Z 10, koridordaki çeşme etrafı) incelenmesinde fayda görülmektedir. Bu çalışmalar bizi yapıyla ilgili yeni belgelere götürebilir ve ileride yapılacak bir müdahale yön verebilir.
- Ek Pafta 11'den yararlanılarak doğu cephesinin güney bölümü ve güney cephesi yeniden düzenlenmelidir.
- Bodrum kata yapılan YTÜ Sosyal Tesis düzenlemesine aynı malzeme ve modern teknoloji kullanılarak ihtiyaç duyulduğu takdir de, fonksiyonun devamını sağlayabilecek bir ek yapılabilir. (Ek Pafta 11)
- Yapının yangına karşı korunması ve özellikle mevcut bulunan tavan dekorasyonunun bozulmaması için, binada sigara vb. yanıcı maddelerin kullanılmaması konusuna dikkat edilmelidir. Ayrıca doğu cephesinde pencere yerine açılan kapının da yangın tehlikesine karşı kullanıma açılmasının olumlu olacağı düşünülmüştür.

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu 19.yy'da gelişen Batı karşısında bilim, teknoloji, ekonomi vb. hususlarda oldukça geride kalmıştı. Bu nedenlerden ötürü bazı padişahlar ve sarayda yönetici olan kişiler çareyi Batı'ya yönelmekte buldular. Bilim ve teknolojik gelişmelerden önce, hayat tarzında Batı modelini benimsediler. Bu reform hareketinin sonucunda ortaya yeni bir kentleşme modeli çıktı. Bunu destekleyen binalar yapıldı. Yönetimin Tarihi Yarımada'dan çıkıp Boğaziçi'ne yerleşmesi en radikal değişimlerden biriydi. Tüm bu hareketler mimari üsluba da yansdı. Yapılarda plan şeması, cephe anlayışı, yapım tekniği, süslemeler vb. konularda, Batı'daki emsalleri göz önüne alınarak kurgulandı. Ancak bu tezin ana konusu olan Yaverler Dairesi'ni de içinde barındıran Yıldız Sarayı bu gelişmeler içerisinde bir süreç içerisinde kendiliğinden gelişen bir saray yerleşimi olması nedeniyle farklılaşmıştır.

Yaverler Dairesi, düşük rütbeli yaverlerin (hizmetlilerin) ikamet ettiği, fazlaca önemsenmeyen bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapıldığı tarihten günümüze kadar geçen zamanda yapının bazı bölümleri yıkılmış, bazı bölümlerine ekler yapılmıştır. Bu nedenle yapı özgünlüğünü büyük bir oranda yitirmiştir. Ayrıca yapıyla ilgili bilgi ve belgeler son derece yetersiz kalmıştır. Bunun sonucunda yapıda var olan izlerden yola çıkılarak tespitlere varılmaya çalışılmıştır.

Bugüne kadar yapıya yapılan müdahaleler, yapının üstlendiği fonksiyona göre hep mevcut durumu onarmak mümkünse ilaveler yapmak amacını taşıdığı anlaşılmıştır. Bu çalışmalarla ilgili belgelemeler yapılmamış, aynı zamanda bu onarımlarda restorasyon ilkelerine uygun çalışmalar yapılmadığı yapılan araştırma ve gözlemler sonucunda ortaya çıkarılmıştır.

Çalışma kapsamı içerisinde yapının mevcut durumu ve koruma ilkeleri göz önüne alınarak, yapıyla ilgili bir restorasyon projesi önerilmiştir (Ek Pafta 11). Yapıya yapılmış olan ve geri dönüşümü olmayan müdahalelere projede değişiklik yapılmamıştır. Bu kapsamda, yapının ikinci katına yapılmış olan eklere ve bu eklerin getirmiş olduğu yükleri karşılamak amacıyla yapılmış olan strüktür ilavelerine herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Yapının bodrum katında mevcut duruma ek olarak, ihtiyaç duyulduğu takdirde, restoran fonksiyonunu desteklemek amacıyla B 03 bar mekanı düşünülmüştür. Mekanın yapımında, geri dönüşümü kolay olan hafif strüktür elemanları kullanılmalıdır (Ek Pafta 11). Yapının; fakülte yöneticileri tarafından kullanılan güney bölümü yeniden ele alınmıştır. Bu bağlamda, birinci katta yer alan, tavan süslemeleri bulunan, dekan, dekan yardımcıları ve fakülte sekreterliğinin kullanması amacıyla bölünmüş bütünsel mekan, yeniden özgün mekan kurgusuna kavuşturulmuş olup, toplantı odası olarak işlevlendirilmiştir. Rölövede 1 08- 1 10 olarak kodlanan arşiv ve ofis

mekanları ile birinci katta idare ile koridoru ayıran duvar kaldırılarak özgün 1 09 hol ve koridor bağlantısı gerçekleştirilmiştir (Ek Pafta 11). Bu düzenlemeler sonucu olarak mevcutta 1 07 kodlu sınıf mekanı dekan ve dekan yardımcıları için yeniden düzenlenmiş olup, fakülte sekreterliği, arşiv ve ofis mekanları, rölövede Z 11 ve Z 12 kodlu sınıf mekanlarının yeniden düzenlenmesi ile oluşturulmuştur. Ayrıca rölövede Z 16 kodlu büro mekanı kaldırılarak son durumda kapatılmış olan kapının açılması uygun görülmüştür (Ek Pafta 11). Yapının orta bölümünde ise mevcut durumda bölümlenerek elde edilen ofis mekanları, özgün bütünsel mekan kurgusunu tekrar yakalamak amacıyla açık ofis mekanları olarak düzenlenmiştir. Ancak mevcutta bulunan WC mekanlarına bir müdahalede bulunulmamıştır. Yapının kuzey bölümünün zemin katındaki rölövede Z 32 kodlu depo mekanı kaldırılarak bir oturma düzeni tasarlanmıştır. Ayrıca yapılmış olan bölümlmelerden bazıları kaldırılarak daha büyük hacimli ofis mekanları elde edilmiştir. Bu anlayış yapının kuzey bölümünün birinci katında da tekrarlanmıştır. Yapının tesisat sistemi yeniden düzenlenerek yapılmış ek bacalar, batı cephesinin özgünlüğüne yaklaşabilmesi için, kaldırılmalıdır (Ek Pafta 11). Ayrıca yapının doğu cephesinin güney bölümü ile yapının güney cephesi tekrar ele alınmıştır. Bu kapsamda yapının doğu cephesinin güney bölümü ile güney cephesinde yer alan süslemeler, özgün cephe anlayışı içerisinde tamamlanmalı, buna ek olarak pencerelerde özgün olan ahşap kepenkler yeniden yapılması uygun görülmüştür (Ek Pafta 11).

KAYNAKLAR

Akdeniz, G., (1995), “Topkapı Sarayı Resmi Toplantı Birimlerinin (Divan Yapıları ve Arz Odasının) Geçirdikleri Değişimin Araştırılması”, YTÜ Fen Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.

Arslan, N., (1994), “Sahil Saraylar”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, cilt 6, s.409-410.

Batur, A., (1994), “Çırağan Sarayı”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, cilt 2, s.505-506.

Batur, A., (1994), “Dolmabahçe Sarayı”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, cilt 3, s. 91-96.

Batur, A., (1994), “Topkapı Sarayı”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, cilt 7, s.280-290.

Batur, A., (1994), “Yıldız Sarayı”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, cilt 7, s.520-526.

Binan, C., (1984), “Yıldız Sarayı Yanmış Hususi Daire Kuzey Avlusu Mekansal Oluşumu Sorunları ve Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma.”, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Cezar, M., (1993), “XIX. Yüzyılda Neden Batı Tarzı Saray”, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları no.9, s.8-15.

Dölen, E., (1994), “Yıldız Teknik Üniversitesi”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, cilt 7, s.527-529.

Ezgü, F., (1962), “Yıldız Sarayı Tarihçesi”, Harb Akademileri Komutanlığı Yayınları no.1, s. 79-83.

Eren, E., (1998), “Dolmabahçe Sarayı Yapı Taşlarının Bozulma Nedenlerinin Saptanması ve Korunması Üzerine Bir Araştırma”, YTÜ Fen Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.

Gülersoy, Ç., (1994), “Çırağan Sarayı”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, cilt 2, s.503-505.

Gülersoy, Ç., (1994), “Dolmabahçe Sarayı”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, cilt 3, s.89-91.

Gülersoy, Ç., (1994), “Yıldız Sarayı”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yayınları, cilt 7, s. 520.

Kurtay, N., (1994), “Yıldız Sarayı Üzerine Yapılan Çalışmaların Değerlendirmesi”, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Müler-Wiener, W., (1977), “Bildlexion zur Topographie Istanbul’ s: Byzantion, Kontantinopolis, Istanbul bis zum Beginn des 17. Jahrhundert, Tübingen

Seçkin, N., (1990), “Topkapı Sarayı’ nın Biçimlenmesine Egemen Olan Tasarım Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma (1453-1755)”, İTÜ Fen Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.

Seçkin, N., (1998), “Çırağan Sarayı Tarihçesi, Mimarisi ve Yenilenmesi”, YTÜ Fen Bilimler Enstitüsü Doçentlik Tezi, İstanbul.

Şehsuvaroğlu, H., (yayın yılı yok), “Asırlar Boyunca İstanbul”, Cumhuriyet Gazetesi Tarih İlavesi, İstanbul.

Tuğlacı, P., (1993), “Osmanlı Mimarlığı’ nda Balyan Ailesi’ nin Rolü”, Yeni Çığır Kitabevi, İstanbul.

Uşaklıgil, H.Z., (1940), “Saray ve Ötesi”, Hilmi Kitabevi, cilt 1, s. 163-169.

Yazarı yok, (1993), “Yıldız Sarayı Şale Kasr-ı Hümayunu”, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları no79, s.8-17.

EKLER

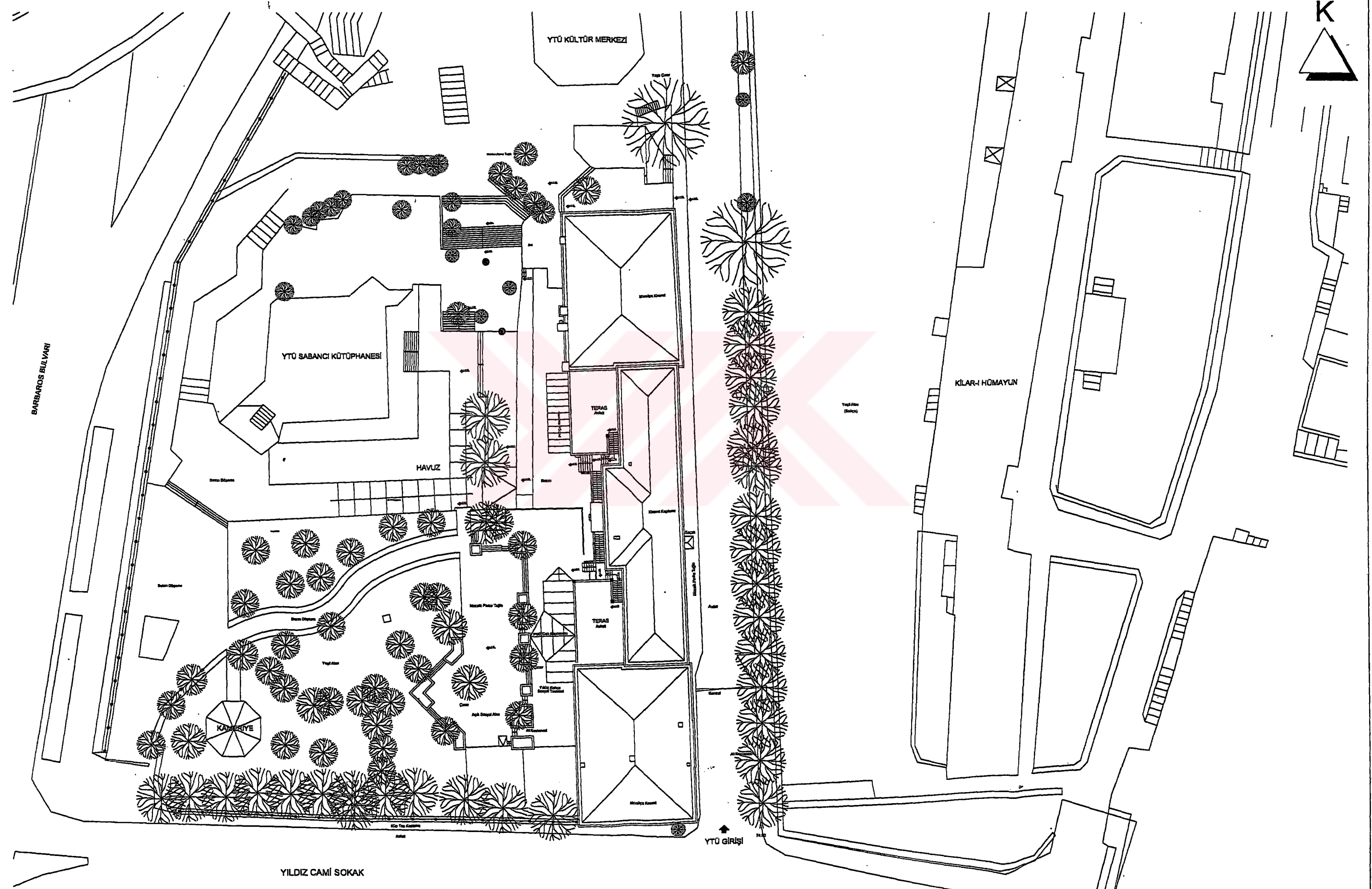
Ek 1 YILDIZ SARAYI YAVERLER DAİRESİ RÖLÖVE-ANALİZ-RESTORASYON
PROJELERİ PAFTALARI (11 ADET)

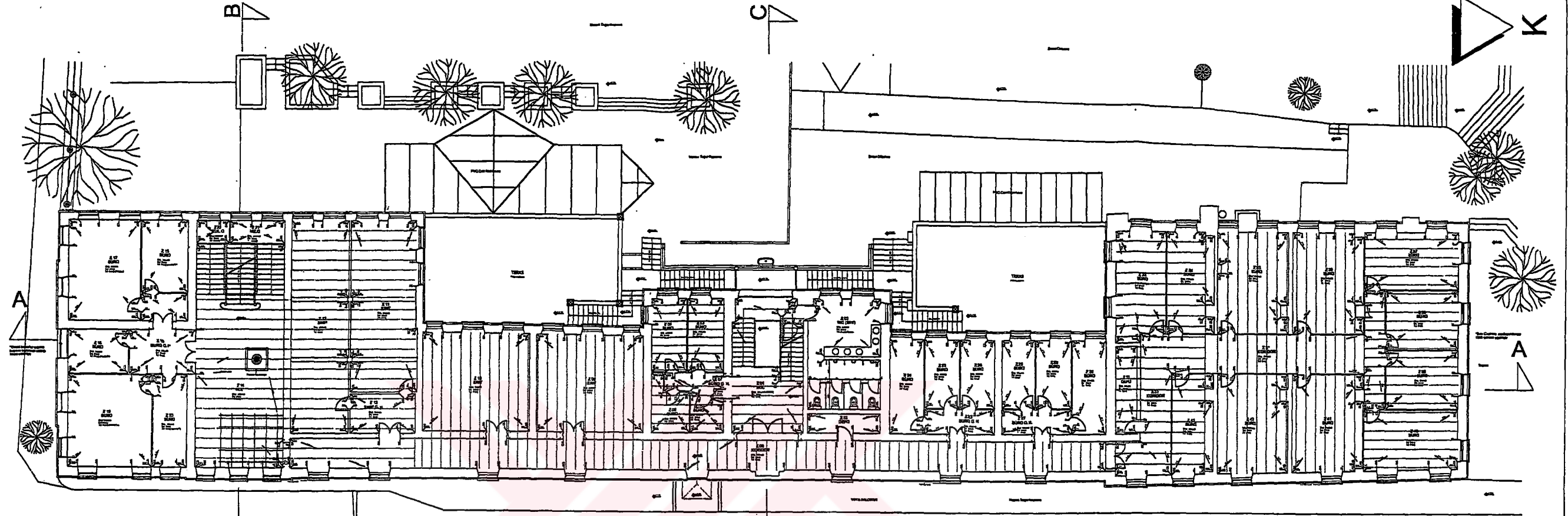

EK 1

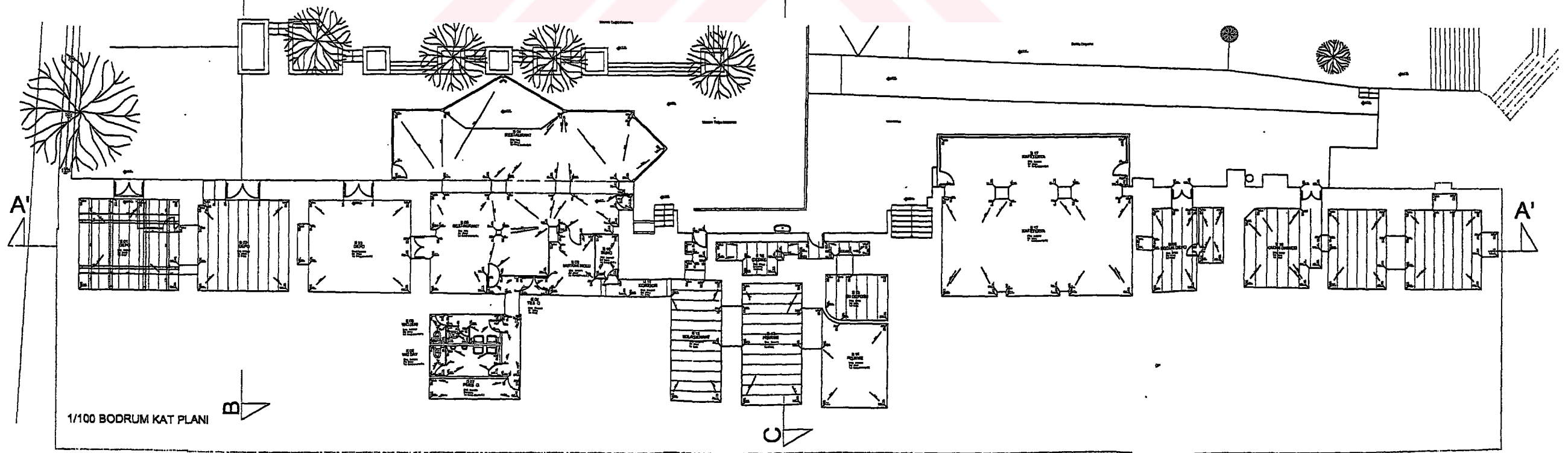
Ek Pafta 1	Ölçeksiz Vaziyet Planı (Rölöve)
Ek Pafta 2	Ölçeksiz Bodrum ve Zemin Kat Planları (Rölöve)
Ek Pafta 3	Ölçeksiz Birinci ve İkinci Kat Planları (Rölöve)
Ek Pafta 4	Ölçeksiz Kesitler (Rölöve)
Ek Pafta 5	Ölçeksiz Görünüşler (Rölöve)
Ek Pafta 6	Ölçeksiz Detaylar (Rölöve)
Ek Pafta 7	Ölçeksiz Detaylar (Rölöve)
Ek Pafta 8	Ölçeksiz Vaziyet Planı (Analiz)
Ek Pafta 9	Ölçeksiz Plan – Kesit - Görünüşler (Analiz)
Ek Pafta 10	Ölçeksiz Vaziyet Planı (Restorasyon)
Ek Pafta 11	Ölçeksiz Plan – Kesit - Görünüşler (Restorasyon)

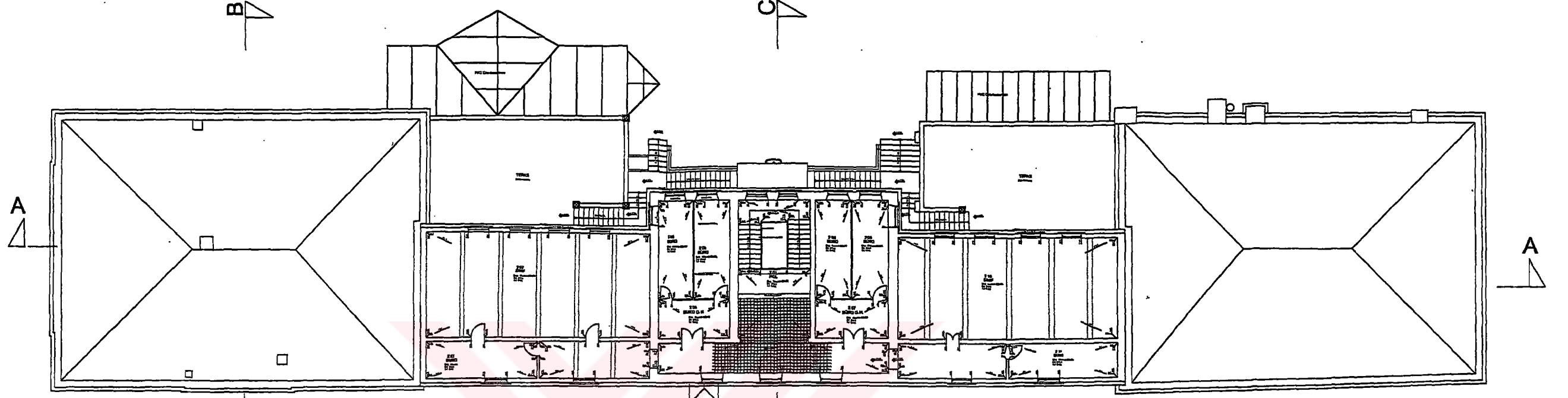

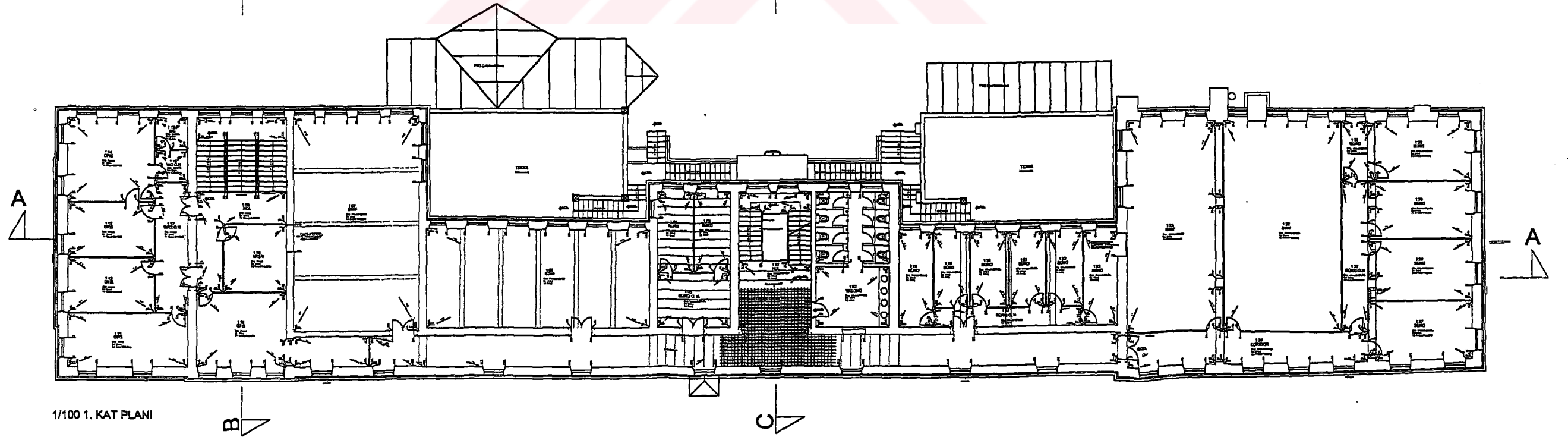
1/100 ZEMİN KAT PLANI

1/100 BODRUM KAT PLANI

1/100 2. KAT PLANI

1/100 1. KAT PLANI

1/100 A-A KESİTİ

1/100 B-B KESİTİ

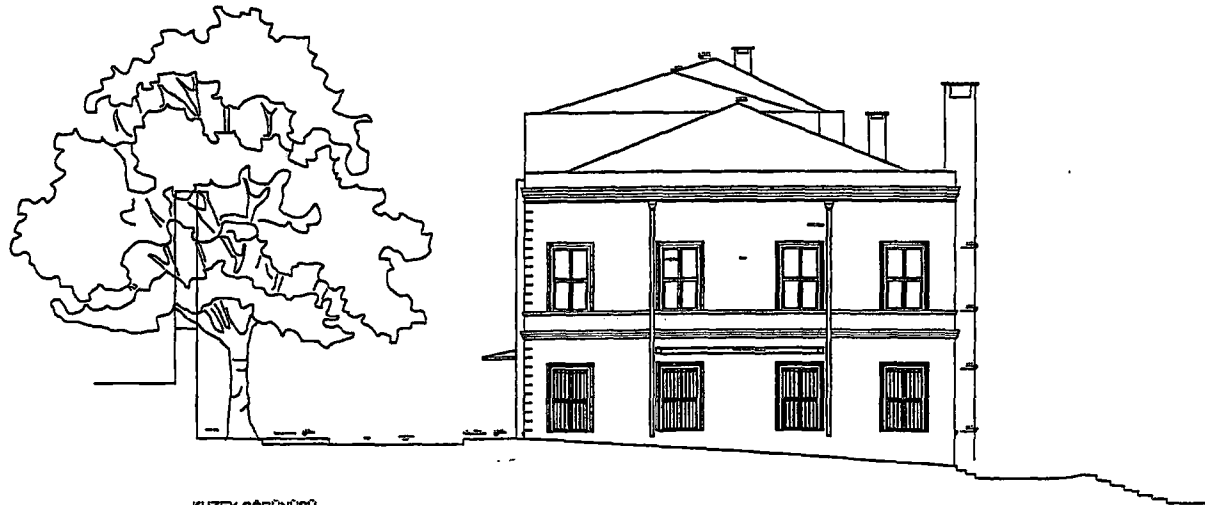
1/100 C-C KESİTİ

BATI GÖRÜNÜŞÜ

DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

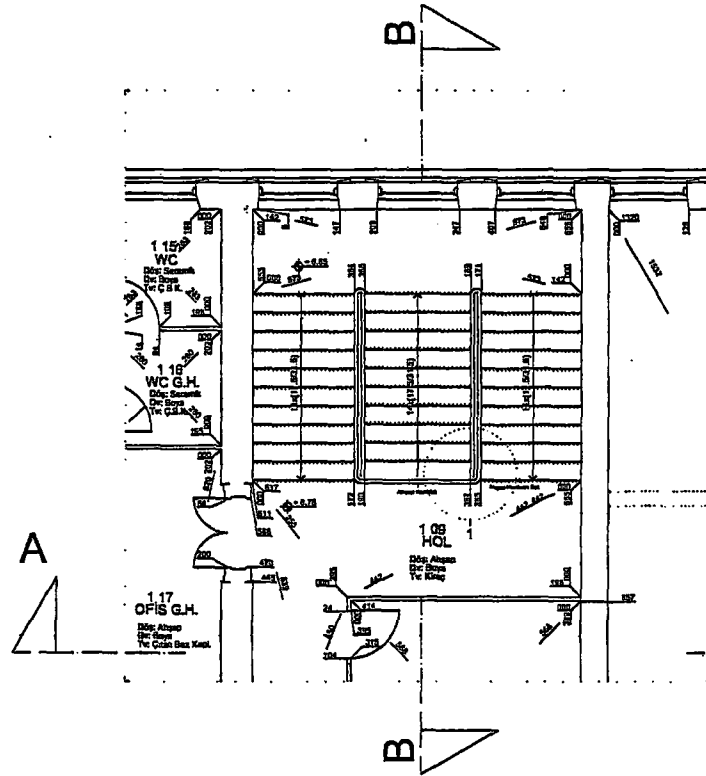
KUZEY GÖRÜNÜŞÜ

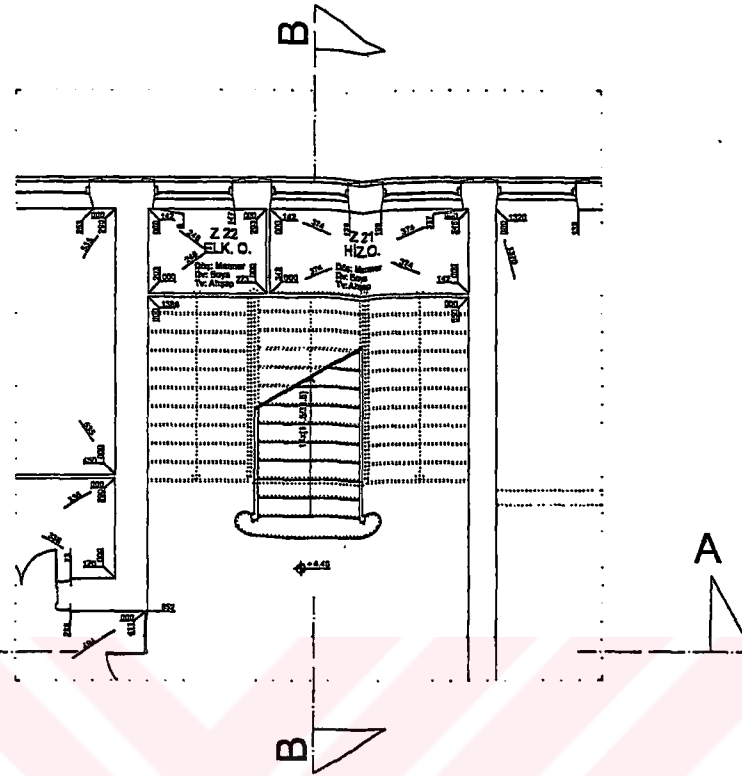
GÜNEY GÖRÜNÜŞÜ

1/100

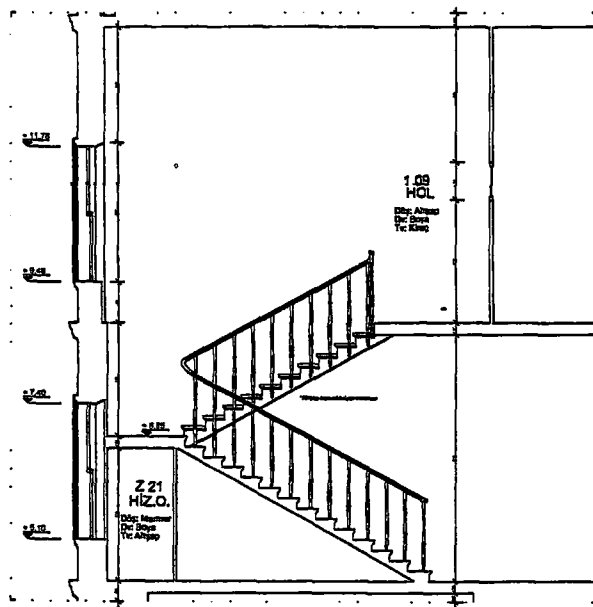

1/50 1. KAT PLANI

1/50 ZEMİN KAT PLANI

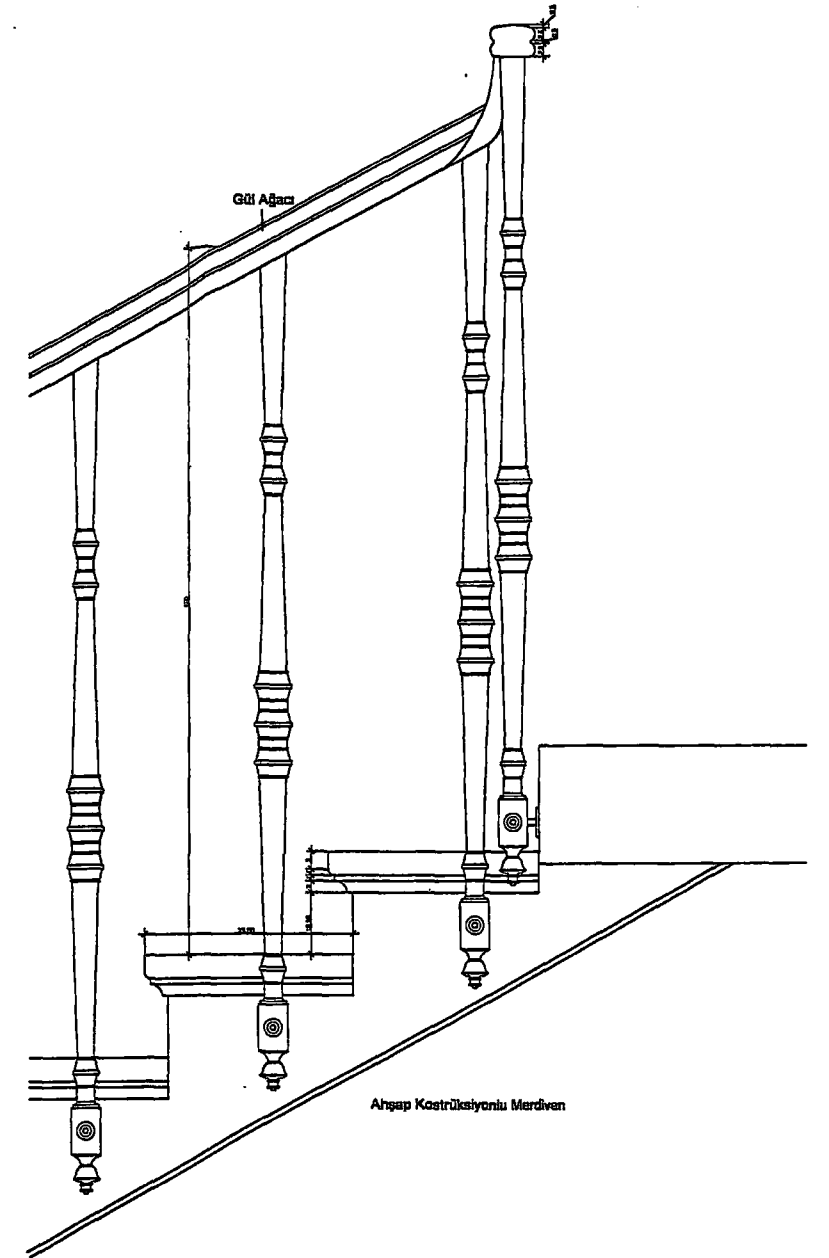
• AHŞAP KONSTRÜKSİYONLU MERDİVEN DETAYI

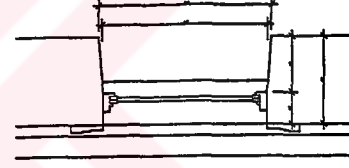
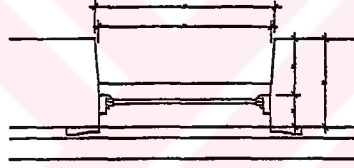
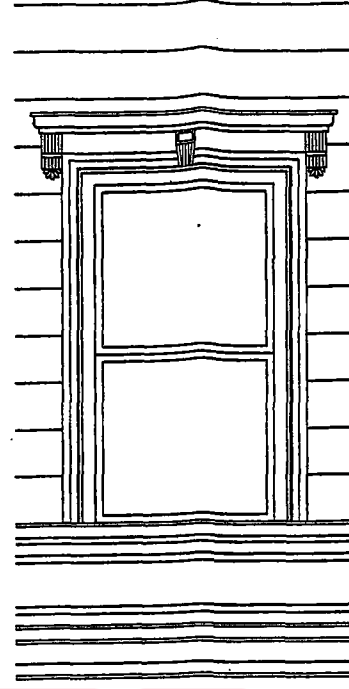
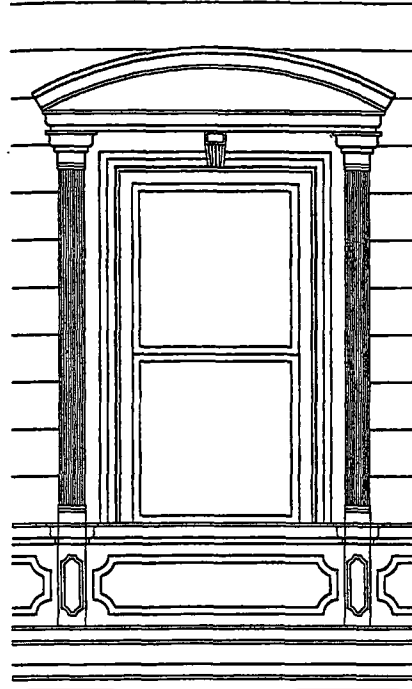
1/50 B-B KESİTİ

1/50 A-A KESİTİ

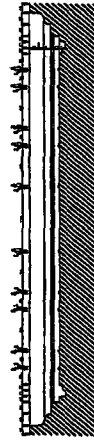
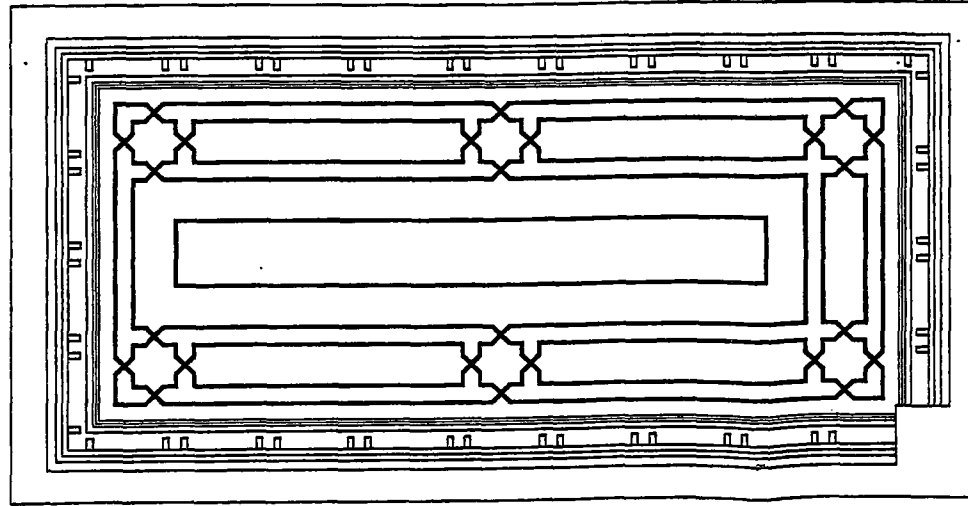
1/5 BASAMAK DETAYI (1 DETAYI)

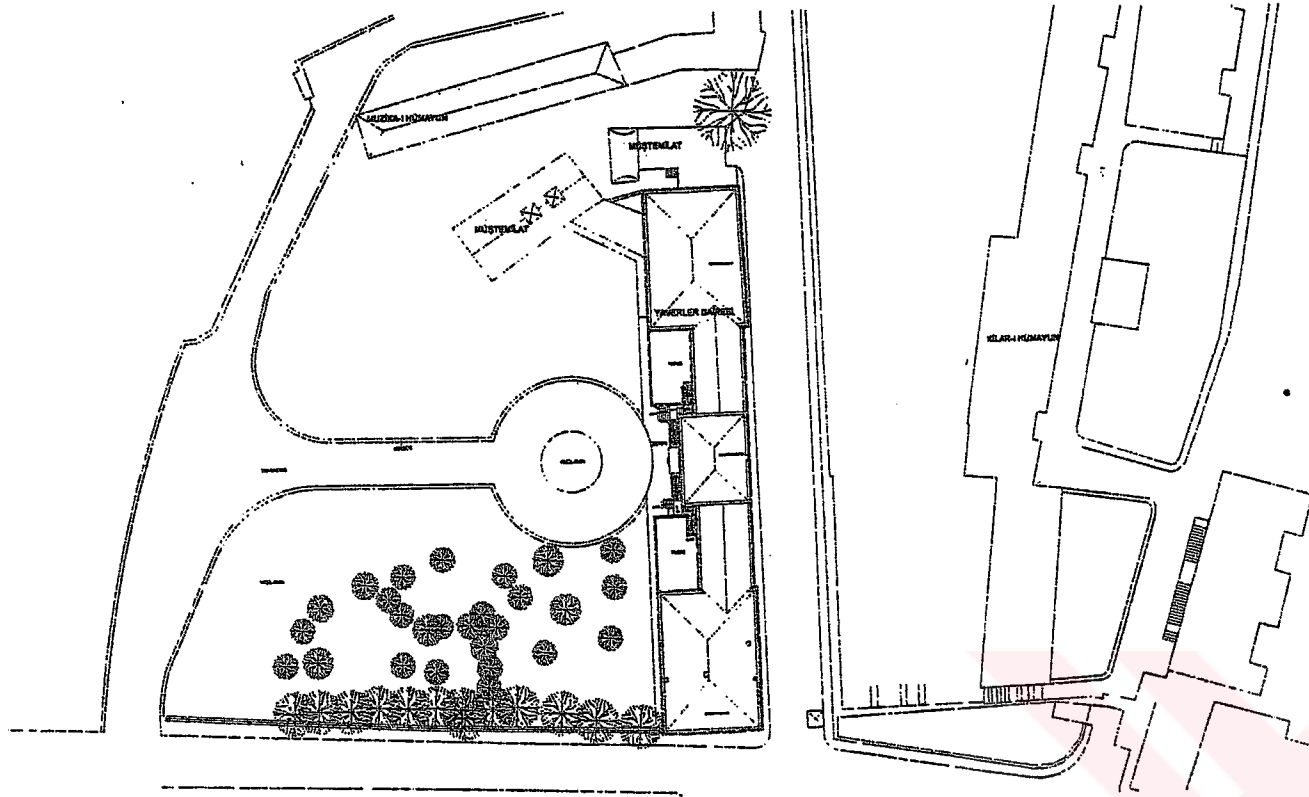
P1

P2

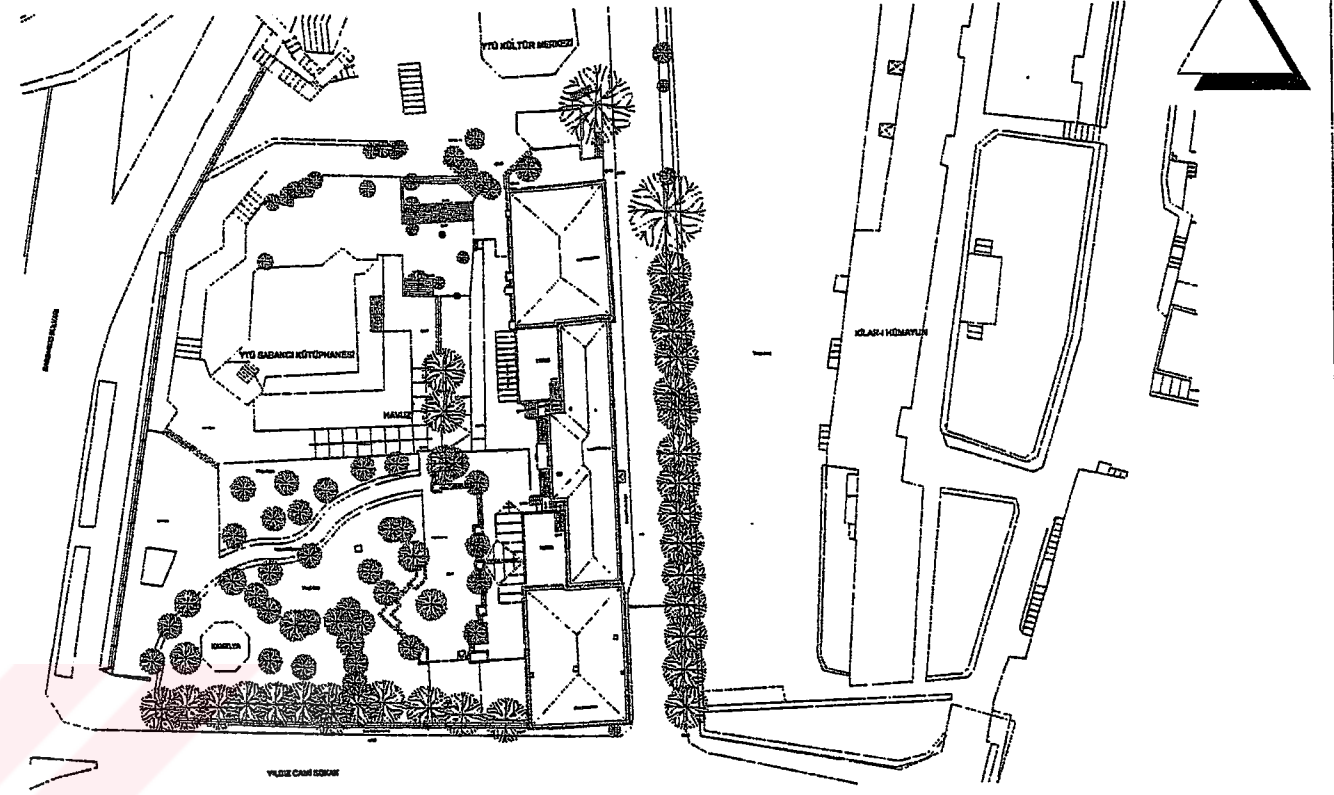
1/20 PENCERE DETAYLARI (Bkz. Paf:5)

1/50 DEKANLIK TAVAN PLANI + KESİTİ

ALMAN MAVİLERİNE (DEUTSCHES SYNDIKAT FÜR STÄDTBAULICHE ARBEITEN) GÖRE ÇİZİLMİŞTİR. (1913-1914)

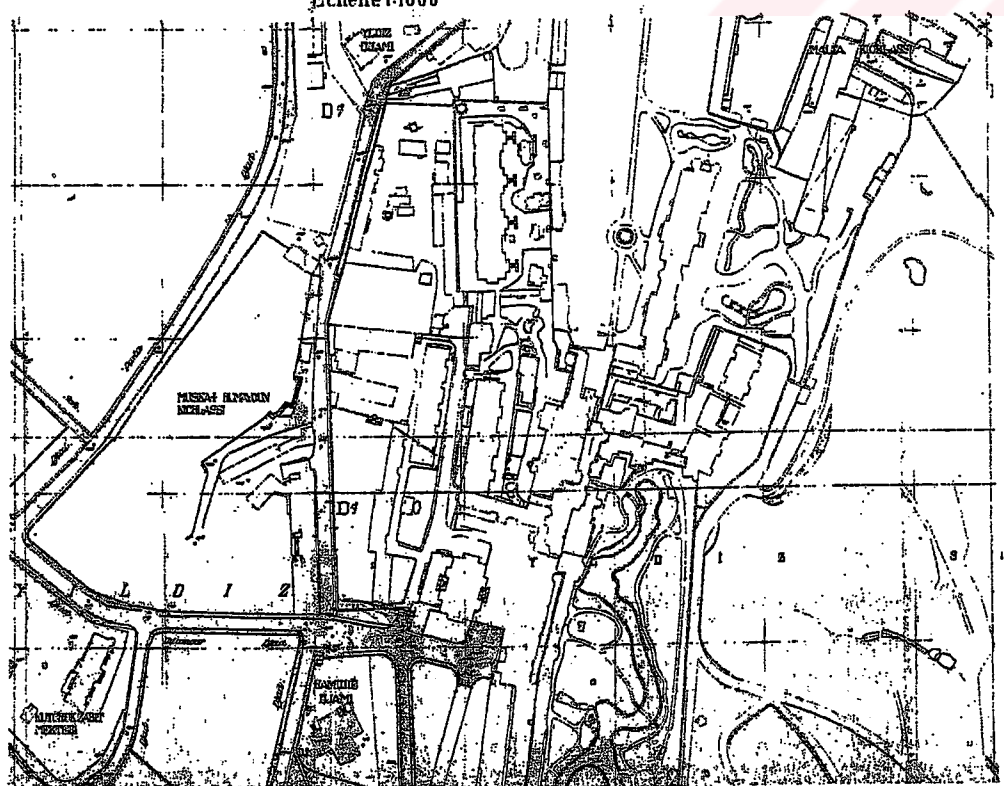

GÜNÜMÜZ MEVCUT VAZİYET PLANI

YILDIZ SARAYI İÇİNDEKİ KONUMU

Echelle 1:1000

Feuille

DEUTSCHES SYNDIKAT FÜR STÄDTBAULICHE ARBEITEN (1913-1914)

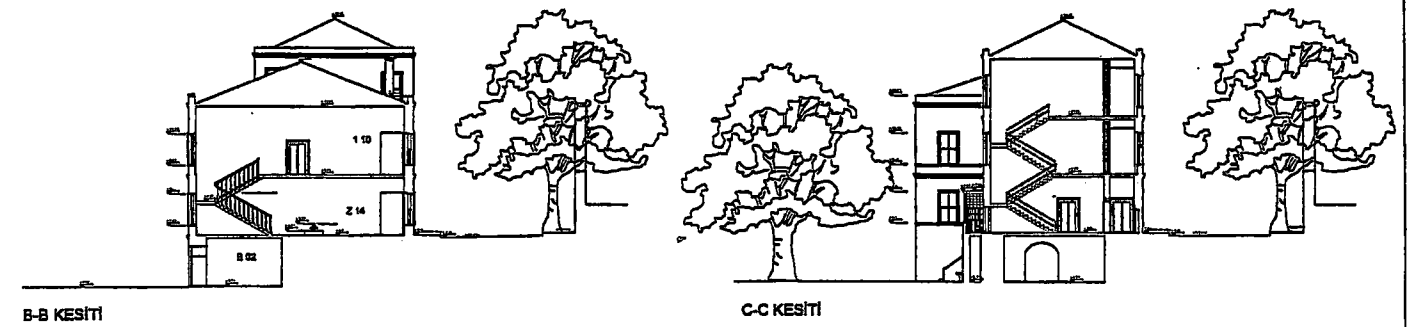
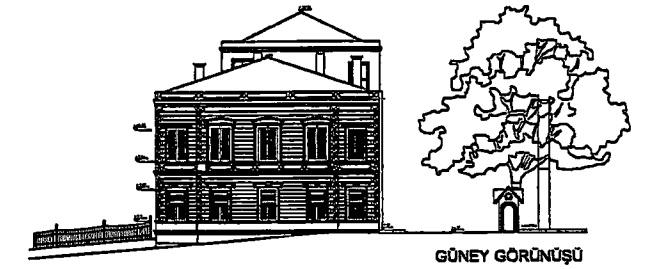
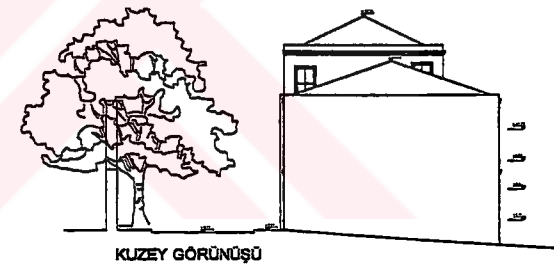
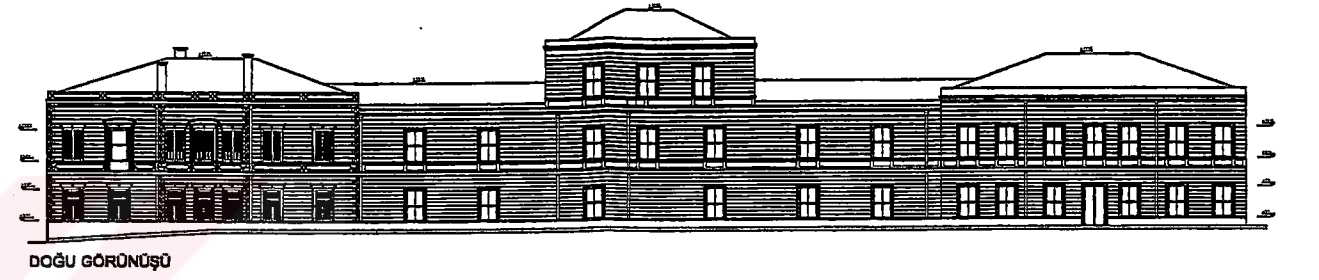
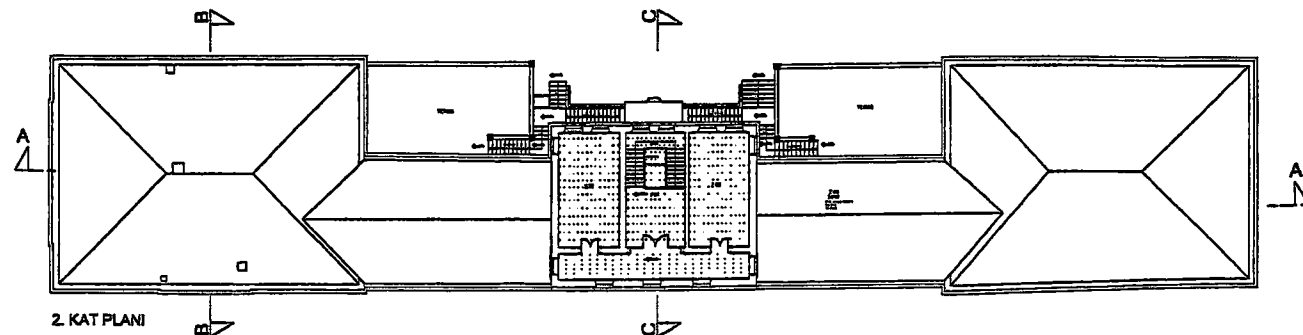
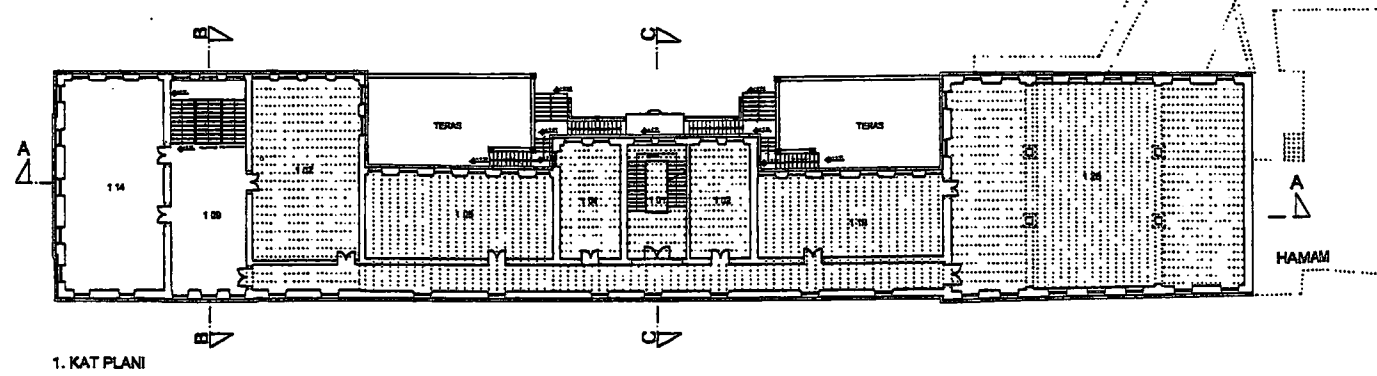
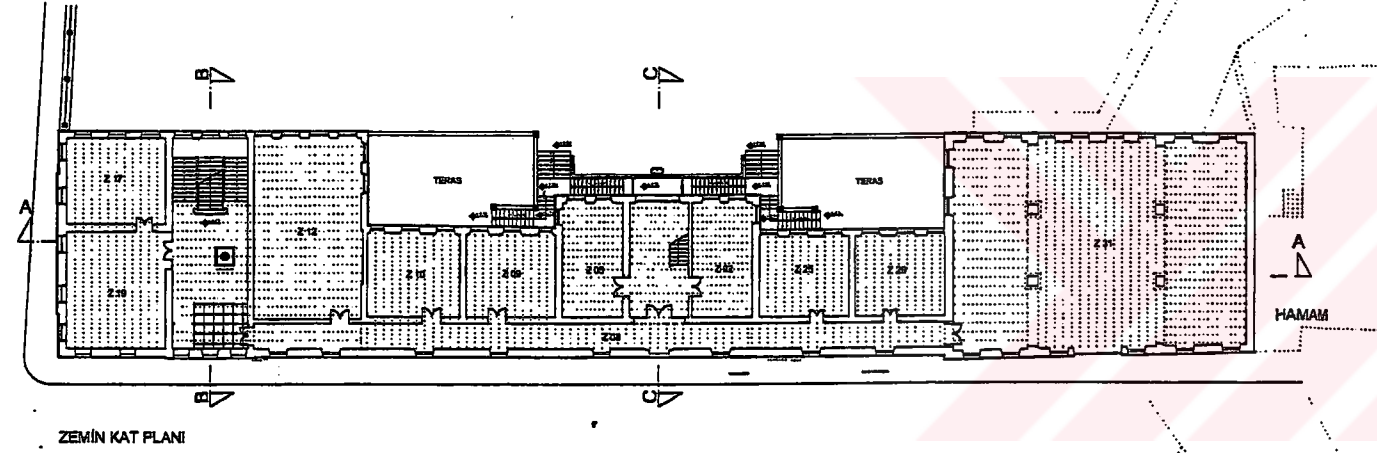
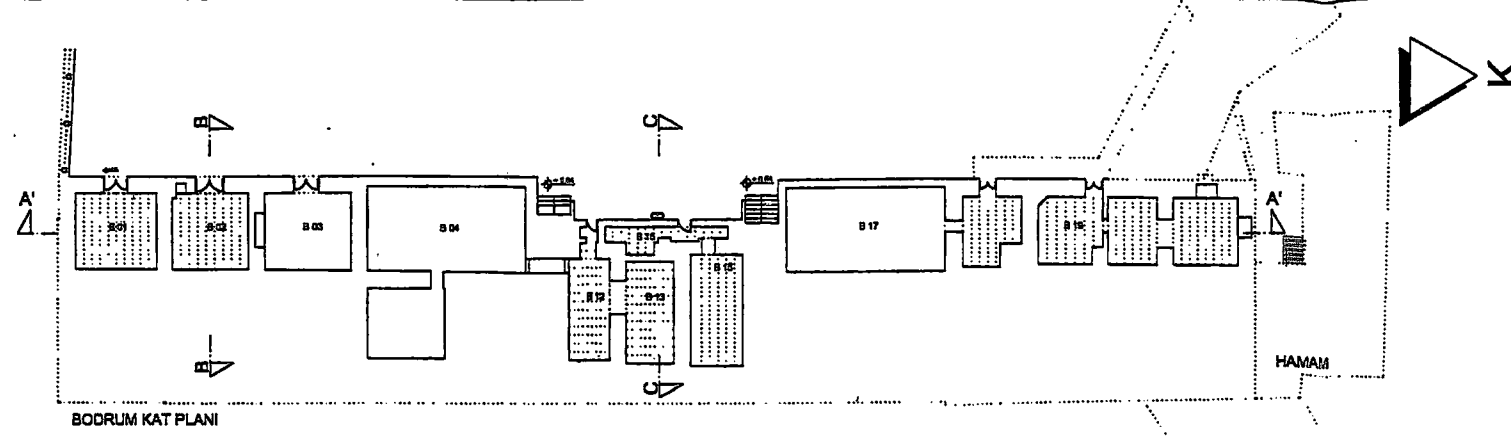
YILDIZ TEKNİK UNIVERSİTESİ İÇİNDEKİ KONUMU

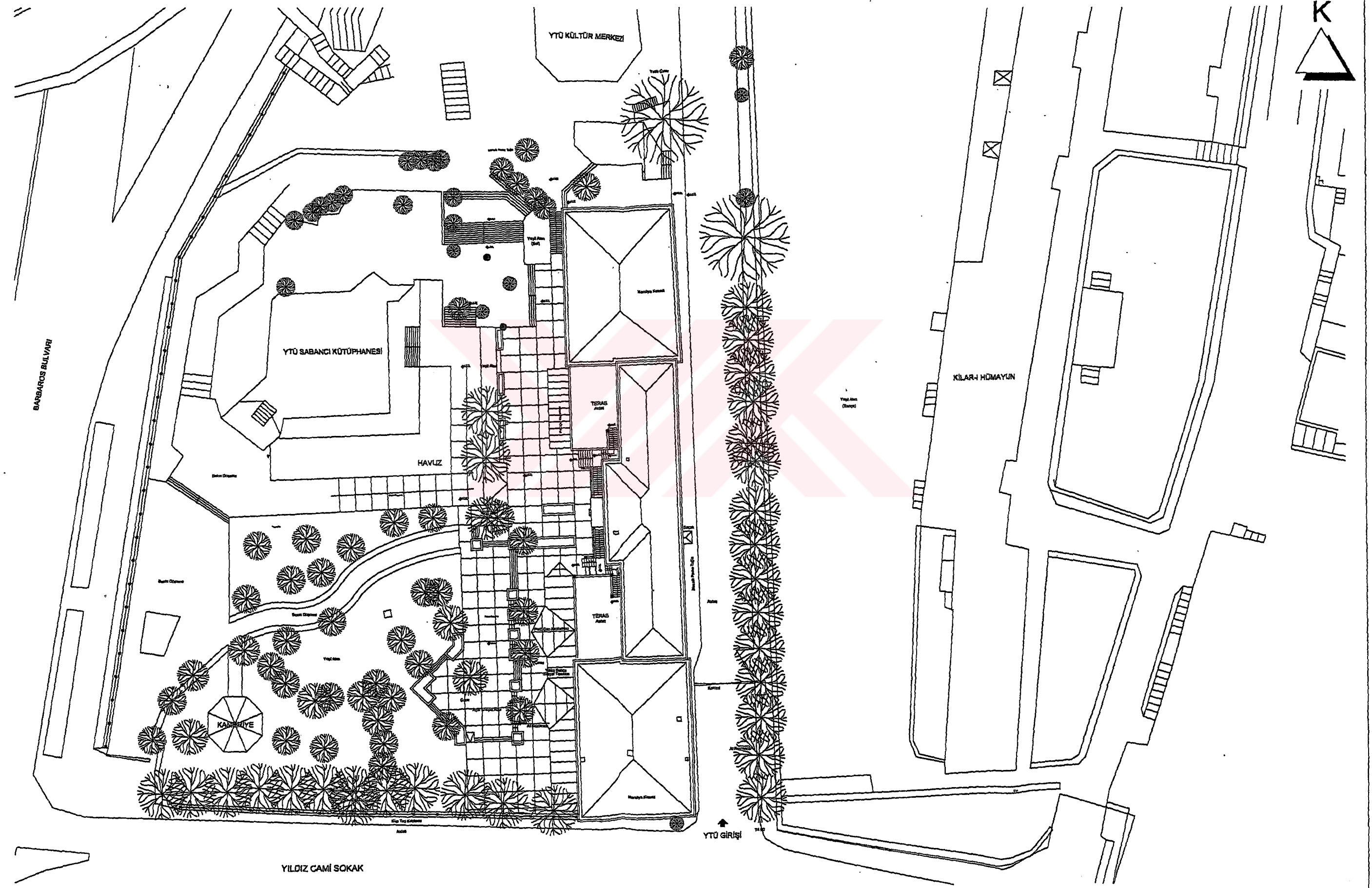
YILDIZ TEKNİK UNIVERSİTESİ
YERLEŞİM PLANI

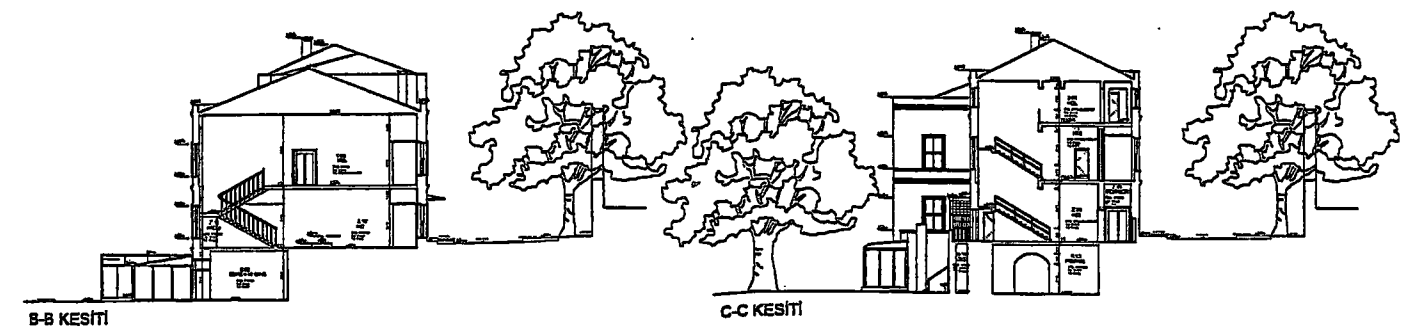
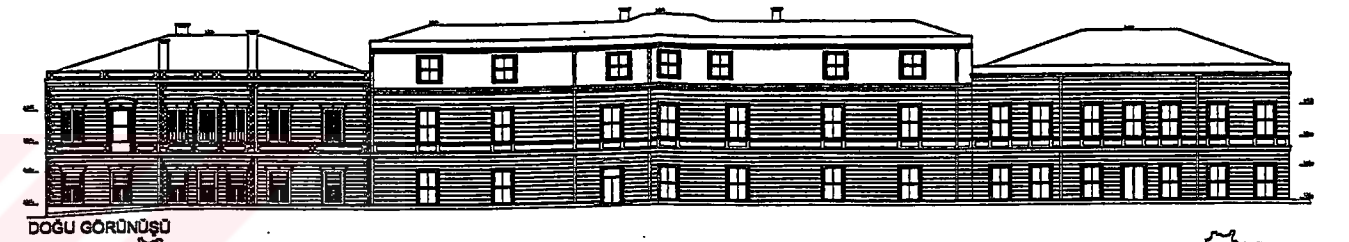
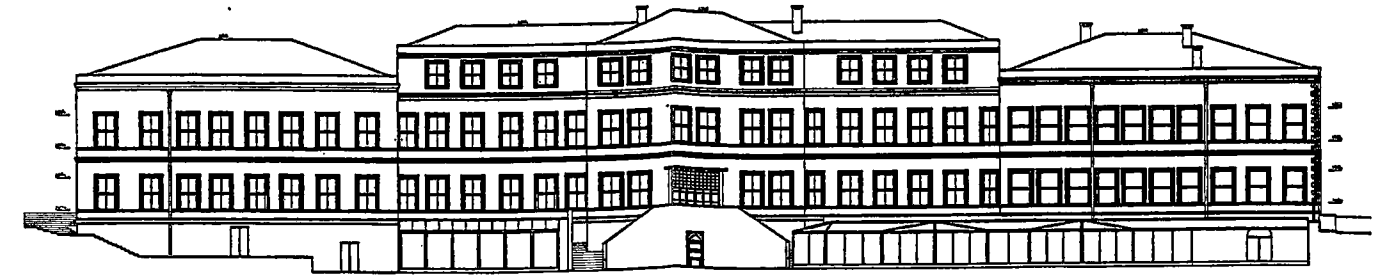
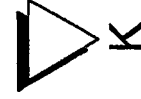
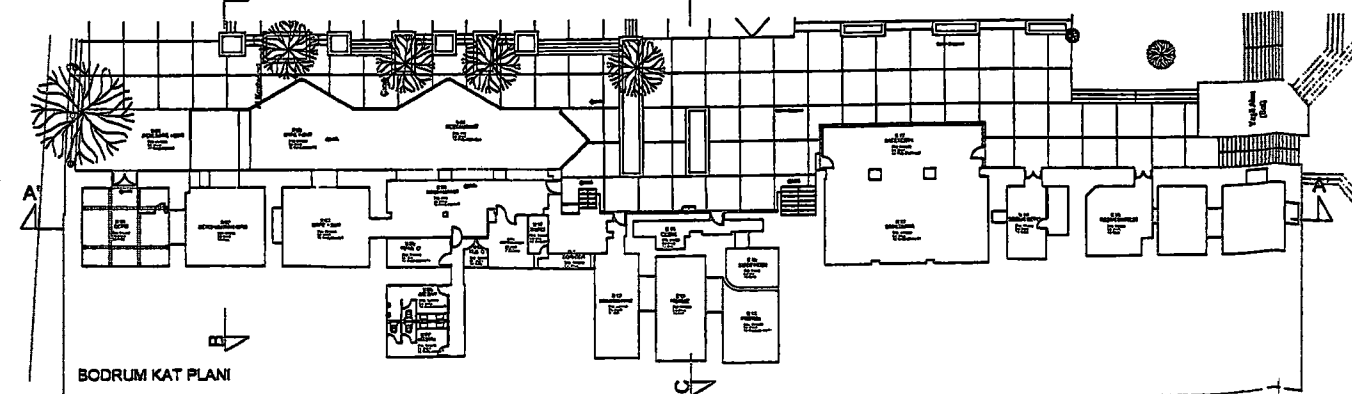
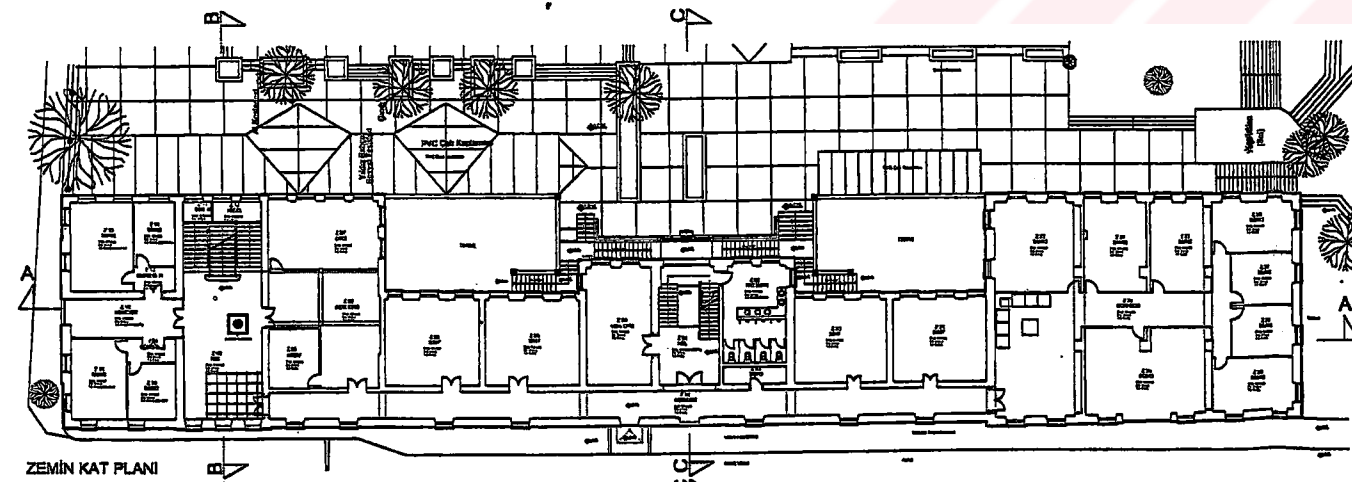
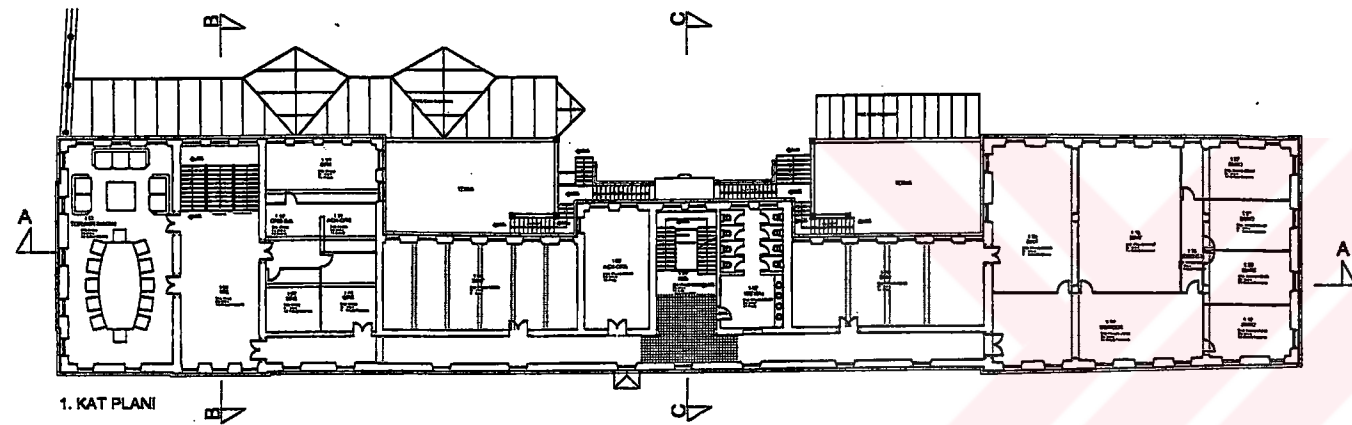
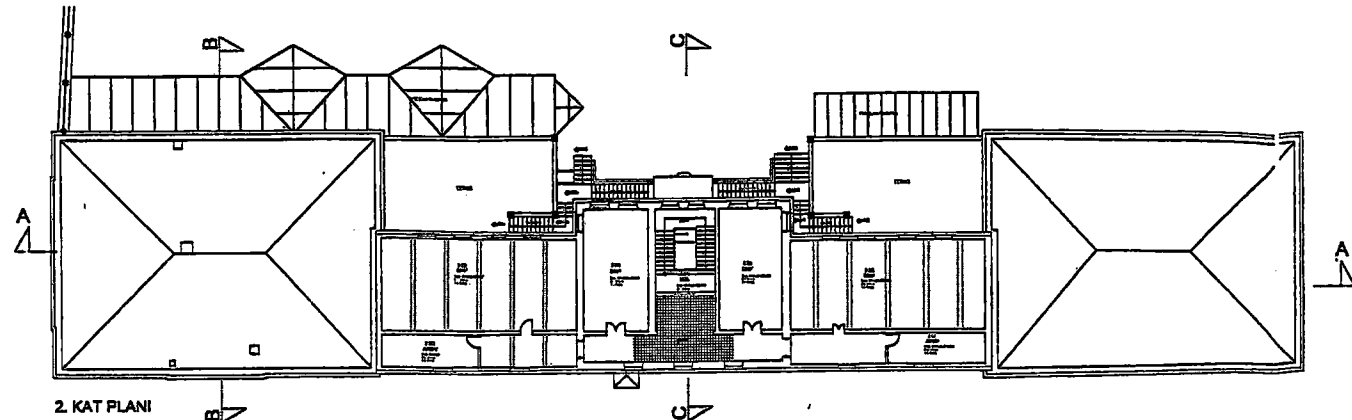
- A BLOK : Elektrik - Elektronik Fakültesi
- İnşaat Fakültesi
- Makina Fakültesi
- Kimya - Metalurji Fakültesi
- B BLOK : Prof. Nefin Bilgen Bldu
- Elektronik Hesap Bilimleri Merkezi
- C BLOK : Laboratuvarlar
- D BLOK : Mimarlık Fakültesi
- E BLOK : Elektrik Makina Muh. Laboratuvarı
- F BLOK : Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- G BLOK : Robotik Binası
- H BLOK : Mühür
- I BLOK : İktisadi Bilimler Fakültesi
- J BLOK : Üniversite Kütüphanesi
- K BLOK : Konferans Salonu, Dernekler
- L BLOK : Çocuk Yuvası
- M BLOK : Kültür Merkezi
- N BLOK : Öğrenci Yemekhanesi
- O BLOK : Sağlık Hizmetleri
- P BLOK : Öğretim Elemanları Oteli
- R BLOK : Güvenlik
- S BLOK : Yeni Prefabrik Bina
- T BLOK : Sosyal Tesisler

1/2000

1/500 VAZİYET PLANI

C-C KESİTİ

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi	23.09.1979	
Doğum Yeri	İstanbul	
Lise	1994-1997	Özel Üsküdar Fen Lisesi
Lisans	1997-2001	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Yüksek Lisans	2001-	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Rölöve Restorasyon Programı

Çalıştığı kurumlar

2001 – 2002	Granitaş AŞ. Şantiye Sorumlusu ve Ofis Görevlisi.
2002-	Serbest çalışma.(Yarışma projelerinin hazırlanması)